

T.C.
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Çanakkale Onsekiz Mart University

BİGA İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ DERGİSİ
*JOURNAL OF BİGA ECONOMICS AND ADMINISTRATIVE
SCIENCES FACULTY*

CİLT 3 • SAYI 2 • YIL 2022
VOLUME 3 • NUMBER 2 • YEAR 2022

BİGA İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ DERGİSİ
JOURNAL OF BİGA ECONOMICS AND ADMINISTRATIVE SCIENCES FACULTY

Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi (BİİBFD) yılda Üç (Nisan, Ağustos ve Aralık) kez yayınlanan ulusal hakemli bir dergidir. Gönderilen yazılar ilk olarak editörler ve yazı kurulunca bilimsel anlatım ve yazım kuralları yönünden incelenir. Daha sonra uygun bulunan yazılar alanında bilimsel çalışmaları ile tanınmış üç ayrı hakeme gönderilir. Hakemlerin kararları doğrultusunda yazı yayımlanır veya yayımlanmaz.

Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi'nde yayınlanan yazılarda fikirler yalnızca yazar (lar)ına aittir. Dergi sahibini, yayıncıyı ve editörleri bağlamaz. Bu yayında yer alan tüm çalışmalar başvuru anında ve yayın öncesi olmak üzere iki kez iThenticate uygulaması aracılığıyla benzerlik taramasından geçirilmiştir.

Yayın Türü: Yaygın Süreli Yayın
Yayın Şekli: 4 Aylık (Nisan-Ağustos-Aralık) Türkçe ve İngilizce

Tüm hakları saklıdır. Önceden yazılı izin alınmaksızın hiçbir iletişim, kopyalama sistemi kullanılarak yeniden basılamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi (BİİBFD)
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Prof. Dr. Ramazan Aydın Yerleşkesi, Ağaköy, Biga, Çanakkale,
Turkey Phone: +90 (286) 335 8738 Fax: +90(286) 3358736
Web: [http:// biibf.dergi.comu.edu.tr](http://biibf.dergi.comu.edu.tr) / E-mail: biibfdergi@comu.edu.tr

Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi (BİİBFD); *Index Copernicus International*, *ASSOS İndeks*, *Academic Resource Index*, *International Institute of Organized Research (I2OR)* ve *Journal Factor* tarafından indekslenmektedir

E-ISSN: 2757-573X

BİGA İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ DERGİSİ
JOURNAL OF BİGA ECONOMICS AND ADMINISTRATIVE SCIENCES FACULTY

Cilt 3 • Sayı 2 • Yıl 2022 / Volume 3 • Number 2 • Year 2022

E-ISSN: 2757-573X

SAHİBİ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Ercan SARIDOĞAN

EDİTÖRLER

Prof. Dr. Serdar KURT (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi-Biga İİBF)

EDİTÖR YARDIMCILARI

Prof. Dr. Cüneyt KILIÇ (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi-Biga İİBF)
Doç. Dr. Polat YÜCEKAYA (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi- Gelibolu Piri Reis MYO)

ALAN EDİTÖRLERİ

Prof. Dr. Bünyamin BACAĞ (Çalışma Eko. ve End. İlişkileri- Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Prof. Dr. Hikmet YAVAŞ (Kamu Yönetimi- Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Prof. Dr. Meliha ENER (İktisat-Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Prof. Dr. Nazan YELKİKALAN (İşletme- Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Prof. Dr. Selçuk İPEK (Maliye- Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Prof. Dr. Soner KARAGÜL (Uluslararası İlişkiler- Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Doç. Dr. Mesut SAVRUL (Ekonometri- Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)

YARDIMCI ALAN EDİTÖRLERİ

Doç. Dr. Burcu KILINÇ SAVRUL (İktisat-Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Orkun GÖKTEPE (İşletme- Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Doç. Dr. Mustafa KARA (Kamu Yönetimi- Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Doç. Dr. Özgür TOPKAYA (Çalışma Eko. ve End. İlişkileri- Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Cemre PEKCAN (Uluslararası İlişkiler- Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Sabri Sami TAN (Maliye- Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Verda DAVASLIGİL ATMACA (Ekonometri- Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)

DİL EDİTÖRÜ

Doç. Dr. Özgür TOPKAYA (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi-Biga İİBF)

YAZI İŞLERİ

Arş. Gör. Nazife Zeynep ÇAKIR (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Arş. Gör. Tahir Anıl GÜNGÖRDÜ (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)

DANIŞMA KURULU/Alfabetik Sıra ile

ACER Yücel (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)	KARAGÜL Soner (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
AKATAY Ayten (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)	KAYA İbrahim (İstanbul Üniversitesi)
AKCAN Ahmet Tayfur (Necmettin Erbakan Üniversitesi)	KILIÇ Cüneyt (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
AKDEMİR Ali (Arel Üniversitesi)	KURT Serdar (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
ATMACA Metin (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)	MURAT Sedat (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
AYDIN Ahmet (Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi)	ÖZEKİCİOĞLU Halil (Akdeniz Üniversitesi)
AYDIN Erdal (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)	ÖZCAN Burcu (Fırat Üniversitesi)
AYDIN Murat (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)	SARIDOĞAN Ercan (Çanakkale Onsekiz Mart Üniv.)
AYTEMİZ Levent (Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi)	SART Gamze (İstanbul Üniversitesi)
BACAK Bünyamin (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)	SEREL Alpaslan (Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi)
BAYAR Yılmaz (Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi)	ŞAHİN Levent (İstanbul Üniversitesi)
DARICI Burak (Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi)	TAŞ Fatma (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
ENER Meliha (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)	UĞUR Suat (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
GÜLOĞLU Bülent (İstanbul Teknik Üniversitesi)	YAVAŞ Hikmet (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
İNCEKARA Ahmet (İstanbul Üniversitesi)	YELKİKALAN Nazan (Çanakkale Onsekiz Mart Üniv.)
İPEK Selçuk (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)	YİĞİT Yusuf (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)

HAKEM KURULU/Alfabetik Sıra ile

AKATAY Ayten (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)	KANTEN Selahattin (Çanakkale Onsekiz Mart Üniv.)
AKCAN Ahmet Tayfur (Necmettin Erbakan Üniversitesi)	KANTEN Pelin (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
AKYILDIZ Murat (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)	KARAGÜL Soner (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
AKDEMİR Ali (İstanbul Arel Üniversitesi)	KILIÇ Cüneyt (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
ALBAYRAK Barış (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)	KILINÇ SAVRUL Burcu (Çanakkale Onsekiz Mart Üniv.)
ATMACA Metin (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)	KURT Serdar (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
AYDIN Erdal (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)	KURT Ünzüle (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
AYDIN Murat (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)	ÖZEKİCİOĞLU Halil (Akdeniz Üniversitesi)
AYDIN Ahmet (Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi)	ÖZCAN Burcu (Fırat Üniversitesi)
BABA Gürol (Ankara Üniversitesi)	PAZARCIK Yener (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
BACAK Bünyamin (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)	POLAT K. Ebru (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
BALAN Feyza (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)	SAVRUL Mesut (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
BAYAR Yılmaz (Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi)	ŞAHİN Levent (İstanbul Üniversitesi)
DARICI Burak (Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi)	TAN Sabri Sami (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
DİLBAZ A. Nur (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)	TOPKAYA Özgür (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
ELAGÖZ İsmail (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)	TORUN Mustafa (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)

ENER Meliha (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
EROĞLU Umut (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
EROĞLU Filiz (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
GÖKTEPE Ahmet Orkun (Çanakkale Onsekiz Mart Üniv.)
GÖRÜN Mustafa (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
GÜLER Ruhi (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
İNCEKARA Ahmet (İstanbul Üniversitesi)
İPEK Selçuk (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)

TUNALI Halil (İstanbul Üniversitesi)
UĞUR Suat (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
YAVAŞ Hikmet (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
YAVUZ ATAKLI Rüya (Çanakkale Onsekiz Mart Üniv.)
YELKİKALAN Nazan (Çanakkale Onsekiz Mart Üniv.)
YİĞİT Yusuf (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
YILDIRIM Tansoy Yavuz (Bandırma Onyedli Eylül Üniv.)
YILDIZ Tayfun (Ardahan Üniversitesi)

MİSAFİR HAKEM KURULU/Alfabetik Sıra ile

AKYOL İbrahim Tanju (Çanakkale Onsekiz Mart Üniv.)
ENGİN Rıdvan (Çanakkale Onsekiz Mart Üniv.)
GENÇ Salih Zeki (Çanakkale Onsekiz Mart Üniv.)
KAHİLOĞULLARI Ahmet (Çanakkale Onsekiz Mart Üniv.)
ÖZDEMİR Serkan (Çanakkale Onsekiz Mart Üniv.)

SEZGİN Sezgin (Kırklareli Üniv.)
TAVŞANCI Aykut (Trakya Üniv.)
ULTAN M. Özlem (Kocaeli Üniv.)
YILDIZ Tuğçe (Çanakkale Onsekiz Mart Üniv.)
YÜCESAN Mesut (Çanakkale Onsekiz Mart Üniv.)

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

İçindekiler / Contents	vi
The Impact of Motivational Language Which School Principals Use on Teachers' Organizational Commitment <i>Okul Müdürlerinin Kullandığı Motivasyonel Dilin Öğretmenlerin Örgütsel Bağlılığı Üzerine Etkisi</i> Sedat YAKUT, İlknur MAYA	68-82
İki Bölge Stratejik Ortaklık: Avrupa Birliği-Latin Amerika Stratejik Ortaklığı Üzerine Bir Değerlendirme <i>Bi-Regional Strategic Partnership: An Evaluation of the European Union-Latin America Strategic Partnership</i> Samet YILMAZ	83-92
Türkiye’de Yeşil Ekonomi, Yeşil İşler ve Yeşil İstihdam <i>Green Economy, Green Jobs and Green Employment in Turkey</i> Hasan AZAZI, Onur UZMA	93-100
Kentsel Yoksulluk Bağlamında Çocuk Olgusu ve Türkiye’de Sokaklarda Çalışan Çocuklar <i>Child Poverty in the Context of Urban Poverty and Children Working on the Streets in Turkey</i> Alper BİLGİLİ	101-107
Türkiye’de Kamu Eğitim Harcamalarının Suç Oranları Üzerindeki Etkisi <i>The Effect of Public Education Expenditures on Crime Rates in Turkey</i> Serkan IŞIK, Beliz Su SEZGİN, Mehtap ÖKSÜZ	108-118

The Impact of Motivational Language Which School Principals Use on Teachers' Organizational Commitment ^a

Okul Müdürlerinin Kullandığı Motivasyonel Dilin Öğretmenlerin Örgütsel Bağlılığı Üzerine Etkisi

Sedat YAKUT^b

İlknur MAYA^c

Abstract

In this research, it is aimed to determine the impact of motivational language which school principals use on teachers' organizational commitment. The research was designed in a quantitative research and survey model. The data were collected from 826 teachers who work in 58 public schools at the high school level in Çanakkale, Turkey, using the "Organizational Commitment Scale for Teachers" and the "Motivational Language Scale". The data were entered in SPSS program and analyzed by frequency, percentage, Kruskal Wallis-H test, Mann Whitney-U test, correlation and multiple regression. In addition, it has been determined that there is a highly significant relationship between motivational language and organizational commitment according to teachers' perceptions, and that the motivational language used by school principals significantly affects organizational commitment.

Key Words: Motivational language, School principal, Teacher, Organizational commitment

Jel Codes: I20, I21

Başvuru: 09.02.2022

Kabul: 19.07.2022

Özet

Bu araştırmada okul müdürlerinin kullandığı motivasyonel dilin öğretmenlerin örgütsel bağlılıkları üzerindeki etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma nicel araştırma ve tarama modelinde tasarlanmıştır. Veriler Türkiye'de Çanakkale ilinde yer alan lise düzeyinde 58 devlet okulunda çalışan 826 öğretmene "Öğretmenler İçin Örgütsel Bağlılık Ölçeği" ve "Motivasyonel Dil Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır. Veriler SPSS programında incelenmiş olup frekans, yüzde, Kruskal Wallis-H testi, Mann Whitney-U testi, korelasyon ve çoklu regresyon yapılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmenlerin motivasyonel dili ve örgütsel bağlılığı algılamasında çeşitli değişkenlere göre istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Ayrıca, öğretmenlerin algısına göre motivasyonel dil ile örgütsel bağlılık arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu ve okul müdürlerinin kullandığı motivasyonel dilin örgütsel bağlılığı anlamlı bir şekilde etkilediği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Motivasyonel dil, Okul müdürü, Öğretmen, Örgütsel bağlılık

Jel Kodları: I20, I21

^a This research was derived from the master's thesis conducted by Sedat YAKUT under the supervision of Prof. Dr. İlknur MAYA.

^b Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, Çanakkale-Türkiye, yakut.sedat83@gmail.com, 0000-0002-6492-9439.

^c Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart University, Education Faculty, mayailknur@gmail.com, 0000-0001-9964-1382.

INTRODUCTION

Effective leaders are very important in successful organizations and are at the center of the organization (Brannon, 2011). In order for a manager to be defined as a leader, he or she must be able to strongly influence the employees in that organization. Effective leaders take into account the cultural and social characteristics of the institution, which are very important as well as the functioning of the organization for success (Özmen, 2019). Thus, the members of the organization will be more motivated and productive.

Human resource is one of the most valuable and important elements in organizations. To be successful, human resources must be used effectively (Mert, 2011). Otherwise, the use of ineffective human resources may lead the organization to failure. Today, interactive management styles are used instead of the classical management style. If the leader manages his organization using a motivational language, the employees will be able to understand him more easily, perceive the messages correctly and will be more willing to work (Latifoğlu, 2015). Leaders can achieve successful results by using motivational language instead of oppressing or coercing members of the organization.

1. CONCEPTUAL FRAMEWORK

Leaders can employ motivational language to impress their employees. Motivational language is a verbal communication strategy used by the leader, which creates positive outputs such as better job performance, satisfaction and continuity on employees (Mayfield & Mayfield, 2019). In other words, motivating language is a rhetoric that produces positive results on the leader's members.

Sullivan (1988) developed Motivational Language Theory and presented information about the function of language used between leaders and employees. Using the acts of reducing ambiguity, empathizing and creating meaning together in the function of language creates an effective and successful communication between the leader and his employees (Karaaslan, 2010; Mayfield et al., 1995; Özen, 2013; Sullivan, 1988).

It consists of a total of 3 sub-dimensions as motivational language, perlocutionary language, illocutionary language and locutionary language. Perlocutionary language is the motivational language element of the leader that includes clarifying the goals of his employees, reducing organizational ambiguities, describing the assignment of tasks, and explaining how, when and where things are done. Illocutionary language is the motivational language element that the leader uses to talk emotionally with his employees, encourage the employees, deal with the personal problems of the employees and increase their emotional attachment to the work. Locutionary language is explanatory speech and the motivational language element that the leader uses to create a strong bond between his employees and the organization (Demir, 2018a; Karaaslan, 2010; Mayfield et al., 1998; Mayfield & Mayfield, 2017; Mayfield & Mayfield, 2006; Özen, 2015; Sullivan, 1988). The leader's use of motivational language makes his employees feel valuable, supports them emotionally, helps to integrate personal goals with the goals of the organization, and reduces uncertainties (Hanke, 2020). Thus, positive results emerge for both the organization and the employees.

Employees in organizations reflect their emotions not only physically, but also by using their mental and emotional labor (Beytekin et al, 2020). Therefore, the use of motivating language by the leader affects the employees positively and increases the success of the organization. Employee satisfaction, job satisfaction and motivation level get better with the use of motivational language by the leader (Gutierrez-Wirsching et al., 2014). To achieve success, leaders can use motivational language to mobilize their employees. For example, rewarding employees who perform well by the leader motivates them more. When other employees learn or see the award-winning personnel, this creates a positive motivation for them (Uludağ, 2019). Thus, eagerness to stay in the organization and to work better can occur in all members.

The leader's use of motivational language provides many benefits to the organization. Some of these benefits are; motivational language increases the performance of the employees and the turnover of the organization (William & Susan, 2006), increases the quality of the decisions of the employees (Mayfield & Mayfield, 2016), improves the work life of the employees (Mayfield & Mayfield, 2017), increases the work efficiency and provides more attachment to the organization (Latifoğlu, 2015), predicts teachers' self-efficacy positively (Demir, 2018a), increases teacher motivation (Demir, 2018b).

For motivational language to be effective, discourse and action must be consistent. If what the leader says and what he does are not compatible, the effect of motivational language decreases (Hargie et al, 2002; Lüscher & Lewis, 2008). For this reason, effective and responsible school principals should be able to bring their leadership characteristics to the fore while managing the school, bring the innovations of the age to the school, motivate their teachers and provide effective learning environments to students (Akyol et al., 2017). In addition, school principals should be aware of the risks that may occur in the school, take precautions against the crises that may arise, and raise the awareness of all school members about risks and crises (Maya, 2014). Today, it seems difficult for classical school principals to be successful, it is necessary to be an effective

education leader in order to be successful. Because the raw material in schools is human and it is necessary to motivate students and teachers and be prepared for crises for success.

Organizational commitment can be defined as the psychological state that makes a person committed to his organization (Taş, 2017). In other words, it can be said as the feelings of the employees towards the organization or the desire to continue to be in the organization. Human resource is the most effective element in the continuity or termination of organizations. For this reason, organizations want and need their employees to be committed to the organization (Aslan & Bakır, 2014). It is thought that members with high organizational commitment will increase the success of the organization.

When the factors affecting organizational commitment and related studies are examined, there are many factors affecting organizational commitment. Recent studies on these factors affecting organizational commitment are listed as follows; work environment, job stress, job satisfaction, burnout (Griffin et al., 2010), organizational silence (Kahveci, 2010), emotional intelligence (Emrahimi et al, 2013), organizational justice (Buluç & Güneş, 2014), leadership of school administrators (Devos et al, 2014) motivational language (Latifoğlu, 2015), trust in the principal (Abston, 2015), organizational trust (Lashari et al, 2016), organizational cynicism (Mousa, 2017), teachers' resilience levels, job satisfaction, professional burnout, job satisfaction (Culibrk et al, 2018; Kim & Ryu, 2017), emotional labor behaviors (Deliveli, 2018) anti-productive work behaviors (Doğruöz & Özdemir, 2018).

1. RELATED RESEARCH

When the literature on motivational language is examined; It is seen that research on motivational language in Turkey have increased in recent years. These research are about relationships with motivational language between the variables; organizational dedication and leader-member exchange (Sivik, 2018), school climate (Sönmez, 2018), teachers' over-role behavior (Yavuz, 2018), teachers' self-efficacy (Demir, 2018a), teachers' motivation level (Demir, 2018c), employees' organizational commitment (Latifoğlu, 2015), adaptive leadership characteristics of school principals (Özen, 2015), organizational citizenship (Özen, 2014), organizational commitment, job satisfaction, manager satisfaction (Mert et al, 2011), performance (Mert, 2011) and organizational citizenship (Karaaslan, 2010). In the research conducted outside of Turkey, they are about relationships with motivational language between the variables; job satisfaction, emotional commitment and job performance (Harroon, 2018), intrinsic motivation (Sun et al, 2016), employee self-esteem (Banks, 2014), employee job satisfaction, managerial effectiveness and communication skills (Simmons & Sharbrough III, 2013), teachers' job satisfaction and job performance (Holmes, 2012), job satisfaction and employee performance (Mayfield & Mayfield, 2010), employee absenteeism (Mayfield & Mayfield, 2009b), creative performance of team members (Wang et al, 2009), employee intention to stay in the organization (Mayfield & Mayfield, 2007), worker performance and job satisfaction (Mayfield & Mayfield, 2006), employees' innovation (Mayfield & Mayfield, 2004) and employee commitment (Mayfield & Mayfield, 2002).

When the literature review about organizational commitment is done; the research on organizational commitment in Turkey have been identified. These research are related to organizational commitment; teacher identity (Kavrayıcı, 2019), authentic leadership behaviors (Koçak, 2019), variables such as seniority, gender and marital status (Mert, 2019), emotional labor behaviors (Deliveli, 2018), anti-productive work behaviors (Doğruöz & Özdemir, 2018), psychological well-being (Köylü, 2018), burnout (Kaya, 2017; Yanar, 2011), psychological empowerment (Şan, 2017). In other countries apart from Turkey, the research are related to organizational commitment; organizational success (Werang & Pure, 2018), trust in the principal (Abston, 2015), teaching quality and student satisfaction (Xiao & Wilkins, 2015), leadership of school administrators (Devos et al, 2014), emotional intelligence (Emrahimi et al, 2013), distributed leadership (Hulpia et al, 2010), professional commitment and organizational citizenship (Bogler & Somech, 2004).

When the literature is examined, it is understood that there are few research on the use of motivational language in educational institutions. A study on the effect of motivation language on organizational commitment was carried out in ÇAYKUR, And a positive and significant relationship was found between the motivational language used by the managers of the institution and the organizational commitment of the employees (Latifoğlu, 2015).

This study differs from previous studies in that it investigates the relationship between school principals' motivational language use and teachers' organizational commitment in educational organizations. Considering the results of this research, many school principals will be able to benefit from the use of motivational language in order to improve teachers' organizational commitment level. In addition, it is thought that with the use of motivational language by school principals, teachers' commitment to their schools will increase and thus the success of the schools will increase.

Purpose of the Research

The purpose of this research is to examine the impact of the motivational language which school principals use on teachers' organizational commitment. In addition, it is aimed to examine the relationship between the motivational language which school principals use and teachers' organizational commitment in terms of different variables.

Research Problem

What is the impact of motivational language which school principals use on teachers' organizational commitment? What is the relationship between motivational language which school principals use and organizational commitment of teachers according to different variables?

Sub Problems

1- At what level do teachers perceive the motivational language which school principals use?

2- Is there a significant difference in determining the level of motivational language which school principals use according to a-Gender of teachers, b-Seniority of teachers, c-Educational status of teachers, d-Gender of school principals, e-Educational status of school principals, f- Type of school variables?

3- At what level are the organizational commitment of teachers?

4- Is there a significant difference in determining the organizational commitment levels of teachers according to a-Gender of teachers, b-Seniority of teachers, c-Educational status of teachers, d-Gender of school principals, e-Educational status of school principals, f- School type variables?

5- What is the impact of motivational language which school principals use on teachers' organizational commitment?

3. METHOD

3.1. Research Model

The survey model, which is one of the quantitative research methods, was used in this research. It is widely used in social sciences and the situation is described in detail in this model (Baştürk, 2014).

3.2. Universe and Sample

In the selection of the sample, it is taken into account that it represents the characteristics of the universe (Tabachnick & Fidell, 2001). The universe of this research consists of teachers who work in state high schools in Çanakkale province in Turkey. Simple random sampling method was used because it was easily accessible in sample selection. According to the statistics of Çanakkale Provincial Directorate of National Education, 1796 teachers work in public high schools in the 2018-2019 academic year, excluding private schools (Çanakkale İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2019). Considering the sample size, a total of 826 people were reached.

3.2.1. Participants

The demographic information of the teachers in the reasearch; their gender, seniority and educational status, the gender and educational status of their principals and the type of school are shown in Table 1.

Table 1. Participants

Teacher Gender	f	%
Female	435	52.70
Male	391	47.30
Total	826	100
Teacher Seniority (years)	f	%
1-5	118	14.30
6-10	134	16.20
11-15	106	12.80
16-20	184	22.30
21-25	159	19.20
26- over	125	15.10
Total	826	100
Teacher Educational Status	f	%
Undergraduate	675	81.70
Graduate	151	18.30
Total	826	100
Principal Gender	f	%
Female	107	13
Male	719	87
Total	826	100
Principal Education Status	f	%

The Impact of Motivational Language Which School Principals Use on Teachers' Organizational Commitment

Graduate	157	19
Undergraduate	669	81
Total	826	100
School Type (High School)	f	%
Anatolian	255	30.90
Vocational	426	51.60
Imam- Hatip	73	8.80
Science- Social Sciences	72	8.70
Total	826	100

According to Table 1, it is seen that the gender of the participating teachers is 52.7% female and 47.3% male; the professional seniority of teachers is 11-15 years with a minimum of 12.8%, and with a maximum of 22.3% of them is 16-20 years; the education level of teachers is at undergraduate level with 81.7% and at graduate level with 18.3%; 13% of teachers work with female school principals and 87% with male school principals; 19% of the teachers work with the school principal who has graduate education and 81% with the principal who has undergraduate education. In addition, it is seen that 30.9% of the teachers work in Anatolian high schools, 51.6% in Vocational high schools, 8.8% in Imam hatip high schools, 8.7% in Science and social sciences high schools.

3.3. Data Collection Tools

A total of two scales were used in the research, namely Motivational Language Scale (Mayfield, Mayfield & Kopf, 1995) and Organizational Commitment Scale (Üstüner, 2009). The scales are in the form of a five-point Likert scale, with a score range of 1.00-1.80 (Strongly Disagree), 1.81-2.60 score range (Disagree), 2.61-3.40 score range (Moderately Agree), 3.41-4.20 score range (Agree), 4.21-5.00 score range (Strongly Agree).

Mert et al. (2011) and Özen (2013) conducted validity and reliability studies to adapt the Motivational Language Scale, which consists of 24 items, into Turkish. Exploratory Factor Analysis (EFA) was performed for the scale and the Cronbach Alpha values were calculated as 0.94 in the perlocutionary language dimension, 0.93 in the illocutionary language dimension, and 0.88 in the locutionary language dimension, and this scale was accepted as reliable and valid (Özen, 2013). Organizational Commitment Scale consists of 17 items. It was developed by Üstüner (2009) to measure the teachers' organizational commitment level. The internal consistency coefficient of the Organizational Commitment Scale was found as "0.96" and the test-retest correlation coefficient as "0.88" and it was accepted as appropriate by conducting validity and reliability studies (Üstüner, 2009).

3.4. Data Collection and Analysis

Permission has been obtained from the Çanakkale Provincial Directorate of National Education for the application of scales. After obtaining permission, Motivational Language and Organizational Commitment Scales were applied face-to-face to 826 teachers who work in state high schools throughout Çanakkale in the 2018-2019 academic year, and data were collected. Volunteering is the basis for data collection.

Statistical Package for Social Sciences (SPSS) program was used to analyze the data. Kolmogorov-Smirnov Test was applied to determine the normal distribution of the data. As a result of the normality test, it was determined that the scores were not normally distributed according to the independent variables. Therefore, non-parametric analysis techniques were applied while performing statistical operations. In the process of data analysis; reliability analysis, non-parametric analyzes (Mann Whitney U Test and Kruskal Wallis Test) and descriptive analyzes were applied. In the analysis of the research, $p < .05$ value was taken as basis and this value was accepted as significant. If a significant difference is detected after the Kruskal Wallis Test, Tukey HSD and Games Howell tests from Post Hoc sub-analyses were used.

3.4.1. Reliability analysis

The Cronbach alpha test was applied to measure the reliability of the Motivational Language Scale and the Organizational Commitment Scale used in this research. Values with Cronbach Alpha coefficients of 0.70 and higher are considered reliable (Tavşancıl, 2005). As the Cronbach Alpha coefficient gets closer to 1, the answers given by the participants indicate that the level of internal consistency is high and reliable (Kartal & Dirlik, 2016). In the internal evaluation of the calculations resulting from the Cronbach alpha test; A value between 0-0.4 (very low), value between 0.4-0.6 (low), value between 0.6-0.8 (satisfactory), and value between 0.8-1.0 (high) are considered reliable at a level (Alpar, 2017).

In correlational studies, the relationships between two or more variables are analyzed. The relationship between the variables can consist of different values between -1 and +1 (Karakaya, 2014). Thanks to the correlation coefficient, it can be understood that the variables are related to each other, not or at what level. Correlation coefficient ; 0- 0.2 (Relationship is Very Weak or No), 0.2- 0.4 (Relation is Weak), 0.4- 0.6 (Relationship is Moderate), 0.6- 0.8 (Relationship is High), and 0.8-1.0 (Relationship is Very High) is accepted (Salkind, 2015).

According to the Cronbach's alpha test results, Motivational Language Scale in general, perlocutionary language (1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 13, 14), illocutionary language (15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24) and locutionary language (7, 10, 11, 12, 16) dimensions Cronbach Alpha coefficient calculation results were found as respectively 0.98, 0.96, 0.95 and 0.90. The Cronbach Alpha coefficient value was found to be 0.97 as a result of the Organizational Commitment Scale. According to the results of the Cronbach Alpha test, it is understood that the internal consistency reliability levels of the scales used in the research are high.

4. FINDINGS

The findings obtained by determining the extent to which teachers' organizational commitment is affected by the motivational language which school principals use and the relationships considering the independent variables related to them are presented in this section.

4.1. The Level of Perception of the Motivational Language Use of School Principals by Teachers

As can be seen in Table 2 below, it is understood that school principals' motivational language use level is high ($\bar{x}=3.73$) according to teacher perceptions. In addition, the item in which the motivational language used by the school principals was calculated with the lowest average was "Item 23: The principal tells the stories of the teachers who were rewarded for their success at school" ($\bar{x}=3.32$), while the item calculated with the highest average was "Item 1: The principal makes useful explanations about the things to be done" ($\bar{x}=4.15$). In this case, it can be said that the principals have clearly stated the instructions about the work to be done, but they are lacking in telling rewarding successful teachers and conveying them.

Table 2. Distribution of Responses to the Motivational Language Scale

My principal...	\bar{x}	Ss
1. Makes useful explanations about the things to be done.	4.15	0.90
2. Gives useful directions on how to get the job done.	4.07	0.90
3. Makes understandable explanations about my job.	4.03	0.94
4. Gives useful advice to be better at my job.	3.77	1.33
5. Tells me how I should work in order to be rewarded.	3.48	1.10
6. Guides me to solve problems related to my work.	3.89	1.02
7. Gives explanations about how I will be supervised before the supervision	3.99	0.98
8. Informs about the developments (informatics, method, technique, etc.) that may exist in the future education.	3.82	1.00
9. Informs about the developments in the field of education (informatics, method, technique, etc.) in the past.	3.75	1.02
10. Shares information about school (success, financial situation, etc.) with me.	3.85	1.04
11. Praises me at school.	3.57	1.10
12. Encourages me at school	3.78	1.05
13. Deals with my professional satisfaction.	3.59	1.08
14. Supports me in my career.	3.74	1.07
15. Deals with whether my job provides me well-being (materially and morally).	3.49	1.13
16. Trusts me.	4.03	0.95
17. Tells very important events in the past of the school.	3.67	1.03
18. Helps me with the problem that I can't solve in official ways.	3.95	1.00
19. Talks about the teachers who were admirable in the past of the school.	3.48	1.05
20. Talks about the hardworking teachers in the school's past.	3.49	1.06
21. Guides me on how to behave in social gatherings.	3.57	1.06
22. Advises me to establish good relations with other teachers at school.	3.51	1.11
23. Tells the stories of teachers who were rewarded for their success at school.	3.32	1.10
24. Talks about teachers who worked at our school in the past.	3.45	1.08
Total	3.73	0.84

According to Table 3, the mean of the motivational language scale was determined as $\bar{x}=3.73$. The sub-dimension means are from the most to the least; locutionary language ($\bar{x}=3.84$), perlocutionary language ($\bar{x}=3.83$) and illocutionary language ($\bar{x}=3.55$). It is seen that the level of motivational language use of school principals is perceived as high by teachers in terms of dimensions and in general of the scale.

Table 3. Statistics of the Motivational Language Scale

The Impact of Motivational Language Which School Principals Use on Teachers' Organizational Commitment

	\bar{x}	Ss
General Scale	3.73	0.84
Perlocutionary Language	3.83	0.86
Illocutionary Language	3.55	0.91
Locutionary Language	3.84	0.87

4.2. The Perception of the Motivational Language Which School Principals Use According to Different Variables by Teachers

The findings showing that there is a significant difference in the perceptions of the motivational language which school principals use according to the variables of teachers' gender, seniority and educational status are presented in Table 4, Table 5 and Table 6.

Table 4. The Mann-Whitney U Test of the Motivational Language Scale According to the Gender of Teachers

Scale and Subdimensions	Gender	Mean Rank	Sum of Ranks	U	z	p
General Scale	Female	395.26	171939.50	77109.50	-2.31	0.02
	Male	433.79	169611.50			
Perlocutionary Language	Female	404.74	176061.50	81231.50	-1.11	0.27
	Male	423.25	165489.50			
Illocutionary Language	Female	390.90	170040.50	75210.50	-2.87	0.00
	Male	438.65	171510.50			
Locutionary Language	Female	389.11	169261.50	74431.50	-3.11	0.00
	Male	440.64	172289.50			

According to Table 4, a statistically significant difference was found between the Motivational Language Scale in general, the illocutionary and locutionary language sub-dimensions according to the gender of the teachers ($p < 0.05$). Male teachers perceive motivational language at a higher level than the female teachers. But, there is no important difference in the sub-dimension of the perlocutionary language according to teachers's gender.

Table 5. Kruskal Wallis H-Test of the Motivational Language Scale According to Professional Seniority

	Professional Seniority (Years)	n	Mean Rank	χ^2	(df)	p
General Scale	1-5	118	449.63	7.04	5	0.21
	6-10	134	391.39			
	11-15	106	400.00			
	16-20	184	436.57			
	21-25	159	395.61			
	26- over	125	403.34			
Perlocutionary Language	1-5	118	470.47	12.69	5	0.02
	6-10	134	390.63			
	11-15	106	394.34			
	16-20	184	437.11			
	21-25	159	392.81			
	26- over	125	392.04			
Illocutionary Language	1-5	118	435.89	3.69	5	0.59
	6-10	134	396.97			
	11-15	106	409.10			
	16-20	184	430.32			
	21-25	159	394.08			
	26- over	125	413.77			
Locutionary Language	1-5	118	425.72	4.27	5	0.51
	6-10	134	388.93			
	11-15	106	402.85			
	16-20	184	438.27			
	21-25	159	412.95			
	26- over	125	401.59			

When Table 5 is examined; there is a significant difference only in the sub-dimension of perlocutionary language according to professional seniority. Tukey HSD test has been used to determine this significant difference. It has been determined that motivational language perception levels of 1-5 years senior teachers are higher than those of 21-25 years senior teachers. But there is no important difference in illocutionary language and locutionary language sub-dimensions and in general scale.

Table 6. Mann Whitney U Test of the Motivational Language Scale According to Teachers' Educational Status

	Education Satatus	Mean Rank	Sum of Ranks	U	z	p
General Scale	Undergraduate	427.41	288489.50	41575.50	-3.54	0.00
	Graduate	351.33	53051.50			
Perlocutionary Language	Undergraduate	427.11	288289.00	41776.00	-3.47	0.00
	Graduate	352.66	53252.00			
Illocutionary Language	Undergraduate	426.40	287817.50	42752.50	-3.28	0.00
	Graduate	355.85	53733.50			
Locutionary Language	Undergraduate	425.50	287212.50	42862.50	-3.06	0.00
	Graduate	359.86	54338.50			

When Table 6 is examined, it has been determined that there is a statistically significant difference in the general scale and in all sub-dimensions according to the education status of the teachers ($p < 0.05$). It is seen that undergraduate teachers perceive the motivational language which school principals use at a higher level than graduate teachers. It can be said that this situation is due to the higher expectation status of graduate teachers.

The findings regarding that there is a significant difference in teachers' perceptions of the motivational language which school principals use according to the variables of school principals' gender and school type are presented in Table 7 and Table 8 respectively.

Table 7. Mann Whitney U Test of The Motivational Language Scale According to The Gender of The Principal

	Principal Gender	Mean Rank	Sum of Ranks	U	z	p
General Scale	Female	462.79	49519.00	33192.00	-2.29	0.02
	Male	406.16	292032.00			
Perlocutionary Language	Female	458.29	49036.50	33674.50	-2.08	0.03
	Male	406.84	292514.50			
Illocutionary Language	Female	457.23	48923.50	33787.50	-2.03	0.04
	Male	406.99	292627.50			
Locutionary Language	Female	460.85	49310.50	33400.50	-2.20	0.02
	Male	406.45	292240.50			

When Table 7 is examined, there is a statistically significant difference in motivational language use in general and in all sub-dimensions of the school principal's gender ($p < 0.05$). The difference was found to be in favor of female school principals. This may be due to the fact that female school principals use motivational language more than male principals. On the other hand, there is no important difference in the motivational language scale and in all its sub-dimensions according to the education level of the principals.

Table 8. Kruskal Wallis H-Test of The Motivational Language Scale According to School Type

	School Type (High School)	n	Mean Rank	χ^2	(df)	p
General Scale	Anatolian	255	412.35	40.47	3	0.00
	Vocational	426	450.19			
	Imam Hatip	73	280.82			
	Science & Social Science	72	334.99			
Perlocutionary Language	Anatolian	255	416.39	40.43	3	0.00
	Vocational	426	448.28			
	Imam Hatip	73	278.94			
	Science & Social Science	72	333.94			
Illocutionary Language	Anatolian	255	403.61	33.70	3	0.00
	Vocational	426	451.13			
	Imam & Hatip	73	306.35			
	Science & Social Science	72	334.24			

The Impact of Motivational Language Which School Principals Use on Teachers' Organizational Commitment

Locutionary Language	Anatolian	255	417.01	38.39	3	0.00
	Vocational	426	445.50			
	Imam Hatip	73	270.24			
	Science & Social Science	72	356.97			

According to Table 8, there is a statistically significant difference according to school type in teachers' perception of motivational language in general and all sub-dimensions of the Motivational Language Scale ($p < .05$). Tukey HSD test was used to determine this difference. It is seen that vocational high school teachers perceive the motivational language used by the school principal at a higher level than the teachers working in imam hatip high schools and science-social sciences high schools. In addition, it is understood that Anatolian high school teachers perceive motivational language at a higher level than teachers working in imam hatip high schools.

4.3. Findings on Teachers' Level of Organizational Commitment

As seen in Table 9 below, it is understood that their organizational commitment level is high ($\bar{x}=3.78$) according to teachers' perceptions. In addition, the item with the lowest perception of organizational commitment of teachers was "Item 10: The feeling that I am a part of the administration prevents me from leaving this school." ($\bar{x}=3.46$), the highest item was "Item 1: I feel more committed to this school as I am involved in planning, organizing and executing in my school." ($\bar{x}=3.99$).

Table 9. Distribution of Responses to the Organizational Commitment Scale ($n=826$)

	\bar{x}	Ss
1. I feel more committed to this school as I am involved in planning, organizing and executing in my school.	3.99	0.97
2. The high level of confidence that prevails in this school keeps me in my job for so long.	3.85	1.02
3. I have a strong feeling that I am part of the administration at this school.	3.59	1.07
4. The fact that there are professional development opportunities in my school makes me committed to this school.	3.54	1.08
5. I feel committed to this school because the right jobs are given to the right people at this school.	3.71	1.01
6. I think that my school has a stable and development-oriented structure.	3.86	1.02
7. I feel a part of this school completely.	3.88	1.02
8. The fact that our principal supports and encourages my efforts makes me feel closer to this school.	3.96	1.05
9. I identify largely with this school because of its fair and thoughtful administration.	3.85	1.04
10. The feeling that I am part of the administration prevents me from leaving this school.	3.46	1.10
11. I can also work outside of class hours at this school without thinking about any monetary gain.	3.73	1.09
12. The objective evaluation of one's performance rather than whoover makes me feel committed to this school.	3.76	1.03
13. The fact that our administrators encourage us to cooperate while making decisions and solving problems makes me feel committed to this school.	3.79	0.98
14. I feel highly committed to this school because my superiors appreciate the work I have done.	3.75	1.06
15. I think that the balance of freedom and responsibility in my school really commits me to this school.	3.80	1.00
16. I feel committed here because I think that I am taken into account in this school.	3.84	1.03
17. Since my suggestions are taken into account by the school administration, I feel committed to this place.	3.84	1.02
Total	3.78	0.84

4.4. Organizational Commitment Level of Teachers According to Different Variables

The findings that there is a statistically significant difference in the level of organizational commitment perceived by the teachers according to the variables of teachers's gender and educational status are presented in Table 10 and Table 11 respectively. However, there is no statistically important difference in the level of teachers' perception of organizational commitment according to teachers' professional seniority.

Table 10. The Mann-Whitney U Test of Organizational Commitment Scores According to Teacher Gender

Gender	Mean Rank	Sum of Ranks	U	z	p
--------	-----------	--------------	---	---	---

Organizational Commitment	Female	385.19	167559.00	72729.00	-3.59	0.00
	Male	444.99	173992.00			

When Table 10 is examined, it is understood that the male teachers' organizational commitment level is higher than the level of organizational commitment of female teachers ($p < 0.05$).

Table 11. *The Mann-Whitney U Test of Organizational Commitment Scores According to the Educational Status of Teachers*

	Education Satatus	Mean Rank	Sum of Ranks	U	z	p
Organizational Commitment	Undergraduate	426.72	288035.00	42040.00	-3.36	0.00
	Graduate	354.41	53516.00			

According to Table 11, it has been determined that there is a statistically significant difference in the level of organizational commitment according to the educational status of the teachers. It is seen that the organizational commitment levels of undergraduate teachers are better than those of graduate teachers ($p < 0.05$). On the other hand, there is no statistically important difference in the level of teachers' perception of organizational commitment according to the school principal's gender and educational status.

When Table 12 below is examined, there is a statistically significant difference in the level of teachers' organizational commitment according to school type ($p < 0.05$). Tukey HSD test was applied to determine this difference. It was found that teachers who work in vocational high schools, Anatolian high schools and Science- social sciences high schools perceived higher levels of organizational commitment than teachers who work in Imam hatip high schools.

Table 12. *Kruskal Wallis H-Test of Organizational Commitment Scores According to School Type*

	School Type	n	Mean Rank	χ^2	(df)	p
Organizational Commitment	Anatolian	255	423.40	37.27	3	0.00
	Vocational	426	441.02			
	Imam Hatip	73	264.93			
	Science & Social Science	72	366.24			

4.5. The Impact of Motivational Language Which School Principals Use on Teachers' Organizational Commitment

The relationship between the motivational language school principals use and teachers' organizational commitment, and then the impact of motivational language on teachers' organizational commitment are presented in Table 13 and Table 14 respectively.

Table 13. *Spearman RHO Correlation Analysis for the Relationship between the Motivational Language Used by School Principals and the Levels of Teachers' Organizational Commitment*

Variables	r	Motivational Language
Organizational Commitment	r	0.83**

n =416, * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$

According to Table 13, Spearman RHO correlation analysis was done to determine the relationship between the motivational language used by school principals and teachers' organizational commitment and the correlation value was calculated as ($r = 0.83$). According to this calculation, it was found that there is a positive and high level relationship between motivational language and organizational commitment.

The regression analysis to determine the impact of motivational language which school principals use on teachers' organizational commitment is presented in Table 14. When the results of multiple regression analysis were examined according to Table 14, a statistically significant relationship was found between motivational language and organizational commitment ($p < 0.01$). In addition, it was found that motivational language can explain organizational commitment by 70%, and the part in the proportion of 30% can be explained by other variables ($R = 0.84$, $R^2 = 0.70$, $F = 1975.43$, $p < 0.01$).

Table 14. *Regression Analysis Between Motivational Language and Organizational Commitment*

Organizational Commitment	B	SHB	β	t	p
Stable	0.62	0.7	-	8.59	0.00
Motivational Language	0.84	0.2	0.84	44.44	0.00

N=826, R=0.84, R²=0.70, F=1975.43, p<0.01

5. RESULTS AND DISCUSSION

According to the results of this research, a high level ($r = .83$) positive relationship was found between the motivational language used by school principals and teachers' organizational commitment. Similarly, Sivik (2018) found a statistically positive relationship between the motivational language which school principals use and organizational dedication. Latifoğlu (2015) found a positive and significant relationship between the motivational language used by the administrators of ÇAYKUR Organization and the organizational commitment of the employees. Mayfield & Mayfield (2009b) found that motivational language used by managers increases work attendance. Mayfield & Mayfield (2007) found a positive significant relationship between motivational language and employees' intention to stay in the organization. The research showing a positive relationship between motivational language and organizational commitment are similar to this research.

In this research, it was found that the motivational language level used by school principals ($\bar{x}=3.73$) and teachers' organizational commitment level ($\bar{x}=3.78$) were "high". Demir (2018c) ($\bar{x}=3.83$), Sivik (2018) ($\bar{x}=3.42$) and Karaaslan (2010) ($\bar{x}=3.51$) determined the motivational language level used by school principals as "high" and Yavuz (2018) as "medium". Yavuz (2018) ($\bar{x}=3.38$) and Latifoğlu (2015) ($\bar{x}=2.61$) found the motivational language level as "medium". Latifoğlu (2015) found the organizational commitment level ($\bar{x}=2.99$) as "medium".

In teachers' motivational language perception levels; A statistically significant relationship was determined according to the variables of teachers' gender, educational status and professional seniority, school principal gender and school type. According to teacher gender, male teachers perceive motivational language at a higher level than female teachers. Demir (2018b), Sivik (2018) and Yavuz (2018) did not find a significant difference in the perception of motivational language according to teacher gender. In the perlocutionary language sub-dimension, a significant difference was found in the perception of motivational language according to teachers' professional seniority. Less experienced teachers perceive motivational language at a higher level than more experienced teachers. However, Demir (2018b) and Sivik (2018) did not find a significant difference according to teachers' professional seniority in their research. According to the education status of the teachers, the teachers with a undergraduate degree perceive a higher level of motivational language than the teachers with a graduate degree. According to the gender of the school principal, it has been determined that female principals use motivational language at a higher level than male principals. A difference was determined according to the type of school, and it is perceived that the teachers who work in Vocational and Anatolian high schools use motivational language at a higher level than the teachers who work In imam hatip high schools.

In the organizational commitment levels of teachers; A statistically significant relationship was determined according to the variables of teachers' gender, educational status and school type. The level of organizational commitment of male teachers is better than the female teachers. Similarly, Latifoğlu (2015) found that male employees perceive higher organizational commitment level than female employees. In addition, undergraduate teachers perceive higher organizational commitment level than graduate teachers. It has been determined that the organizational commitment level of the teachers who work in Anatolian, Vocational and Science-social sciences high schools is higher than the teachers who work in Imam hatip high schools.

6. SUGGESTIONS

-As a result of this research, it was seen that as the motivational language level which school principals use increased, the teachers' commitment level to their schools also increased. School principals can provide many advantages to their schools by using motivational language effectively. It can increase teachers' commitment to school, so it is expected that school success will also increase.

-School principals should prefer interactive management style instead of autocratic management style and use motivational language. Schools with high motivation will be more advantageous than other schools and their competitive power will increase.

-School principals can identify their own strengths and weaknesses using the motivational language scale. Thus, it can improve principal-teacher communication.

-Motivating teachers will increase their commitment to the school and their willingness to work. Therefore, it will be possible for students and parents to have a more positive view of the school.

-Factors that will increase the motivation of teachers, especially the reward mechanism, should be considered in the education system. Using motivational language together with these factors can increase the effectiveness of the education system.

REFERENCES.

- ABSTON, R., L. (2015). *Faculty trust in principal and organizational commitment* (Unpublished Doctor of Education Dissertation). The University of Alabama. Tuscaloosa, Alabama.
- AKYOL, B., VURAL, R. K. & GÜNDOĞDU, K. (2017). İlkokul öğrencilerinin okula aidiyet, okul atmosferi, iklimi ve müdürlerin öğretimsel liderlik becerilerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 291-311.
- ALPAR, R. (2017). *Uygulamalı çok değişkenli istatistiksel yöntemler*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- ASLAN, M. & BAKIR, A. A. (2014). Öğretmenlerin okullarındaki örgütsel bağlılığa ilişkin görüşleri. *International Journal of Social Science*, 25(1), 189-206.
- BANKS, T. (2014). *The effects of leader speech and leader motivating language on employee self-esteem* (Unpublished doctorate dissertation). School of Business and Leadership, Regent University, USA.
- BAŞTÜRK, R. (2014). Deneme modelleri. A. Tanrıoğen (Ed.), *Bilimsel araştırma yöntemleri* (ss. 31- 53). Ankara: Anı Yayıncılık.
- BEYTEKİN, O. F., ARSLAN, H. & DOĞAN, M. (2020). Investigation of teachers' emotional labour and organizational alienation behaviours. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 308-321.
- BOGLER, R. & SOMECH, A. (2004). Influence of teacher empowerment on teachers' organizational commitment, professional commitment and organizational citizenship behavior in schools. *Teaching and Teacher Education*, 20(3), 277-289.
- BRANNON, K. L. (2011). *The effects of leader communication medium and motivating language on perceived leader effectiveness* (Unpublished dissertation). Northcentral University, Prescott Valley, AZ.
- BULUÇ, B. & GÜNEŞ, A. M. (2014). Relationship between organizational justice and organizational commitment in primary schools. *Anthropologist*, 18(1), 145-152.
- CULIBRK, J. DELIC, S. & CULIBRK, D. (2018). Job satisfaction, organizational commitment and job involvement: The mediating role of job involvement. *Front.Psychol*, 9(132), 1-18.
- ÇANAKKALE İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ, (2019). <https://canakkale.meb.gov.tr/> (accessed on 15/02/2019).
- DELİVELİ, K. (2018). *Öğretim elemanlarının duygusal emek davranışları ile örgütsel bağlılık algı düzeyleri arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış doktora tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- DEMİR, S. (2018a). Okul yöneticilerinin motivasyonel dili ile öğretmen öz yeterliği arasındaki ilişki üzerine bir çalışma. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 177-183.
- DEMİR, S. (2018b). Okul yöneticilerinin kullandıkları motivasyonel dil ile öğretmen motivasyonu arasındaki ilişki. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(5), 633-638.
- DEMİR, S. (2018c). *Okul yöneticilerinin kullandıkları motivasyonel dil ile öğretmen motivasyonunun incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- DEVOS, G., TUYTENS, M., & HULPIA, H. (2014). Teachers' organizational commitment: Examining the mediating effects of distributed leadership. *American Journal of Education*, 120(2), 205-231.
- DOĞRUÖZ, E. & ÖZDEMİR, M. (2018). Eğitim örgütlerinde üretim karşıtı iş davranışları ve örgütsel bağlılık ilişkisi. *İlköğretim Online*, 17(1), 396-413.
- EMRAHIMI, A., ZINALI, S. & DODMAN, K. (2013). Explanation of component of emotional intelligence and organizational commitment: case study of managers and assistants of city public school in Piranshahr. *Asian Journal of Social Sciences & Humanities*, 2(4), 192-199.
- GRIFFIN, M. L., HOGAN, N. L., LAMBERT, E. G., TUCKER-GAIL, K. A. & BAKER, D. N. (2010). Job involvement, job stress, job satisfaction, and organizational commitment and the burnout of correctional staff. *Criminal Justice And Behavior*, 37(2), 239-255
- GUTIERREZ-WIRSCHING, S., MAYFIELD, J., MAYFIELD, M. & WANG, W. (2014). Motivating language as a mediator between servant leadership and employee outcomes. *Management Research Review*, 38(12), 1234-1250.
- HANKE, D. (2020). Can Employees Motivate Themselves? The Link between Peer Motivating Language and Employee Outcomes, *The International Trade Journal*, DOI: 10.1080/08853908.2020.1826021

- HARGIE, O., TORIH, D. & WILSON, N. (2002). Communication audits and the effects of increased information: a follow-up study. *The Journal of Business Communication*, 39(4), 414-436.
- HAROON, M. (2018). *Impact of leader's motivating language on employees' job performance with mediation of job satisfaction and affective commitment* (Unpublished doctorate dissertation). Social Sciences Department of Management Sciences, Capital University of Science and Technology, Islamabad.
- HOLMES, W. T. (2012). *The motivating language of principals: A sequential transformative strategy* (Unpublished dissertation). University of Nevada, Las Vegas, NV, United States.
- HULPIA, H., DEVOS, G. & VAN KEER, H. (2010). The influence of distributed leadership on teachers organizational commitment: A multilevel approach, *The Journal of Educational Research*, 103(1), 40-52.
- KAHVECİ, G. (2010). *İlköğretim okullarında örgütsel sessizlik ile örgütsel bağlılık arasındaki ilişkiler* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- KARAASLAN, Ö. (2010). *Motivasyonel dilin örgütsel vatandaşlık davranışı ile olan ilişkisinde lider üye etkileşimin aracılık etkisinde incelenmesi: Yapısal eşitlik modelinde bir uygulama* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, İstanbul.
- KARAKAYA, İ. (2014). Bilimsel araştırma yöntemleri. A. Tanrıoğen (Ed.), *Bilimsel araştırma yöntemleri* (ss. 57-76). Ankara: Anı Yayıncılık.
- KARTAL, K. & DİRLİK, E. M. (2016). Geçerlik kavramının tarihsel gelişimi ve güvenilirlikte en çok tercih edilen yöntem: Cronbach Alfa katsayısı. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(4), 1865-1879.
- KAVRAYICI, C. (2019). *Öğretmenlerin mesleki kimlik algıları ve örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- KAYA, İ. (2017). *Okul yöneticileri ile öğretmenlerin örgütsel bağlılık ve tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- KIM, J. S. & RYU, S. (2017). Employee satisfaction with work-life balance policies and organizational commitment: A Philippine study. *Public Administration and Development*, 37(4), 260-276.
- KOÇAK, O. (2019). *Okul yöneticilerinin otantik liderlik davranışları ile öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları ve örgütsel bağlılık düzeyleri arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış doktora tezi). Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- KÖYLÜ, D. (2018). *Öğretmenlerin karar alma sürecine katılım düzeylerinin örgütsel bağlılık ve psikolojik iyi oluş ile ilişkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- LATİFOĞLU, N. (2015). *Motivasyonel dil kullanımının örgütsel bağlılık üzerindeki etkisi: Çaykur'da bir uygulama* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.
- LASHARI, M., MOAZZAM, A., SALMAN, Y. & IRFAN, S. (2016). Impact of organizational trust on organizational justice and organizational commitment: A case of university of Sargodha. *JRSP*, 53(2), 170-194.
- LUSCHER, L.S. & LEWIS, M.W. (2008). Organizational change and managerial sensemaking: working through paradox. *Academy of Management Journal*, 51(2), 221-240.
- MAYA, İ. (2014). Kamu ilkokullarında yöneticilerin sergiledikleri kriz yönetimi beceri düzeylerine ilişkin öğretmen görüşleri. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 12(23), 209- 235.
- MAYFIELD, J., MAYFIELD, M. & KOPF, J. (1995). Motivational language: exploring theory with scale development. *The Journal of Business Communication*, 32(4), 329-344.
- MAYFIELD, J., MAYFIELD, M. & KOPF, J., (1998). The effects of leader motivating language on subordinate performance and satisfaction. *Human Resource Management*, 37(3-4), 235-235.
- MAYFIELD, J. & MAYFIELD, M. (2002). Leader communication strategies: critical paths to improving employee commitment. *American Business Review*, 20(2), 89-94.
- MAYFIELD, J. & MAYFIELD, M. (2004). The effects of leader communication on worker innovation. *American Business Review*, 22(2), 45-51.
- MAYFIELD, J. & MAYFIELD, M. (2006). The benefits of leader communication on part-time worker outcomes: a comparison between part-time and full-time employees using motivating language. *Journal of Business Strategies*, 23(2), 131-153.

- MAYFIELD, J. & MAYFIELD, M. (2007). The effects of leader communication on a worker's intent to stay: an investigation using structural equation modeling. *Human Performance*, 20(2), 85-102.
- MAYFIELD, J. & MAYFIELD, M. (2009b). The role of leader motivating language in employee absenteeism. *Journal of Business Communication*, 46(4), 455-479.
- MAYFIELD, J. & MAYFIELD, M. (2010). Leader-level influence on motivating language. *Competitiveness Review*, 20(5), 407-422.
- MAYFIELD, M. & MAYFIELD, J. (2016). The effects of leader motivating language use on worker decision making. *International Journal of Business Communication*, 53(4), 465-484.
- MAYFIELD, M. & MAYFIELD, J. (2017). Leader talk and the creative spark: A research note on how leader motivating language use influences follower creative environment perceptions. *International Journal of Business Communication*, 54(2), 210-225.
- MAYFIELD J. & MAYFIELD M. (2019). The diffusion process of strategic motivating language: an examination of the internal organizational environment and emergent properties. *International Journal of Business Communication*, 56(3) 368-392.
- MERT, İ. S. (2011). Yöneticilerin kullandıkları motivasyonel dil ve performans üzerindeki etkisi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(26), 197-213.
- MERT, S. M., KESKİN, N. & BAŞ, T. (2011). Motivasyonel dil (md) teorisi ve ölçme aracının Türkçe'de geçerlik ve güvenilirlik analizi. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 12(2), 243-255.
- MERT, E. (2019). *İlkokul ve ortaokul öğretmenlerinin örgütsel bağlılıklarının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- MOUSA, M. (2017). Organizational cynicism and organizational commitment in egyptian public primary education: when spring yields black flowers. *Management Research and Practice*, 9(3), 13-29.
- ÖZEN, H. (2013). Okul müdürlerine yönelik Motivasyonel Dil Ölçeği: Türk kültürüne uyarlama, dil geçerliği ve faktör yapısının incelenmesi. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 87-103.
- ÖZEN, H. (2014). Motivasyonel dil teorisi ışığında okul müdürlerinin kullandığı motivasyonel dilin öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarına olan etkisi. *Turkish Studies*, 9(5), 1731-1746.
- ÖZEN, H. (2015). *Okul müdürlerinin kullandığı motivasyonel dilin intibak ettirici liderlik üzerine etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- ÖZMEN, A. (2019). Paternalist liderlik ile mobbing ilişkisi: kamu kurumlarında bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(2), 253-262.
- SALKIND, N. (2015). *İstatistikten nefret edenler için istatistik* (Çev. A. Çuhadaroğlu, Z.Ç. Özcan, Y. İmamoğlu). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- SIMMONS, S. A. & SHARBROUGH III, W. C. (2013). An analysis of leader and subordinate perception of motivating language. *Journal of Leadership, Accountability and Ethics*, 10(3), 11-27.
- SİVİK, S. (2018). *Öğretmenlerin örgütsel adanmışlıkları ile lider-üye etkileşimi ve motivasyonel dil kullanımı arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- SÖNMEZ, H. (2018). *Okul müdürlerinin motivasyonel dil kullanımı ile öğretmenlerin okul iklimi algısı arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- SULLIVAN, J. J. (1988). *Three roles of language in motivation theory*. The Academy of Management Review, 13(1), 104-115.
- SUN, P., PAN, F. & HO, C. (2016). Does motivating language matter in leader-subordinate communication? *Chinese Journal of Communication*, 9(3), 264-282, DOI: 10.1080/17544750.2016.1206029.
- ŞAN, B. (2017). *Öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin psikolojik güçlendirme ve örgütsel bağlılıklarına ilişkin alguları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- TABACHNICK, B. G. & FIDELL, L. S. (2001). *Using multivariate statistics*. Massachusetts: Pearson Publish.

- TAŞ, A. (2017). *İş doyumu ve örgütsel bağlılık: Özdemir ve Cemaloğlu (Ed.), Örgütsel Davranış ve Yönetimi* (ss. 421- 445). Ankara: Belgeç Yayınevi.
- TAVŞANCIL, E. (2005). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- ULUDAĞ, G. (2019). Lider üye etkileşiminin işgören performansına etkisi üzerine bir alan araştırması, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(2), 719-739.
- ÜSTÜNER, M. (2009). Öğretmenler için Örgütsel Bağlılık Ölçeği: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 1-17.
- WANG, C.-W., FAN, K.-T., HSIEH, C.-T. & MENEFEE, M.L. (2009). Impact of motivating language on team creative performance. *The Journal of Computer Information Systems*, 50(1), 133-140.
- WILLIAM, C. S. & SUSAN, A. S. (2006). Motivating language in industry. *Journal Business Communication*, 43(4), 322-343.
- WERANG, B. & PURE, E. (2018). Designing strategy for improving teacher's organizational commitment in the remote elementary schools of Merauke district, Papua, *Indonesia. International Journal of Research Studies in Education* (7)1, 15-28.
- XIAO, J. & WILKINS, S. (2015). The effects of lecturer commitment on student perceptions of teaching quality and student satisfaction in Chinese higher education. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 37(1), 98-110.
- YANAR, A. İ. (2011). *Anadolu lisesi öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerinin ve örgütsel bağlılıklarının çalıştıkları okulların 2010 YGS' deki başarılarına göre incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- YAVUZ, Ş. (2018). *Okul yöneticilerinin kullandıkları motivasyonel dil ile öğretmenlerin rol fazlası davranışları arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış doktora tezi). Düzce Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Düzce.

İki Bölgele Stratejik Ortaklık: Avrupa Birliği-Latin Amerika Stratejik Ortaklığı Üzerine Bir Değerlendirme^a

Bi-Regional Strategic Partnership: An Evaluation of the European Union-Latin America Strategic Partnership

Samet YILMAZ^b

Özet

Stratejik ortaklık, Avrupa Birliği'nin (AB) dış ilişkilerini yürütürken kullandığı araçlardan biridir. Birlik, kurulan stratejik ortaklığın içeriğine bağlı olmakla birlikte, uluslararası siyasal aktörlerle çok boyutlu bir diyalog ve iş birliği süreci öngören stratejik ortaklıklar kurmaktadır. Diğer bölgesel örgütlere kıyasla gelişmiş bir kurumsal yapıya sahip olan, kendi dış ilişkilerini geliştiren ve uluslararası ilişkilerdeki aktörlerin eylemlerini yönlendiren AB kimi devletler, uluslararası örgütler ve belirli bölgelerdeki devlet gruplarıyla olan ilişkilerini stratejik ortaklık çerçevesinde devam ettirmektedir. Bu bağlamda bu çalışma, 1999 yılında Rio de Janeiro'da devlet ve hükümet başkanları seviyesinde düzenlenen iki bölgele zirveyle kurulan AB-Latin Amerika stratejik ortaklığını, stratejik ortaklık kavramı ve stratejik ortaklıkların AB'nin dış ilişkileri bakımından işlevleri ve boyutları kapsamında incelemektedir. Çalışmada, AB ile Latin Amerika arasındaki stratejik ortaklığın, iki bölgele ilişkilerin kurgusu, AB'nin uluslararası alandaki varlığı ve uluslararası ilişkilerin işleyişi açısından rolü tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Stratejik Ortaklık, İki Bölgele İlişkiler, Avrupa Birliği, Latin Amerika.

Jel Kodları: F50, F00, Y80

Başvuru: 28.07.2022

Kabul: 15.09.2022

Abstract

The strategic partnership is a foreign policy tool of the European Union (EU) in conducting its external relations. The Union sets up strategic partnerships that provide a multi-dimensional dialogue and cooperation process, depending on the content of a specific strategic partnership that is formed. The EU, which has a sophisticated institutional structure compared to other regional organizations, establishes its external relations, and directs the actions of actors in international relations, constitutes strategic partnerships with particular states, international organizations, and groups of states in specific regions. In this sense, this study examines the EU-Latin America strategic partnership formed by the bi-regional summit held at the level of heads of state and government in Rio de Janeiro in 1999, regarding the discussions on the strategic partnership concept and the functions and dimensions of strategic partnerships in the EU's external relations. It discusses the role of strategic partnership between the EU and Latin America in the construction of bi-regional relations, the presence of the EU in the international arena, and the functioning of international relations.

Keywords: Strategic Partnership, Bi-Regional Relations, European Union, Latin America.

JEL Codes: F50, F00, Y80

GİRİş

Uluslararası ilişkilerin kurumsal etkileşim biçimlerinden biri olan stratejik ortaklıklar (Kay, 2000: 15), uluslararası siyasal aktörlerin dış politika hedeflerini gerçeğe iştirmeye yönelik olarak kullandığı araçlardan biridir ve 1990'lı yıllarda kavramsal açıdan uluslararası siyaset söyleminde yer almaya başlamıştır (Blanco, 2016: 37). Soğuk Savaş'ın bitimini izleyen dönemde uluslararası ilişkilerdeki büyük güçler arasında stratejik ortaklıklar oluşturulmuştur (Michalski ve Pan, 2017: 13). Stratejik ortaklık, AB'nin de dış ilişkilerini yürütürken kullandığı araçlardan biridir. Birlik kimi devletler, uluslararası örgütler ve belirli bölgelerdeki devlet gruplarıyla stratejik ortaklıklar kurmaktadır. Bu çerçevede literatürde, AB'nin stratejik ortaklıklarının çeşitli özelliklerini ön plana çıkaran çalışmaların sayısı artmıştır.¹

^a Bu çalışma, 4-5 Temmuz 2022 tarihleri arasında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Konferansı II'de sunulan bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

^b Dr. Öğr. Üyesi, Bursa Uludağ Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, sametyilmaz@uludag.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5232-5435>

¹ Bu hususta yapılmış bir değerlendirme için bkz. Laura C Ferreira-Pereira ve Alena Vysotskaya Guedes Vieira, (2016). "Introduction: The European Union's Strategic Partnerships: Conceptual Approaches, Debates and Experiences". Cambridge Review of International Affairs, 29(1): 3-17. <https://doi.org/10.1080/09557571.2015.1130341>

İki Bölgele Stratejik Ortaklık: Avrupa Birliği-Latin Amerika Stratejik Ortaklığı Üzerine Bir Değerlendirme

Bu alışma, AB-Latin Amerika stratejik ortaklığını, stratejik ortaklık kavramı ve stratejik ortaklıkların AB'nin dış ilişkileri bakımından işlevleri ve boyutları kapsamında incelemektedir. AB ile Latin Amerika arasında stratejik ortaklık, 1990'ların sonuna doğru kurulmuştur. Söz konusu stratejik ortaklık, en st seviyedeki siyasal liderlerin katılımıyla gerçekleşen zirveler ile yüksek seviyedeki diğer resmi görevliler ve çeşitli sivil toplum gruplarının dâhil olduğu toplantılar yoluyla yürütülen iki bölgele ilişkilerin ana hatlarını şekillendirmekte ve bir ilişki formu oluşturmaktadır. Ayrıca iki bölgele stratejik ortaklığın, AB'nin dış ilişkileri açısından normatif bir boyutu bulunmaktadır. Bu bağlamda, 'AB ile Latin Amerika arasındaki stratejik ortaklığın, iki bölgele ilişkilerin kurgusu, AB'nin uluslararası alandaki varlığı ve uluslararası ilişkilerin işleyişi açısından rolü nedir?' sorusu anlamlı hâle gelmektedir.

Çalışmada, AB ile Latin Amerika arasında oluşturulmuş olan stratejik ortaklığın içeriği ve işleyişi biçimi ortaya konularak, söz konusu stratejik ortaklığın iki bölgele ilişkilerin kurgusu, AB'nin uluslararası alandaki varlığı ve uluslararası ilişkilerin işleyişi açısından rolü tartışılmaktadır. Detaylandırılacağı zere AB ile Latin Amerika arasındaki ilişkiler, 1980'li yılların ortalarından itibaren yoğunlaşmıştır. 1999 yılında oluşturulan stratejik ortaklık, iki bölgele ilişkilere yeni bir boyut kazandırmış ve iki bölgele ilişkiler, kurulan stratejik ortaklık bağlamında işlemeye başlamıştır. Oluşturulan bu ilişki biçimi içerisinde, kurumsal kapasite bakımından güçlü bir örgütlenme olan AB tarafından temsil edilen Avrupa ile örgütsel yönden çeşitlilik gösteren Latin Amerika arasındaki ilişkilerin yapısal niteliği, ikincisinin AB norm ve değerlerine yakınlaşmasını gerektirmektedir ki bu durum, AB norm ve ilkelerinin difzyonunun² sağlanması bakımından fırsatlar sunmaktadır. Diğer yandan söz konusu stratejik ortaklık, katılımcılar arasında fikir teatisi yapılması imkânını vererek çok taraflılığın gelişimine yönelik bir ilişki biçimi ortaya çıkarmaktadır.

Belirtilen unsurlar kapsamında giriş bölümünü izleyen birinci bölüm, çalışmanın kavramsal ve analitik çerçevesine ilişkindir. Bu bölümde uluslararası ilişkiler disiplininde stratejik ortaklık kavramına yönelik tartışmalar ve stratejik ortaklıkların kurucu/edimsel (*constitutive/performative*) boyutu ele alınmıştır. Uluslararası siyasal aktörler arasında kurulan stratejik ortaklıklar, oluşturulan ilişkinin niteliğine göre çeşitli unsurları bünyesinde barındırmaktadır. Bununla birlikte herhangi bir özellikli stratejik ortaklık, aktörler arasındaki ilişkilerin kurgulanmasına ilişkin bir ereve sunmaktadır. Diğer yandan bu bölümde, tarihsel açıdan AB'nin dış ilişkilerinde stratejik ortaklık kavramının gelişimi ve stratejik ortaklıkların, AB'nin dış ilişkileri açısından işlevleri ve boyutları belirtilmiştir. AB, uluslararası ilişkilerdeki kimi aktörlerle stratejik ortaklıklar kurmaktadır. Kurulan stratejik ortaklıklar, belirli ortak hedeflere sahiptir ve hem AB'nin uluslararası alandaki varlığını belirginleştirmekte hem de stratejik ortaklıkların kurucu/edimsel özelliğiyle bağlantılı şekilde, uluslararası ilişkilerde çok taraflılığın geliştirilmesine yönelik bir işlev görmektedir. İkinci bölüm, AB ile Latin Amerika arasında stratejik ortaklığın kuruluğu, gelişimi ve işleyişine ilişkindir. Bu bölümde AB ile Latin Amerika arasındaki iki bölgele ilişkilerin gelişimi ve kurulan iki bölgele stratejik ortaklığın temel unsurları, devlet ve hükümet başkanları seviyesinde gerçekleştirilen iki bölgele zirveler bağlamında ortaya konulmuştur. Bu hususta Latin Amerika ve Karayip Devletleri Topluluğunun (*Community of Latin American and Caribbean States-CELAC*) kurulması sonrasında AB ile CELAC arasında gerçekleştirilen zirvelerde ve Aralık 2021 tarihli AB-Latin Amerika ve Karayipler Zirvesinde ele alınan unsurlar belirtilmiştir. Sonuç bölümünde ise AB-Latin Amerika stratejik ortaklığı, iki bölgele ilişkilerin kurgusu, AB'nin uluslararası alandaki varlığı ve uluslararası ilişkilerin işleyişi açısından tartışılmıştır.

1. KAVRAMSAL VE ANALİTİK ÇERÇEVE

1.1. Stratejik Ortaklık

Stratejik ortaklık, benzerliklere sahip olmakla birlikte, ittifak, pakt, askeri koalisyon ve blok gibi devletler arası diğer birliktelik türlerinden (Bkz. Özdaşlı ve Kodaman, 2016: 23-47) ve stratejik ilişkiden (Bkz. Sümer, 2010) farklı unsurları bünyesinde barındırmaktadır. Bununla birlikte denilebilir ki kavramın tanımı ve içeriğine ilişkin bir konsensüs yoktur. Uygulamada farklı stratejik ortaklıkların olmasının (Michalski ve Pan, 2017: 17) ve ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde ortaya çıkan gelişmelerin etkisiyle var olan stratejik ortaklıkların dönüşümünün (Ovalı, 2019: 163), bu durumun ortaya çıkmasında etkili olduğu ileri sürülebilir. Ayrıca belirli bir aktörün stratejik ortaklıkları, birbirlerinden farklılaşabilmektedir (Kılıç, 2020: 442).

Uluslararası İlişkiler disiplininde stratejik ortaklık kavramının çeşitli biçimlerde tanımlandığı görülmektedir. Örneğin Kay'a (2000: 15) göre stratejik ortaklıklar, devletlerin büyük (*grand*) stratejilerinin bir parçasıdır ve üstünlük ya da dengeleme hedefi bağlamında uygulanabilir. Kay, stratejik ortaklığı "*ortak çıkarlardan ziyade birbiriyle rekabet halinde çıkarları bulunan iki devlet arasındaki yakın ilişkiyi güçlendiren veya meşrulaştıran*" bir ilişki biçimi şeklinde tanımlamaktadır. Grevi (Aktaran Ovalı, 2019: 160), stratejik ortaklığın "*ilişkiye taraf olan aktörlerin temel hedeflerine ulaşmak için 'elzem' olarak kabul ettikleri özel bir ilişki biçimi*" olduğunu söylemektedir. Ovalı (2019: 163) ise "*tarafkların politik, ekonomik ve/veya askeri alanlardaki karşılıklı gereksinimlerden doğan, birbirlerinin eksik yönlerini tamamlayarak yerel, bölgesel ve küresel seviyelerde iş birliğini kuvvetlendirmeyi amaçladıkları uzun erimli hedeflere yönelik özel bir ilişki biçimi*" olarak stratejik ortaklığı tanımlamaktadır.

Holslag (2011: 295), "*stratejik ortaklık, devletler ne anlıyorsa odur*" demekle birlikte, kavrama ilişkin beş unsur üzerinde durmaktadır. Bunlardan ilki, ortak çıkarlar ve beklentilerin net bir şekilde belirlenmesidir. İkincisi, çıkarlar ve beklentilerin uzun dönemli bir çerçevede ele alınmasıdır. ncs, hedeflerin çok boyutlu olması ve ekonomik, siyasal ve askeri boyutlarının bulunmasıdır. Dördüncüsü, stratejik ortaklığın küresel bir uzantısının (*global range*) olmasıdır.

² Difüzyon, "*belirli bir pratiğin bu pratiği kullanmayan aktörlere doğru yayılması*" şeklinde tanımlanabilir ve hem bölgeselcilik hem de bölgeler arası ilişkiler bağlamında ele alınan bir kavramdır (Mehmetçik, 2019: 76-77).

Sonuncusu, tarafları stratejik ortaklık kurmaya iten faktörlerin, stratejik ortaklık kurulmaksızın elde edilemeyecek nitelikte olması ve stratejik ortaklığın, diğer ilişkilerden ayrı bir işlevinin bulunmasıdır. Renard (2011: 6) ise stratejik ortaklığın beş ögesinin bulunduğunu ileri sürmektedir. İlk olarak stratejik ortaklık, kapsamlı bir ilişki biçimidir. Bu şekilde farklı politikalar arasında bağlantı ve denge kurulabilmektedir. İkinci olarak stratejik ortaklık, karşılıklılık temelinde kurgulanmalıdır. Üçüncü olarak taraflar, karşılıklı değerlere ve beklentilere ilişkin olarak ortak bir anlayışa sahip olmalıdır. Dördüncü olarak stratejik ortaklık, uzun erimlidir ve geçici anlaşmazlıklar, stratejik ortaklığın işleyişine engel oluşturmamalıdır. Son olarak stratejik ortaklık, iki taraf arasındaki meselelerin ötesinde hedeflere sahip olmalıdır. Bölgesel ve küresel meselelere çözümler üretilmesi, stratejik ortaklığın gündeminde yer almalıdır.

Kimi araştırmacılar, stratejik ortaklığa ilişkin tanımlayıcı unsurların yanı sıra, söz konusu ilişki biçiminin kurucu/edimsel boyutunu da vurgulamaktadır. Örneğin Michalski ve Pan (2017: 20-21), stratejik ortaklıkların çeşitli stratejik hedefleri gerçekleştirmeye ilişkin olarak uluslararası siyasal aktörler (devletler ve uluslararası örgütler) arasındaki iki taraflı ilişkiler olduğunu, dostane veya rekabetçi, denk veya denk olmayan ve coğrafi açıdan birbirine yakın veya uzak ilişkiler üzerinden kurulabileceğini, karşılıklı hedeflerin gerçekleştirilmesine yönelik uzun dönemli bir ilişki şekli olarak kurgulandığını ve iş birliğinin kapsamı ile işleyiş açısından çeşitlilik gösterebileceğini belirtmektedir. Bunların yanı sıra ilgili yazarlar, stratejik ortaklıkların sosyal yapılar olarak uluslararası sistemin bir parçası olduğunu ve aktörlere, belirli bir çerçevede eylemde bulunma imkânı verdiğini (*enable agency*) ileri sürmektedir. Onlara göre bu durum, stratejik ortaklıkların kurucu unsurunu oluşturmaktadır zira stratejik ortaklıklar, ikili ilişkiler ve sistemik düzey bakımından aktörlere fırsatlar sunmaktadır. Benzer şekilde uluslararası ilişkiler teorisi ve sosyal psikolojiden yararlanarak dil merkezli bir analiz yapan Blanco (2016), sistemsal/yapısal dış politika ve ikili ilişkiler çerçevesinde iki düzeyli bir değerlendirmede bulunarak stratejik ortaklıkların AB'nin dış politika söylemi içerisindeki işlevlerini ele almaktadır. Ona göre stratejik ortaklıklar, AB'nin 'yapısal dış politikası' içerisinde normatif bir boyuta sahiptir ve AB'nin değerlerinin difüzyonu ile etkin çok taraflılığın gelişimini hedeflemektedir. Ayrıca söz konusu ilişki biçimi, AB'nin ortak devletlerle ikili ilişkilerinin oluşturulmasına ve yeniden oluşturulmasına yönelik kavramsal ve siyasal bir çerçeve sunmaktadır.

Görülebileceği üzere stratejik ortaklık kavramına ilişkin çeşitli tanımlamalar yapılmaktadır. Denilebilir ki her bir stratejik ortaklık, kendi özelliklerine sahiptir. Bununla birlikte kavrama ilişkin tanımlamalar ve bu çalışma bağlamında, stratejik ortaklığın uzun dönemli ve ekonomik, siyasal ve güvenlik boyutu bulunan bir ilişki biçimi olduğu ileri sürülebilir. Söz konusu ilişki biçimi, ortak değerler, beklentiler ve çıkarlar üzerinden tasarlanmalı ve ayrıca bölgesel ve uluslararası meselelere yönelik çözümler üretmeyi hedeflemelidir. Bunun yanı sıra stratejik ortaklıkların, ilişkilerin kurgulanması açısından işlevsel bir niteliği bulunmaktadır. Başka bir deyişle stratejik ortaklıklar, detaylandırılacağı üzere, aktörler, ikili ilişkiler ve uluslararası ilişkiler bakımından işlevlere sahiptir.

1.2. AB'nin Dış İlişkilerinde Stratejik Ortaklık

Stratejik ortaklık, 1990'ların sonuna doğru AB belgelerinde yer almaya başlamıştır. 1998 yılında gerçekleşen AB Konseyi (*European Council*) Zirvesi sonrasında yayımlanan sonuç bildirisinde ilk olarak Rusya, stratejik ortak şeklinde tanımlanmıştır. 1999 yılında AB Konseyi Rusya, Ukrayna ve Akdeniz bölgesine ilişkin olarak, Amsterdam Andlaşması'yla tanımlanan bir dış politika aracı olan ortak stratejilerin belirlenmesi çağrısında bulunmuştur. İlerleyen dönemde, stratejik ortaklıkların gelişimiyle bağlantılı olan ortak stratejinin AB'nin dış politikası içerisindeki kullanımı azalmıştır (Renard, 2011: 7-8).

2003 Avrupa Güvenlik Stratejisi, bir dış politika aracı olarak stratejik ortaklığın AB tarafından kullanımına zemin hazırlamıştır (Günar, 2019: 38). Söz konusu strateji belgesi, ortak tehditlerle mücadeleye ilişkin olarak, AB'nin uluslararası ilişkilerdeki kilit aktörlerle ortaklıklar kuracağını ve çok taraflı iş birliği geliştireceğini belirtmiştir (Renard, 2011: 9). Belgeye göre AB, 11 Eylül sonrası ortaya çıkan güvenlik tehditleri bağlamında, 'etkin çok taraflılığın' gelişimini sağlamalı, yeni ortaklıklar kurmalı ve var olan ortaklıklarını geliştirmelidir. Bu bağlamda stratejisi belgesi, Amerika Birleşik Devletleri'yle (ABD) 'dengeli ortaklık', Kanada, Çin, Hindistan, Japonya ve Rusya'yla ise 'özel ortaklık' kurulmasının gerekli olduğunu belirtmiştir (Ferreira-Pereira ve Smith, 2021b: 22-24). 2008 yılında yayımlanan Avrupa Güvenlik Stratejisinin Uygulanmasına İlişkin Rapor'da ise kural merkezli ve çok taraflı bir uluslararası düzenin varlığı anlamına gelen etkin çok taraflılığın, AB'nin stratejik ortaklıklarının temel hedeflerinden biri olduğu ifade edilmiştir (Renard, 2011: 11).

Lizbon Andlaşması'nın yürürlüğe girmesi, AB'nin dış ilişkileri içerisinde stratejik ortaklık kavramına yasal bir çerçeve oluşturulması bakımından önemli bir gelişmedir (Günar, 2019: 38). AB Kurucu Andlaşması'nın 21. maddesi, AB'nin demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları, temel özgürlükler, insan onuruna saygı gibi değerler ile Birleşmiş Milletler (BM) Kurucu Andlaşması ilkeleri ve uluslararası hukuk kurallarını benimseyen üçüncü devletler ve uluslararası, bölgesel ve küresel örgütlerle stratejik ortaklıklar kuracağını belirtmiştir (Cihelková vd., 2020: 1729-1730).

2016 AB Küresel Stratejisi, AB'nin dış eylemi içerisinde stratejik ortaklıkların belirginleşmesine katkıda bulunmuştur. İlgili strateji belgesi, AB'nin iç ve dış tehditlere ilişkin olarak stratejik özerkliğini güçlendirmeye ilişkindir. Kurallara dayalı çok taraflı bir uluslararası düzenin varlığı, bu hedefin gerçekleşmesinin koşulları arasındadır (EU, 2016: 3-10). Bu bağlamda söz konusu belgede, AB'nin aktörler arası ilişkilerden oluşan ağbağlar içerisinde gündem belirleyen ve koordinasyon sağlayan bir aktör olarak eylemde bulunacağı ve devletler ile uluslararası örgütlerin yanı sıra özel sektör ve sivil toplumla ortaklıklar kuracağı ifade edilmiştir (EU, 2016: 43).

İki Bölge Stratejik Ortaklık: Avrupa Birliği-Latin Amerika Stratejik Ortaklığı Üzerine Bir Değerlendirme

Stratejik ortaklık AB'nin dış ilişkileri bağlamında 1990'ların sonundan itibaren artarak kullanılmakla birlikte, kavramın içeriği yeterince açık bir şekilde ortaya konulmuş değildir (Pałasz, 2015: 7; Renard, 2012: 2). Birliğin ortaklıkları birbirlerinden farklılaşmaktadır ve AB ile üçüncü bir aktör arasında özellikli bir stratejik ortaklığın nasıl ve ne zaman oluşturulduğu tartışmalıdır. Ayrıca bir dış aktörün stratejik ortak olarak tanımlanması, bu statünün daimi olduğu anlamına gelmemektedir (Ferreira-Pereira ve Smith, 2021b: 29). Bununla birlikte stratejik ortaklık kavramı üzerine yapılan tartışmalar ve bu çalışmanın bağlamı çerçevesinde üç unsur üzerinde durulabilir. Bunlardan ilki, stratejik ortaklığın AB'nin dış ilişkilerinin kurulmasına ve yürütülmesine ilişkin araçlardan biri olduğudur. Mevcut stratejik ortaklıklar, ortaklık kurulan aktörün ve ilişkinin niteliğine göre belirli hedeflere sahip olabilir. Bununla birlikte genel kapsamda AB'nin dış ilişkilerinde stratejik ortaklığın hedefleri, ticaretin ve yatırım faaliyetlerinin artırılması, çok taraflılığın geliştirilmesi ve güvenlikle ilgili meselelerde sorumluluk paylaşılması şeklinde belirtilebilir (Pałasz, 2015: 5). İkinci olarak Michalski ve Pan'ın (2017) argümanlarından hareketle, Birliğin stratejik ortaklıkları, katılımcı taraflar bakımından bir etkileşim modeli oluşturmakta ve aktör (*individual*) düzeyinde, ikili ilişkiler bakımından ve uluslararası düzey açısından fırsatlar sunmaktadır. Aktör düzeyinde, AB'nin stratejik ortaklıkları, her ne kadar AB ile üçüncü aktörler arasında kurulan tüm stratejik ortaklıklarda aynı seviyede vurgulanmasa da (Cihelková vd., 2020) Lizbon Andlaşması'nda belirtildiği biçimde normatif bir boyuta sahiptir ve AB'nin uluslararası ilişkilerdeki statüsünün ve kimliğinin oluşumuna katkı vermektedir. Küresel bir aktör olarak AB, uluslararası ilişkilerde bir 'varlığa' (*presence*) sahiptir. Birliğin dış aktörlerle ilişki kurarken ileri sürdüğü norm ve değerler, uluslararası ilişkilerdeki varlığını belirginleştirmektedir (Bretherton ve Vogler, 2006, 2013). Bu bağlamda Birliğin stratejik ortaklıklarının, Grevi'nin (2013: 163) de belirttiği üzere AB'nin normlarını ve özelliklerini yansıtan (*reflexive*) bir boyutu bulunmaktadır. Norm ve değerler bağlamında kurgulanan stratejik ortaklıklar, Birliğin uluslararası ilişkilerde bir ortak olarak konumlanmasını ve varlığının belirginleşmesini sağlamaktadır. İkili ilişkiler açısından stratejik ortaklıklar, katılımcı taraflar için 'yapılandırılmış' bir etkileşim kanalı oluşturmaktadır ve bu kanal yoluyla taraflar, bilgi paylaşımı yapmak ve çok taraflı iş birliğine ilişkin gündemler oluşturabilmektedir. Uluslararası düzeyde ise uluslararası sistemin bir parçası olarak stratejik ortaklıklar, devletler ve uluslararası örgütler için bir etkileşim biçimi ortaya koymaktadır. Aktörler arasında kurulan stratejik ortaklıklar, uluslararası sistemde ağbağlar kurulmasını ve küresel sorunların çok taraflı iş birliği yoluyla çözülmesini kolaylaştırabilmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde stratejik ortaklıklar, çok taraflı ilişkilerin geliştirilmesine katkı sağlamaktadır ki bu durum, AB'nin yapısal dış politikasıyla da uyumludur (Blanco, 2016) ve uluslararası ilişkilerde belirsizlikleri azaltmaya yönelik bir işlev görmektedir. Son olarak Birliğin üçüncü bir aktöre stratejik ortak statüsünü tanıması, bir ayrıcalıktır zira söz konusu üçüncü aktör, dünyadaki en büyük ekonomik bloklardan biri olan AB'yle denklik üzerinden işleyen bir ilişki kurma ayrıcalığı elde etmektedir (Ferreira-Pereira ve Smith, 2021a: 2). Bununla birlikte bu ilişki, aynı zamanda hiyerarşik bir niteliğe de sahiptir zira Birliğin üçüncü bir aktöre stratejik ortak statüsünü tanıması, ilgili aktörün AB'nin temel değerlerine ve ilkelerine yakınlaşmasını gerektirmektedir (Blanco 2016).

2. AB-LATİN AMERİKA STRATEJİK ORTAKLIĞININ KURULUŞU, GELİŞİMİ VE İŞLEYİŞİ

Latin Amerika, coğrafi açıdan çeşitli şekillerde tanımlanabilmektedir. Geleneksel kullanımda Latin Amerika, bir zamanlar Fransa, Portekiz ve İspanya sömürgesi olan Amerika kıtası ülkelerini işaret etmektedir (Sundberg, 2009: 412). Britannica Ansiklopedisi'nde Latin Amerika, "*Meksika, Orta Amerika ve Karayip adalarına (Batı Hint adaları) ek olarak tüm Güney Amerika kıtasını kapsayan ve Latin dili konuşulan bölge*" şeklinde tanımlanmaktadır. AB ise politikaları itibarıyla coğrafi açıdan Latin Amerika'yı, Karayipler'i de içerecek şekilde değerlendirmektedir. 1999 yılındaki iki bölge zirve (Eylemer, 2015: 301), 2016 AB Küresel Stratejisi (EU, 2016: 37) ve Avrupa Komisyonu ile EEAS tarafından hazırlanan 2019 tarihli ortak bilgilendirme notu (EC ve EEAS, 2019), Birliğin Latin Amerika ve Karayipler'i (LAK) coğrafi ve siyasi açıdan bir bütün olarak ele aldığı göstermektedir.

Avrupa ve Latin Amerika, tarihsel açıdan uzun bir ilişkiye sahiptir. 15. yüzyılın sonuna doğru, Portekiz ve İspanya'nın Amerika kıtasına ayak basmasıyla birlikte Avrupa'nın bölgeyi sömürgeleştirme süreci başlamıştır. Avrupa devletlerinin Latin Amerika üzerindeki etkisi, I. Dünya Savaşı'nın bitimiyle azalmaya başlamış ve ABD, tedricen Latin Amerika üzerindeki nüfuzunu artırmıştır (Gardini, 2021: 29-30; Hardacre, 2010: 111-112). 1960'larda AB,³ Latin Amerika'daki olası ortaklar ve iş birliği fırsatlarının belirlenmesine ilişkin olarak bir komisyon oluşturmuştur. 1970'lerde ise AB üyesi devletler ile Latin Amerika devletlerinin temsilcileri, siyasi koordinasyon sağlamak amacıyla toplantılar düzenlemiş ve AB, bazı Latin Amerika devletleriyle ticaret anlaşmaları yapmıştır (Eylemer, 2015: 302-303; Jarrín, 2018: 39-40).

AB ile Latin Amerika arasındaki ilişkiler, 1980'lerin ortalarına kadar kısıtlı kalmıştır. Latin Amerika'da bu dönemde başlayan liberalleşme süreci ve bölgenin sunmuş olduğu ticari fırsatlar, İspanya ile Portekiz'in 1986'da AB üyesi olması ve AB'nin dünya politikası içerisindeki konumunu güçlendirme hedefi, Birliği Latin Amerika'yla olan ilişkileri yoğunlaştırmaya yönlendiren faktörler olarak belirtilebilir (Eylemer, 2015: 303-304). 1980'lerde Latin Amerika'da başlayan demokratikleşme girişimleri ve Soğuk Savaş sonrası dönemde hızlanan ekonomik liberalleşme, bölgeyle ilişkiler geliştirme konusunda AB'ye yeni fırsatlar sunmuştur (Ermağan, 2018: 442-443; Gardini, 2021: 31). Bu bağlamda AB, 1980'lerin ortalarından itibaren Latin Amerika'daki devletler ve alt bölgesel örgütlerle olan ilişkilerini geliştirmeye başlamıştır (Selleslags, 2019).

AB ile Orta Amerika arasında 1984'te başlayan San José diyalogu ile 1987'de başlayan ve 1990'da kurumsal hâle gelen AB-Rio Grubu diyalogu, bölgeden bölgeye ilişkilerin ve siyasi diyalogun oluşturulmasında belirleyici olan gelişmelerdir (Eylemer, 2015: 304). Siyasi, ekonomik ve diğer alanlarda iş birliği üzerinde kurgulanan AB-Rio Grubu

³ Avrupa bütünleşme süreci bağlamında AB ismi, çalışma boyunca geçmişe yönelik olarak da kullanılmıştır.

diyalogu (Hardacre, 2010: 162) çerçevesinde bakanlık seviyesinde ön dört toplantı yapılmıştır (Jarrín, 2018: 42). İnsan haklarının geliştirilmesi, yoksulluğun azaltılması, güvenlik ve barışın sağlanması ve uyuşturucuya mücadele, iki bölgeyi ilişkilerin önemli başlıkları olarak ele alınmıştır (Eylemer, 2015: 304).

AB ile Latin Amerika (ve Karayipler) arasında stratejik ortaklık, 1999 yılında devlet ve hükümet başkanları seviyesinde Rio de Janeiro'da düzenlenen ve Avrupa Komisyonu Başkanının da katıldığı iki bölgeyi zirveyle kurulmuştur. Zirve sonrasında yayımlanan bildirmede, zirvenin amacının iki bölge arasında stratejik ortaklık kurmak olduğu ve bu stratejik ortaklığın siyasal, ekonomik ve kültürel açıdan iki bölgeyi bağların güçlendirilmesi yoluyla geliştirileceği belirtilmiştir. Bildirmeye göre AB-LAK stratejik ortaklığı, siyasal alanda demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve uluslararası ilişkilerde çok taraflılığa, ekonomik alanda ticaretin ve sermaye hareketlerinin dengeli bir liberalizasyonuna ve ortak değerler ile eğitimin önemi çerçevesinde, eğitim, bilim, teknoloji alanında ve beşeri nitelikte diğer alanlarda iş birliğine dayalıdır (EU-LAC Summit, 1999).

1999 yılını izleyen dönemde iki yılda bir yapılan zirvelerde AB ile LAK arasındaki ilişkilerin gelişimi ve diyalog sürecinin somut sonuçlarına ilişkin olarak değerlendirmeler yapılmıştır. 2010 yılında Madrid'de gerçekleştirilen zirvede bir 'eylem planı' kabul edilmiştir. İki bölgeyi ilişkilerin temel çerçevesini ortaya koyan ve ortak programların belirlendiği söz konusu eylem planı, 2013 ve 2015 yıllarında revize edilmiştir (Mori, 2018: 17). Devlet ve hükümet başkanları seviyesinde gerçekleştirilen zirvelerin yanı sıra iki bölgeyi ilişkiler, bakanlık seviyesinde ve diğer yüksek seviyedeki yetkililerin katıldığı ad hoc nitelikteki toplantılarla yürütülmüştür. Bu bakımdan denilebilir ki zirveler hem AB ile LAK arasındaki düzenli etkileşim kanallarından biri haline gelmiş hem de fikirlerin paylaşılmasına ve diğer etkileşim kanallarının bir araya getirilmesine ilişkin bir diplomatik forum işlevi görmüştür (Hardacre, 2010: 166-168).

AB ile LAK bölgesi devletleri arasındaki iki bölgeyi ilişkilere yönelik olarak iki hususun belirtilmesi gerekmektedir. Bunlardan birincisi, yetkileri, kurumsal kapasitesi ve dış ilişkiler kurma yeteneği dikkate alındığında AB'nin bulunduğu coğrafya olan Avrupa'yı temsil etme yeteneğinin güçlü olmasıdır. Buna karşılık LAK bölgesinde, bölgesel örgütlerin çeşitliliği açısından parçalı bir yapı bulunmaktadır. Söz konusu bölgede, bölgesel ve alt bölgesel düzeylerde iş birliği ve bütünleşmeye yönelik örgütsel yapılar bir arada bulunmaktadır (Bkz. Önal, 2017). Bu durum, bütünlüklü bir bölgesel temsilin oluşmasını engellemekte ve bölgesel iş birliği açısından farklı gündemlerin ortaya çıkmasını beraberinde getirmektedir (Bkz. Katıtaş; 2019; Malamud, 2013). Başka bir deyişle Avrupa ile LAK, 'bölgesel uyum' (Hettne, 2005) açısından birbirinden farklılaşmaktadır. LAK'ın 'aktörlük' seviyesinin Avrupa'ya nazaran düşük olduğu ileri sürülebilir (Dominguez, 2015). Diğer yandan iki bölge arasındaki ilişkiler, yapısal bakımdan asimetriktir (Müller vd., 2017: 49). Söz konusu asimetri, iki bölgenin kurumsallaşma, ekonomik gelişmişlik ve kalkınmışlık açısından farklılıklarından kaynaklanmaktadır (Bkz. Jeger vd., 2022). Bu çerçevede AB, LAK bölgesinde kalkınmanın, sosyal uyumun, demokrasi ile iyi yönetişimin geliştirilmesine ve çevresel koruma, sürdürülebilirlik ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi alanlarda ilerlemenin sağlanmasına yönelik girişimlerde bulunmaktadır (Müller vd., 2017: 51-61).

2.1. CELAC: AB İçin Yeni Bir Muhatap

2010 yılında Rio Grubu ile Latin Amerika ve Karayipler Bütünleşme ve Kalkınma Zirvesi (*Summit of Latin America and the Caribbean on Integration and Development-CALC*⁴) tarafından düzenlenen zirvede, CELAC'ın oluşturulmasına karar verilmiştir. Katılımcı devletlerin liderleri, CELAC'ın temel hedeflerinin, bölgesel düzeyde siyasal uyumun güçlendirilmesi, uluslararası alanda bölge devletlerinin çıkarlarının korunması ve demokrasi ile ortak değerler çerçevesinde LAK'ın kimliğinin bütünleştirilmesi şeklinde belirttiği Cancún Deklarasyonu'nu kabul etmiştir. Ayrıca ilgili Deklarasyon'da, CELAC'ın diğer bölgeler ve devletlerle olan ilişkilerde LAK'ı temsil eden bir muhatap olduğu ifade edilmiştir. Bu gelişme sonrasında CELAC, 2011 yılında Caracas Deklarasyonu'nun kabul edilmesiyle kurulmuştur (Jarrín, 2018: 43; Montoute vd., 2017: 7-8).

LAK bölgesindeki otuz üç⁵ devletten oluşan CELAC, hükümetler arası nitelikte bölgesel bir gruptur ve Rio Grubu ile CALC'ın halefidir. Bu bağlamda CALC ile Rio Grubunun temel hedeflerini bünyesinde barındırmaktadır. CELAC, ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmesini hedeflemekte ve uluslararası meselelere ilişkin olarak katılımcı devletlere seslerini duyurabileceği bir platform sunmaktadır (Kennedy ve Beaton, 2016: 57). Bölge düzeyinde siyasal diyalogun güçlendirilmesi ve karşılıklı bağlantıların oluşturulması, CELAC'ın temel hedeflerini oluşturmaktadır (Ayuso ve Villar, 2014: 7).

CELAC, anlaşma yoluyla oluşturulmuş bölgesel bir grup değildir ve esnek bir örgütsel işleyişe sahiptir. İlgili bölgesel grubun daimi bir sekreteryası yoktur ve sekreteryaya işleri, Geçici Dönem Başkanlığını bir yıllık bir dönem için üstlenen katılımcı devletlerden biri tarafından gerçekleştirilmektedir (Montoute vd., 2017: 8). Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi, altı ana organdan oluşan CELAC'ın örgütsel yapısı içerisindeki en üst yapıdır ve beş temel işleve sahiptir. Bunlardan ikisi, "CELAC'ın hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik olarak eylem planları ve stratejiler belirlemek ve öncelikleri, politikaları ve temel ilkeleri tanımlamak [ve] üçüncü devletler ile diğer örgütler veya uluslararası, bölgesel ve alt bölgesel hükümetler arası forumlarla ilişkilere yönelik olarak stratejiler ve politika esaslarını kabul etmek" şeklinde belirtilmiştir. CELAC bünyesinde kararlar, deklarasyon, karar ve ortak bildiri gibi çeşitli isimler altında, konsensüsle alınmaktadır (CELAC, 2013).

⁴ CALC, ilgili platformun İspanyolca kısaltmasıdır.

⁵ Brezilya 2020 yılında katılımını askıya almıştır (Logo Agência Brasil, 2020). Güncel olarak otuz iki devlet, CELAC bünyesinde bir araya gelmektedir.

İki Bölge Stratejik Ortaklık: Avrupa Birliği-Latin Amerika Stratejik Ortaklığı Üzerine Bir Değerlendirme

CELAC, LAK bölgesindeki aktörler için bölgesel bir platform sunmaktadır ve işlevlerini hükümetler arası yöntem çerçevesinde yerine getirmektedir (Selleslaghs vd., 2020: 233). Bu bakımdan CELAC'ın zayıf bir örgütsel kapasitenin olduğu ve alınan kararları uygulama yeteneğine sahip olmadığı ileri sürülebilir ki bu durum, CELAC'ın etkinliğine ilişkin olarak yapılan eleştirilerin başında gelmektedir (Kennedy ve Beaton, 2016: 63; Selleslaghs vd., 2020: 234). Bunun yanı sıra bölgesel örgütlerin çeşitliliği, bölgesel iş birliği mekanizmalarının hükümetler arası bir işleyiş göstermesi sebebiyle ulusal çıkarların uyumlaştırılması hususundaki zorluklar ve bölge devletlerinin birden fazla bölgesel iş birliği projesine dâhil olması nedeniyle ilgili projeler içerisinde ve arasında ortaya çıkan uyumsuzluklar gibi Latin Amerika bölgeselciğinin temel sorunları (Malamud ve Gardini, 2012: 123-124) da CELAC'ın tanımlanan hedeflerinin gerçekleştirilmesi önündeki engeller arasındadır.

2.2. AB-CELAC Zirveleri ve İki Bölge İlişkilerin Kurumsal Boyutu

CELAC, AB-LAK ilişkilerinin gelişimine ilişkin olarak bir fırsat olarak görülmüştür. 2013 yılında ilki gerçekleştirilen AB-CELAC Zirvesinde kabul edilen Santiago Deklarasyonu'nda, CELAC'ın bölgenin bütününe temsiline ve bölgesel düzeyde kalkınma ve bütünleşmenin gerçekleştirilmesine ilişkin bir platform olduğu belirtilmiştir. Ayrıca ilgili Deklarasyon'da, CELAC üyelerinin, CELAC zirvelerinde belirtildiği üzere, AB'yle diyalogu sürdürme konusunda iradeye sahip olduğu ve bu durumun "iki bölge arasında tamamlayıcılık ve dayanışma ile daha dengeli, verimli, yapıcı ve simetrik bir ilişki ile sonuçlanacağı" ifade edilmiştir (Santiago Declaration, 2013: 1).

Santiago Deklarasyonu, 'Sürdürülebilir Kalkınma İçin İttifak: Sosyal ve Çevresel Kalite Yatırımlarının Teşvik Edilmesi' teması çerçevesinde, iki bölge stratejik ortaklığın derinleştirilmesine ilişkindir. İlgili Deklarasyon'da ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarıyla sürdürülebilir kalkınmanın, ortaklığın ayırt edici unsuru olduğu belirtilmiştir (Santiago Declaration, 2013: 11). Bunun yanı sıra katılımcı aktörler, uluslararası ilişkilere yönelik pozisyonlarını ve ortak değerlerini ortaya koymuştur. Çok taraflılığa ve BM Şartı'nda belirtilen ilkelere bağlılık, terörle mücadele ve uluslararası düzeyde barışın sağlanması, silahsızlanma ve nükleer silahların yayılmasının önlenmesi hususları, tarafların üzerinde ortaklaştığı konulardır. Ayrıca taraflar, korumacı ekonomik politikalarından kaçınacaklarını ve ekonomik sorunlar ile iklim değişikliğine karşı iş birliği yapacaklarını ifade etmiştir (Santiago Declaration, 2013: 2-6).

II. AB-CELAC Zirvesi, 'Ortak Geleceğimizi Şekillendirmek: Vatandaşlarımız İçin Müreffeh, Uyumlu ve Sürdürülebilir Toplumlar Oluşturmak Amacıyla Birlikte Hareket Etmek' temasıyla 2015 yılında Brüksel'de gerçekleştirilmiştir. Zirvede kabul edilen Brüksel Deklarasyonu'nda, stratejik ortaklığın sürdürülebilir kalkınma ve vatandaşlara daha müreffeh, uyumlu, adil ve kapsayıcı bir toplum oluşturmaya ilişkin olarak uluslararası hukukun normları ile karşılık saygı ve yarar ilkelerine dayalı olduğu belirtilmiştir (Brussels Declaration, 2015: 10). Ayrıca bu Zirvede, 'Gelecek Nesiller İçin Ortaklık' başlıklı bir siyasal deklarasyon kabul edilmiştir. Siyasal deklarasyonda, tarihsel, kültürel ve beşeri bağlar, uluslararası hukuk, insan haklarına saygı, ortak değerler ve karşılıklı çıkarların, iki bölge stratejik ortaklığın temel unsurlarını oluşturduğu ifade edilmiştir (Political Declaration, 2015: 1).

II. AB-CELAC Zirvesi, eylem planının kapsamını genişletmiştir. İlgili eylem planı, on öncelikli alan belirlemiştir: 1. Bilim, araştırma, inovasyon ve teknoloji, 2. Sürdürülebilir kalkınma, çevre, iklim değişikliği, biyoçeşitlilik, enerji, 3. Sosyal katılım ve uyumu geliştirmek amacıyla karşılıklı bağlantısallık ve bölgesel bütünleşme, 4. Göç, 5. Sosyal katılım ve uyumu güçlendirmek amacıyla istihdam ve eğitim, 6. Küresel uyuşturucu sorunu, 7. Toplumsal cinsiyet, 8. Sürdürülebilir kalkınma için girişimcilik ve yatırımlar, 9. Yüksek eğitim, 10. Vatandaş güvenliği (Mori, 2018: 18-21).

Belirtilen deklarasyonlar ve öncelikli alanlar dikkate alındığında, AB ile LAK arasındaki stratejik ortaklığın ortak çıkarlara ve beklentilere dayalı olarak çok boyutlu, yapıcı ve simetrik bir ilişki biçimi şeklinde kurgulandığı görülmektedir. Siyasal açıdan, çok taraflılık ve BM Kurucu Andlaşması ilkelerine bağlılık ile düzensiz göç, terörizm, silahlanma ve nükleer silahların yayılması, iklim değişikliği, organize suç ve uyuşturucu ticareti gibi uluslar ötesi etkisi bulunan meseleler, stratejik ortaklığın gündemine dâhil edilmiştir. Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması ve toplumların refahının yükseltilmesi, iki bölge stratejik ortaklığın temel unsurları arasındadır. Söz konusu stratejik ortaklığın demokrasi, hukukun üstünlüğü ve temel haklar gibi ortak değerler üzerinden işleyeceği belirtilmiştir. Açık ki böyle bir yaklaşım, AB ile LAK arasında uzun süreli ve istikrarlı bir diyalog sürecini gerektirmektedir.

İki yılda bir gerçekleştirilen zirveler, iki bölge ilişkilerde görünürlük ve siyasal ivme kazandıran bir etkileşim kanalı olarak görülebilir (Müller vd., 2017: 50). Bununla birlikte AB-CELAC ilişkileri aynı zamanda bakanlık seviyesinde toplantılar ve tematik forumlar yoluyla yürütülmektedir. CELAC ve AB üyesi devletlerin dış işleri bakanları, 2016 ve 2018 yıllarında bir araya gelmiştir (Tvevad, 2020: 20). 2020'de ise iki bölgedeki devletlerin dış işleri bakanları arasında resmi olmayan bir toplantı yapılmıştır (Joint Communiqué, 2020). II. AB-CELAC Zirvesi kapsamında, sendikalar, akademisyenler, gençlik grupları ve iş çevreleri gibi farklı gruplar bir araya gelmiştir (Jarrin, 2018: 45). Ayrıca iki bölge ilişkiler çerçevesinde CELAC ve AB üyesi devletler tarafından 2010'da kurulan AB-LAK Vakfı, 2019 yılında bir uluslararası örgüte dönüşmüştür. İlgili Vakıf, iki bölge arasındaki hükümetler arası iş birliği süreçlerinin sivil toplumla bağlantısını kurmaya yönelik bir işleve sahiptir (EU-LAC Foundation, 2022).

Görüldüğü üzere en üst seviyedeki siyasal liderlerin yanı sıra resmi yetkililer, özel sektör grupları ve sivil toplumun çeşitli kesimleri, AB-LAK iki bölge stratejik ortaklık ilişkisi çerçevesinde bir araya gelmektedir. Başka bir ifadeyle ilgili stratejik ortaklık, aktörlere belirli bir etkileşim çerçevesi içerisinde ilişki kurma imkânı sunmaktadır. Ayrıca farklı grupların diyalog sürecine dâhil olması, AB-LAK ilişkilerini daha çoğulcu bir yapı haline getirmekte, hükümetlerin politikalarını uygulamasını kolaylaştırmakta ve iki bölge stratejik ortaklığın gelişimini sağlamaktadır (Jarrin, 2018: 45).

2.3. 2021 AB-LAK Zirvesi

2015 yılındaki AB-CELAC Zirvesi sonrası ilk zirvenin 2017 yılında yapılması öngörülmesi ancak üçüncü zirve süresiz ertelenmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında, Venezüella'daki siyasal ve ekonomik krize karşı LAK bölgesindeki devletlerin ortak bir tutum benimseyememiş olmasının belirleyici olduğu ileri sürülebilir (Tayar, 2020: 44). Bu kriz, bölge devletleri arasında zaten var olan siyasal ayrımları belirginleştirmiştir (Tvevad, 2020: 24). Bunun yanı sıra Brezilya'nın Ocak 2020'de CELAC'a katılımını askıya alması ve bazı CELAC üyesi devletlerde AB-LAK ilişkisinin temel değerleriyle bağdaşmayan gelişmelerin gerçekleşmesi, AB ile CELAC arasındaki ilişkilerin sekteye uğramasına sebep olmuştur (Tvevad, 2020: 21).

III. AB-CELAC Zirvesi öngörülen tarihte yapılmaya da bu dönemde diğer iki bölgeyi etkileşim kanalları işlemeye devam etmiştir. Belirtildiği üzere 2016 ve 2018'de iki bölgedeki devletlerin dış işleri bakanları toplantılar düzenlemiştir. Bu toplantılarda eylem planının iş birliğine ilişkin faaliyetlere tutarlılık kazandırdığı ancak somut sonuçlara ulaşılması için daha fazla çabanın gösterilmesi gerektiği ifade edilmiştir. 2018 yılındaki toplantıda, AB üyesi devletler ile LAK bölgesindeki devletlerin, 1999 yılından itibaren gerçekleştirilen zirvelerin devam etmesi amacıyla siyasal sorunların çözümlenmesi yönünde girişimlerde bulunması gerektiği belirtilmiştir. Dış işleri bakanları arasındaki toplantıların yanı sıra AB-Latin Amerika Parlamenter Asamblesi (*Euro-Latin American Parliamentary Assembly*) de bu dönemde iki bölgeyi siyasal diyalogun gerçekleştirilmesine ilişkin olarak bir çerçeve sunmuştur (Tvevad, 2020: 20).

Bu gelişmeler sonrasında AB üyesi devletlerin ve LAK bölgesindeki yedi devletin liderleri, 2 Aralık 2021'de video konferans yoluyla bir araya gelmiştir. Bu zirve, önceki AB-LAK zirvelerinden farklı bir formatta düzenlenmiştir. Avrupa tarafı, AB üyesi devletlerin devlet veya hükümet başkanları, AB Konseyi Başkanı, Avrupa Komisyonu Başkanı ve Güvenlik Politikasından ve Dış İşlerinden Sorumlu AB Yüksek Temsilcisi tarafından temsil edilirken LAK, bölgedeki bölgesel ve/veya alt bölgesel örgütlerin 2021 yılında dönem başkanlığını üstlenen devletlerin devlet veya hükümet başkanları tarafından temsil edilmiştir. Bu çerçevede Brezilya, Kolombiya, Kosta Rika, Ekvator, Guatemala, Meksika ve Surinam devletlerinin liderleri, LAK bölgesini temsilen 2021 AB-LAK Zirvesine katılmıştır (GSC, 2021a). Özetle belirtmek gerekirse bu Zirvede katılımcılar, COVID-19, sağlık hizmetleri konusundaki hazırlıklar, sürdürülebilir kalkınma, iklim değişikliği ve biyoçeşitlilik, iki bölge arasındaki iletişim ağlarının güçlendirilmesine ve ulaşımda, enerjide ve diğer ilgili alanlarda akıllı ve güvenli bağlantılar oluşturulmasına ilişkin dijital gündem, ticaret ve ortaklık anlaşmaları, sosyal uyum ve toplumsal eşitsizlik konularını ele almıştır (GSC, 2021b).

SONUÇ

Bu çalışmada 'AB ile Latin Amerika arasındaki stratejik ortaklığın, iki bölgeyi etkileşim kanalları işlemeye devam etmesi' sorusu ele alınmıştır. Stratejik ortaklık kavramı ve stratejik ortaklıkların AB'nin dış ilişkileri içerisindeki işlevleri ve boyutları bağlamında, AB-Latin Amerika stratejik ortaklığının temelleri, iki bölgeyi zirveler sonrasında yayımlanan siyasal belgelerde belirtilen unsurlar çerçevesinde ortaya konulmuştur. Çalışma kapsamında ele alınan soruyla ilgili olarak şu tespitlerde bulunulabilir.

İlk olarak AB-Latin Amerika stratejik ortaklığı, çok boyutlu bir iki bölgeyi diyalog ve ilişki süreci öngörmekte ve ekonomik, siyasal ve güvenlikle ilgili meselelerin tartışılmasına ilişkin bir çerçeve sunmaktadır. Siyasal bakımdan uluslararası hukukun temel ilkeleri ve karşılıklı saygı çerçevesinde, iki bölge arasında diyalog yoluyla bölgesel ve uluslararası meselelere ilişkin fikir alışverişinde bulunmak ve uluslararası ilişkilerde çok taraflılığın güçlendirilmesi, iki bölgeyi stratejik ortaklığın temel unsurlarını oluşturmaktadır. Ekonomik bakımdan iki bölge arasında ticari ilişkilerin ve kalkınma amaçlı projelerin geliştirilmesi beklenmektedir. Güvenliğe ilişkin olarak ise çevre, terörizm, düzensiz göç, nükleer silahların yayılması ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi uluslar ötesi etkileri bulunan sorunlara yönelik diyalog kurulması hedeflenmektedir. Bu bağlamda denilebilir ki iki bölgeyi stratejik ortaklık, ticaretin artırılmasına, uluslararası ilişkilerde çok taraflılığın geliştirilmesine ve güvenlikle ilgili alanlarda sorumluluk paylaşılmasına dayanmaktadır ki belirtilen unsurlar, Birliğin dış ilişkilerini yürütürken kullandığı araçlardan biri olan stratejik ortaklıkların genel hedeflerini yansıtmaktadır.

İkinci olarak iki bölgeyi stratejik ortaklık, kamusal ve kamusal olmayan aktörlerin bir araya geldiği bir etkileşim süreci ortaya çıkarmaktadır ki bu, öngörülen çok boyutlu diyalog ve ilişki sürecinin olağan bir sonucu şeklinde değerlendirilebilir. 1999 yılında gerçekleştirilen zirve sonrasında, zirve diplomasisi süreci istikrarlı bir şekilde devam etmiştir. Bu durum, tarafların diyalog üzerine kurulu olan iki bölgeyi ilişkilere yönelik farkındalığını göstermesi açısından önemlidir. Zirvelerin yanı sıra iki bölgeyi ilişkilerin işleyişine yüksek seviyedeki resmi görevliler ve genel olarak sivil toplum da katılmaktadır. CELAC'ın kurulmasıyla LAK bölgesindeki devletler, andlaşma temelli olmayan ve gevşek bir kurumsallığa sahip bölgesel bir grup altında AB ile iki bölgeyi ilişkilerini yürütmeye başlamıştır. Yakın zamanda zirve diplomasisi süreci sekteye uğramakla birlikte, iki bölgeyi ilişkiler, belirtilen diğer kanallar yoluyla yürütülmeye devam etmiştir.

Üçüncü olarak AB-Latin Amerika iki bölgeyi stratejik ortaklığı, Birliğin norm ve değerlerinin iki bölgeyi ilişkiler yoluyla difüzyonuna imkân vermektedir. AB'nin bir uluslararası siyasal aktörü stratejik ortak olarak tanımlaması, aktörlerin eşit ortaklık çerçevesinde işleyen bir etkileşim biçimine dâhil olması anlamına gelmektedir. Bununla birlikte örgütsel açıdan gelişmiş ve bölgesel temsil yeteneği güçlü bir örgütlenme olan AB ile LAK arasındaki ilişkiler, asimetrik

İki Bölgele Stratejik Ortaklık: Avrupa Birliği-Latin Amerika Stratejik Ortaklığı Üzerine Bir Değerlendirme

bir niteliğe sahiptir. Bu durum, iki bölgele stratejik ortaklığın, ortak değerlere ve çıkarlara dayalı olmadığı anlamına gelmemektedir zira zirveler sonrasında yayımlanan siyasal belgeler, her ne kadar bağlayıcı bir niteliğe sahip olmasa da taraflar arasındaki stratejik ortaklığın ortak değerlere ve çıkarlara dayalı olarak kurgulandığını göstermektedir. Ancak bu kurguda, kurumsallaşma ve ekonomik kapasite bakımından görel olarak gelişmiş bir bölgele bütünleşme girişimi olan Birliğin değer üretme yeteneği daha güçlüdür. Bu açıdan değerlendirildiğinde iki bölgele stratejik ortaklığın, LAK bölgesinin AB değerlerine yakınlaşmasına ve Birliğin uluslararası alandaki varlığının normatif açıdan güçlendirilmesine ilişkin bir işleve sahip olduğu ileri sürülebilir.

Dördüncü olarak AB ile Latin Amerika arasındaki stratejik ortaklık, katılımcı aktörlerin bölgele ve uluslararası meselelere ilişkin olarak birbirlerinin fikirlerini öğrenmesi ve stratejik ortaklığın temel unsurları çerçevesinde ortak gündemler oluşturulması açısından fırsatlar sunmaktadır. Özellikle en üst düzeydeki liderlerin sürece katılması ve zirvelerde alınan kararların bağlayıcı bir niteliğe sahip olmaması, esnek bir diyalog ve iş birliği modeli çerçevesinde, katılımcı tarafların bağlayıcı taahhüde girmeksizin fikir teatisi yapmasına imkân tanımaktadır. Başka bir ifadeyle söz konusu stratejik ortaklık, tanımlanan ortak çıkarlar ve değerler bağlamında, bölgele ve uluslararası meselelerle ilgili olarak taraflar arasında ortak fikir birliğinin sağlanmasına ilişkin bir çerçeve oluşturmaktadır. Böylece uluslararası ilişkilere çok taraflılığın geliştirilmesine yönelik bir ilişki formu ortaya çıkmaktadır. Bu durumun, stratejik ortaklık çerçevesinde taraflar arasında ağbağlar oluşturulduğu varsayımı da dikkate alındığında, uluslararası ilişkilereki belirsizlikleri azaltmaya ilişkin bir işlevinin bulunduğu belirtilebilir.

KAYNAKÇA

- AYUSO A. ve VILLAR, S. (2014). "Integration Processes in Latin America". Gulf Research Center, October. Erişim: 25 Temmuz 2022, https://www.files.ethz.ch/isn/184537/Unity_Anna_Ayuso_fin_9127.pdf
- BLANCO, L. F. (2016). "The Functions of 'Strategic Partnership' in European Union Foreign Policy Discourse". Cambridge Review of International Affairs, 29(1): 36-54. <https://doi.org/10.1080/09557571.2015.1126055>
- BRETHERTON, C. ve VOGLER, J. (2006). The European Union as a Global Actor (2nd E). London: Routledge Press.
- BRETHERTON, C. ve VOGLER, J. (2013). "A Global Actor Past its Peak?" International Relations, 27(3): 375-390. <https://doi.org/10.1177/0047117813497299>
- BRUSSELS DECLARATION (2015). Erişim: 25 Temmuz 2022, <https://www.consilium.europa.eu/media/23753/eu-celac-brussels-declaration.pdf>
- CELAC (2013). Rules of Procedure for the Operation of the Community of Latin American and Caribbean States. Erişim: 25 Temmuz 2022, https://www.minrel.gov.cl/minrel_old/site/artic/20130208/asocfile/20130208155151/procedimientos_celac___ingl_.pdf
- CIHELKOVÁ, E., NGUYEN, H. P., FABUŠ, M. ve ČIMOVÁ, K. (2020). "The EU Concept of The "Strategic Partnership": Identifying The "Unifying" Criteria for The Differentiation of Strategic Partners". Entrepreneurship and Sustainability Issues, 7(3): 1723-40. [http://doi.org/10.9770/jesi.2020.7.3\(19\)](http://doi.org/10.9770/jesi.2020.7.3(19))
- DOMINGUEZ, R. (2015). EU Foreign Policy towards Latin America. Palgrave Macmillan Press, Hampshire.
- EC (European Commission) ve EEAS (European External Action Service) (2019). Joint Communication to the European Parliament and the Council European Union, Latin America and the Caribbean: Joining Forces for a Common Future. Erişim: 25 Temmuz 2022, https://ec.europa.eu/international-partnerships/system/files/eu-lac-communication_en.pdf
- ERMAĞAN, İ. (2018). "Avrupa Birliği-Latin Amerika İlişkileri". İ. Ermağan (Der.), Dünya Siyasetin Latin Amerika-2 (Orta Amerika ve Karayipler) (s. 439-457). Nobel Yayınları, Ankara.
- EU (European Union) (2016). Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy. Erişim: 25 Temmuz 2022, http://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/eugs_review_web.pdf
- EU-LAC Foundation (2022). Erişim: 25 Temmuz 2022, <https://eulacfoundation.org/en/who-are>
- EU-LAC Summit (1999). Erişim: 25 Temmuz 2022, <http://aei.pitt.edu/38374/1/A4437.pdf>
- EYLEMER, S. (2015). "Avrupa Birliği'nin Latin Amerika Politikası". U. B. Yıldız (Der.), Avrupa Birliği'nin Dış İlişkileri: Bölgele Politikalar, Bölgeler ve Uluslararası Aktörler ile İlişkiler (s. 301-336). Nobel Yayınları, Ankara.
- FERREIRA-PEREIRA, L. C. ve SMITH, M. (2021a). "Introducing the European Union's Strategic Partnerships: Global Diplomacy in a Contested World". L. C. Ferreira-Pereira ve M. Smith, (Der.), *The European Union's Strategic Partnerships: Global Diplomacy in a Contested World* (s. 1-17). Palgrave Macmillan Press, Cham.
- FERREIRA-PEREIRA, L. C. ve SMITH, M. (2021b). Strategic Partnerships in European Union External Action: Evolution and Analysis of a Developing Policy Instrument. L. C. Ferreira-Pereira ve M. Smith, (der.), *The European*

- Union's Strategic Partnerships: Global Diplomacy in a Contested World* içinde (s. 27-47). Palgrave Macmillan Press, Cham.
- FERREIRA-PEREIRA, L. C. ve VIEIRA, A. V. G. (2016). "Introduction: The European Union's Strategic Partnerships: Conceptual Approaches, Debates and Experiences". *Cambridge Review of International Affairs*, 29(1): 3–17. <https://doi.org/10.1080/09557571.2015.1130341>
- GARDINI, G. L. (2021). "The European Union in Latin America A 'Neighbour' of Values". Gian Luca Gardini (Der.), *External Powers in Latin America: Geopolitics between Neo-Extractivism and South-South Cooperation* (s. 29-43). Routledge Press, New York.
- GREVI, G. (2013). "The EU Strategic Partnerships: Process and Purposes". M. Telò ve F. Ponjaert (Der.), *The EU's Foreign Policy: What Kind of Power and Diplomatic Action?* (s. 159-174). Ashgate Publishing, Aldershot.
- GSC (General Secretariat of the Council) (2021a). EU-Latin America & Caribbean Leaders' Meeting: Joining Forces for a Sustainable post-COVID Recovery-Press Release by Presidents Michel and von der Leyen, 2 December. Erişim: 25 Temmuz 2022, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/12/02/eu-latin-america-caribbean-leaders-meeting-joining-forces-for-a-sustainable-post-covid-recovery/>
- GSC (General Secretariat of the Council) (2021b). EU-Latin America and Caribbean Leaders' Meeting via Video Conference, 2 December. Erişim: 25 Temmuz 2022, <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2021/12/02/>
- GÜNAR, A. (2019). "Avrupa Birliği'nde Stratejik Ortaklık Kavramı: AB-Japonya Stratejik Ortaklık Anlaşması". *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi*, 2(1): 34-49. Erişim: 25 Temmuz 2022, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/678528>
- HARDACRE, A. (2010). *The Rise and Fall of Interregionalism in EU External Relations*. Republic of Letters, Dordrecht.
- HETTNE, B. (2005). "Beyond the 'New' Regionalism". *New Political Economy*, 10(4): 543-571. <http://dx.doi.org/10.1080/13563460500344484>
- HOLSLAG, J. (2011). "The Elusive Axis: Assessing the EU–China Strategic Partnership". *JCMS*, 49(2): 293–313. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5965.2010.02121.x>
- JARRÍN, M. T. (2018). "EU-CELAC, A Multiplayer Interregionalism: Redefining the Atlantic Area". G. L. Gardini, S. Koschut ve A. Falke (Der.), *Interregionalism and the Americas* (s. 37-54). Lexington Books, London.
- JEGER, E., CRUZ, D. D. ve LUCIANO, B. T. (Der.) (2022). *Multilateralism and Regionalism in Challenging Times: Relations between Europe and Latin America and the Caribbean*. EU-LAC Foundation, Hamburg. Erişim: 25 Temmuz 2022, <https://eulacfoundation.org/sites/default/files/2022-04/eu-lac-Multilateralismo-regionalismo-EN-2.pdf>
- JOINT COMMUNIQUÉ (2020). Joint Communiqué: EU27 - Latin America and Caribbean Informal Ministerial Meeting. Erişim: 25 Temmuz 2022, https://www.eeas.europa.eu/eeas/joint-communiqu%C3%A9-eu27-latin-america-and-caribbean-informal-ministerial-meeting_en
- KATITAŞ, G. (2019). "Latin Amerika'da Örtüşen Bölgeselcilik". *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 14(52): 255-293. Erişim: 25 Temmuz 2022, <https://doi.org/10.14783/maruoneri.594954>
- KAY, S. (2000). "What is a Strategic Partnership?" *Problems of Post-Communism*, 47(3): 15-24. <http://dx.doi.org/10.1080/10758216.2000.11655882>
- KENNEDY, D. ve BEATON, B. (2016). "Two Steps Forward? Assessing Latin American Regionalism Through CELAC". *Latin American Policy*, 7(1): 52–79. <https://doi.org/10.1111/lamp.12090>
- KILIÇ, S. T. (2020). *Avrupa Birliği Japonya Stratejik Ortaklık Anlaşmasının Rasyonel ve Normatif Temelleri*. *Ankara AVRUPA Çalışmaları Dergisi*, 19(2): 439-466. <https://doi.org/10.32450/aacd.886933>
- LOGO AGÊNCIA BRASIL (2020), *Brazil Quits Community Latin American and Caribbean States*, January 17. Erişim: 25 Temmuz 2022, <https://agenciabrasil.ebc.com.br/en/politica/noticia/2020-01/brazil-quits-community-latin-american-and-caribbean-states>
- MALAMUD, A. (2013). "Overlapping Regionalism, No Integration: Conceptual Issues and the Latin American Experiences". *EUI Working Paper RSCAS*, 20: 1-12. Erişim: 25 Temmuz 2022, https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/26336/RSCAS_2013_20.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- MALAMUD, A. ve GARDINI, G. L. (2012). "Has Regionalism Peaked? The Latin American Quagmire and its Lessons". *The International Spectator: Italian Journal of International Affairs*, 47(1): 116-133. <http://dx.doi.org/10.1080/03932729.2012.655013>

İki Bölgele Stratejik Ortaklık: Avrupa Birliği-Latin Amerika Stratejik Ortaklığı Üzerine Bir Değerlendirme

- MEHMETCİK, H. (2019). “Bölgeselcilik Çalışmalarında Bölgeler Arası ve Bölgeler Ötesi İlişkiler: Avrupa Birliği ve Afrika Birliği İlişkileri Örneği”. *Uluslararası Siyaset Bilimi ve Kentsel Araştırmalar Dergisi*, 7(Özel Sayı): 72-84. <https://doi.org/10.14782/ipsus.594454>
- MICHALSKI, A. ve PAN, Z. (2017). *Unlikely Partners? China, the European Union and the Forging of a Strategic Partnership*. Palgrave MacMillan Press, Singapore.
- MONTOUTE, A., KNIGHT, A., MARTÍNEZ, J. L., MOHAMMED, D. ve SEERATTAN, D. (2017). *The Caribbean in the European Union-Community of Latin American and Caribbean States Partnership*. EU-LAC Foundation, Hamburg. Erişim: 25 Temmuz 2022, https://eulacfoundation.org/en/system/files/caribbean_study_en.pdf
- MORI, A. (2018). “Towards the Completion of a Stronger Bi-Regional Partnership?” A. Mori (Der.), *EU and Latin America: A Stronger Partnership?* (s. 13-28). Ledizioni Ledi Publishing, Milano.
- MÜLLER, G. G., WOUTERS, J., DEFRAIGNE, J.-C., SANTANDER, S. ve RAUBE, K. (2017). *The EU-Latin American Strategic Partnership: State of Play and Ways Forward*. Brussels: European Parliament, Directorate-General for External Policies of the Union, Erişim: 25 Temmuz 2022, https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/578028/EXPO_STU%282017%29578028_EN.pdf
- ÖNAL, B. (2017). “Latin Amerika Bölgesi’ndeki Ekonomik Entegrasyon Modelleri”. İsmail Ermağan (Der.), *Dünya Siyasetinde Latin Amerika* (s. 20-42). Nobel Yayınları, Ankara.
- OVALI, A. Ş. (2019). “Stratejik Ortaklık, Kriz ve Restorasyon: Türk-Amerikan İlişkilerinin Yörüngesine Kavramsal Bir Çerçevden Bakmak”. *International Journal of Social Inquiry*, 12(1): 155-190. Erişim: 25 Temmuz 2022, <https://dergipark.org.tr/en/pub/ijsi/issue/46304/582067>
- ÖZDAŞLI, E. ve KODAMAN, T. (2016). *Stratejik Ortaklık Kavramı Bağlamında İsrail Azerbaycan İlişkileri*. Orion Kitapevi, Ankara.
- PAŁŁASZ, U. (2015). “Strategic Partnerships in the EU’s Foreign Policy Approach: Challenges and Opportunities”. D. Marcus ve M. Sangsari (Der.), *Workshop: Strategic Partnership as an Instrument of EU Foreign Policy* (s. 4-8). November. Erişim: 25 Temmuz 2022, <https://www.egmontinstitute.be/content/uploads/2015/12/Strategic-Partnership-Workshop-Report-final.pdf?type=pdf>,
- POLITICAL DECLARATION (2015). Erişim: 25 Temmuz 2022, <https://www.consilium.europa.eu/media/23749/eu-celac-political-declaration.pdf>
- RENARD, T. (2011). “The Treachery of Strategies: A Call for True EU Strategic Partnerships”. *Egmont Paper*, 45. Erişim: 25 Temmuz 2022, <https://aei.pitt.edu/32321/1/ep45.pdf>
- RENARD, T. (2012). “The EU Strategic Partnerships Review: Ten Guiding Principles”. *ESPO Policy Brief*, 2. Erişim: 25 Temmuz 2022, https://www.files.ethz.ch/isn/143356/PB2_EU_Strategic_Partnerships_Review.pdf
- SANTIAGO DECLARATION (2013). Erişim: 25 Temmuz 2022, https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/124264/ST_5747_2013_INIT_EN.pdf
- SELLESLAGHS, J. (2019). “The EU and Latin America: The Changing Nature of EU-Latin America Interregional Relations”. R. A. Wessel ve J. Odermatt (der.), *Research Handbook on the EU and International Organizations* (s. 609-626). Edward Elgar Publishing, Gloucestershire.
- SELLESLAGHS, J., Ruiz, J. B. ve de Lombaerde, P. (2020). “Regionalism in Latin America: Eclectic, Multi-faceted and Multi-layered”. M. O. Hosli ve J. Selleslaghs (Der.), *The Changing Global Order: Challenges and Prospects* (s. 223-245). Springer Publishing, The Hague.
- SÜMER, G. (2010). “Stratejik İşbirliği ve Stratejik Ortaklık Kavramlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış”. *Ege Akademik Bakış*, 10(1): 671-698. Erişim: 25 Temmuz 2022, <https://dergipark.org.tr/pub/eab/issue/39877/473223>
- SUNDBERG, J. (2009). “Latin America”. D. Gregory, R. Johnston, G. Pratt, M. J. Watts ve S. Whatmore (Der.), *The Dictionary of Human Geography* 5. B. (s. 412-414). Blackwell Publishing, Singapore.
- TAYAR, V. M. (2020). “The EU and Latin America: Results and Prospects of Interregional Cooperation”. Wolfgang Haider and Isabel Clemente Batalla (Der.), *Revisiting Bi-Regional Relations: The EU-Latin American Dialogue and Diversification of Interregional Cooperation* (s. 45-56). EU-LAC Foundation. Erişim: 25 Temmuz 2022, <https://www.zsi.at/object/publication/5608/attach/web-version-revisiting-relations-eu-lac-dialogue.pdf#page=51>
- TVEVAD, J. (2020). “The EU and Latin America and the Caribbean: Towards a Stronger Partnership?” *Policy Department for External Relations*, PE 639.314 – January. Erişim: 25 Temmuz 2022, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2020/639314/EXPO_IDA\(2020\)639314_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2020/639314/EXPO_IDA(2020)639314_EN.pdf)

Türkiye’de Yeşil Ekonomi, Yeşil İşler ve Yeşil İstihdam^a *Green Economy, Green Jobs and Green Employment in Turkey*

Hasan AZAZI^b
Onur UZMA^c

Özet

Sürdürülebilir kalkınma hedefi günümüzde hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için ulaşılması istenilen bir hedefdir. Fakat sanayi devriminin getirmiş olduğu doğal kaynakların bilinçsiz ve verimsiz kullanımı sonucunda artan çevre tahribatı ekolojik dengeyi bozarak dünya üzerindeki tüm canlıları tehdit eder hale gelerek sürdürülebilir kalkınmanın göz ardı edildiği görülmektedir. Buna ek olarak gelişen teknolojiyle birlikte emek arzına azalan talep istihdam ve ücret sorununun artmasına yol açmıştır. 1980 sonrasında değişen ekolojik dengeye yönelik ilgi Yeşil Ekonomi kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yeşil Ekonomi sürdürülebilir kalkınmayı sağlarken çevrenin tahribatını engelleyen, çevreyi koruyan, enerji ve doğal kaynak verimliliğini sağlayan bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Yeşil ekonominin hayata geçirilebilmesi için de mevcut işlerin yeşil işlere dönüşümü gerekmektedir. Yeşil işler ise imalat ve inşaat gibi geleneksel sektörlerin yanı sıra yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği gibi yeni ortaya çıkan yeşil sektörlerin çevreyi korumaya veya eski haline getirmeye katkıda bulunan insan onuruna yakışır işler olarak tanımlanmaktadır. Tüm bu süreç genel anlamda düşünüldüğünde olumsuz yönde değişen dünyamızda bir tercihten ziyade bir zorunluluk oluşturmaktadır. Türkiye’de ise yeşil ekonomiye yönelik çalışmalar yedinci beş yıllık planlamadan günümüze kadar devam etmiştir. Çalışmanın temel amacı yeşil ekonominin tanımını ve kavramsal çerçevesini ortaya koyarak, yeşil işlerine nasıl ve ne gibi işler olduğunu açıklarken Türkiye’nin yeşil ekonomi ve yeşil işler noktasında ne gibi ilerlemeler kaydettiği, yeşil işlere yönelik potansiyelinin olup olmadığı ve neler yapılması gerektiği vurgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Yeşil Ekonomi, Yeşil İşler, Türkiye*

Başvuru: 19.08.2022

Kabul: 19.09.2022

Abstract

Sustainable development is the goal. It is observed that there is no awareness of how the industrial revolution is and the increasing environmental destruction in inefficient use can degrade the environment and threaten all living things on earth. In addition, with useful technology, materials that decrease labor supply were used and toll roads were built. The reason for the sales environment in 1980 stemmed from the concept of the Green Economy. While the Green Economy provides development and the destruction of the environment, it tells the destruction of the environment. In order for the green economy to be implemented, existing jobs must have green jobs. Green jobs, on the other hand, are aimed as human-honored jobs in the project and in the project, aimed at the environment or for the old purpose of the green sectors, which look like a dream and the environment, such as energy. All in all, when considered in general terms, it is a gratification rather than a choice in the world to be reviewed. In Turkey, on the other hand, studies on green economy can continue from the first five planning to working. In summary, while summarizing the definitions and conceptual framework for green jobs, it will be emphasized whether there will be potential for green jobs.

Key Words: Green Economy, Green Jobs, Turkey

^a Çalışma Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Konferansı II’de bildiri olarak sunulmuştur.

^b Dr. Öğretim Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi hasanazazi@gmail.com, ORCID No: 0000-0003-4241-9857

^c Doktora Öğrencisi, ÇOMÜ LEE, onuruzma7@gmail.com, ORCID No:0000-0003-3069-611X

GİRİŞ

2.Dünya savaşından sonra hızlı artan sanayi üretimi, 1980 sonrasında Neo-Klasik iktisat akımı içerisinde artan küreselleşme ve kapitalizm süreci doğal kaynakların aşırı kullanımına, çevrenin tahribatına, küresel ısınmaya yol açarak sürdürülebilir bir kalkınma modeli olmadığı eleştirileri almıştır. Artan nüfus ve kaynak kullanımı ve bozulan ekolojik dengenin gelecek nesillerin yaşamlarının sürdürebilmeleri açısından bir tehdit olarak algılanmıştır. Bu etkiler ile mücadele edebilmek için “Yeşil Ekonomi” kavramı ortaya atılmıştır. Yeşil Ekonomi kavramı dünyadaki tüm insanları içine alan hem bugünkü hem de gelecekteki nesiller için yaşanılabilir bir çevre oluşturulması, sürdürülebilir büyümenin sağlanması, kaynakların daha etkin kullanılması, daha adil ve eşitlikçi bir dünya toplumu yaratma fikridir. Günümüz ekonomik modelinin sürdürülemez olduğu anlaşıldığından bugün için yeşil ekonomiye geçiş bir tercihten ziyade bir zorunluluk arz etmektedir. Çünkü artan küresel ısınma ekolojik dengeyi bozmakta bu durum dünya üzerine tüm canlıları tehdit etmektedir.

Çevrenin tahribatını azaltan ve yenileyen, sürdürülebilir kalkınmayı hedefleyen ve ayrıca çalışanlara insan onuruna yakışan bir iş ortamı, kariyer ve ücret imkânı sunan, iş sağlığı ve güvenliği gibi günümüzde önem arz eden konularda uygulamalar içeren işlere “Yeşil Ekonomi” içerisinde “Yeşil İşler” olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda eski üretim modelinin getirmiş olduğu riskleri azalmaya yardımcı olan, kaynak kullanımı verimli hale getiren, toplumsal refahı ve eşitliği arttıran bir sistem olarak tanımlanan “Yeşil Ekonomi” kavramı “Yeşil Kalkınma” kavramıyla birlikte ele alınmakta ve bu yeni kalkınma modelinin hayata geçirilmesi içinde “Yeşil İşler” kavramına önemle vurgu yapılmaktadır. Yeşil işler bazı sektörlerde yeni istihdam alanları oluştururken bazı sektörlerde ise istihdamın daralması yol açmaktadır. Özellikle artan enerji talebi yenilebilir enerji kaynaklarının yaygınlaştırmış olup bu alanda istihdamın artmasına yol açmıştır. Genel olarak “Yeşil İşler” çevreyi, doğayı, ekosistemi korumaya yönelik yasal düzenlemeleri içeren, doğal kaynakların ve enerjinin verimli kullanılmasını sağlayan, mevcut sanayi düzeninde ortaya çıkan atık ve kirliliği azaltan ve ekosistemi önemli ölçüde tehdit eden sera gazı emisyonunu azaltmayı hedefleyen işler olarak ele alınmaktadır.

Çalışmanın ikinci başlığında yeşil ekonominin tanımı, kavramsal çerçevesi ve günümüze kadar ki gelişim süreci aktarılacaktır. Üçüncü başlıkta yeşil işlerine ne olduğu, tanımı, kapsamı, değişen ve yeni istihdam ortamına katkısı, oluşan yeni iş kollarının iş istihdam yaratma potansiyelleri üzerine durulacaktır. Son olarak da Türkiye’deki yeşil ekonomi, yeşil işler ve onun yaratmış olduğu istihdam üzerine etkileri tartışılacaktır.

2.YEŞİL EKONOMİ

1987 yılında “Brundtland Raporu” olarak da adlandırılan “*Ortak Geleceğimiz*” adlı rapor ile sürdürülebilir kalkınma kavramı dünya gündemi arasında yer bulmuştur. Raporun dikkat çekici kısmı sürdürülebilirlik üzerine, kullanımı bugün en yaygın olan “*günümüz ihtiyaçlarının gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılama olanaklarından ödün vermeksizin karşılanması*” tanımlamasının yapılmış olmasıdır. Yeşil ekonomi kavramı bir grup çevre ekonomisti tarafından ilk kez, İngiltere hükümeti için 1989 yılında hazırlanan Yeşil Ekonomi İçin Plan (Blueprint) başlıklı raporda kullanılmıştır. Bir diğer dikkat çekici kısım ise yeşil ekonominin sürdürülebilir kalkınmasının yerine kullanılan bir kavram olmamasıdır. Bu haliyle yeşil ekonomi sürdürülebilir bir yaşam sürmenin ve büyüme-kalkınma süreçlerinin hem ekonomik, toplumsal ve ekolojik anlamda hem de politik anlamda tamamlayıcısıdır. Sürdürülebilir kalkınma çevreyi, doğal kaynakları ve biyolojik çeşitliliği koruyarak büyümeyi hedeflerken, yeşil ekonomi ise gelecekteki sürdürülebilir büyümenin kaynağı olarak görülmektedir. Bir başka deyişle sürdürülebilir kalkınma nihai hedefken, yeşil ekonomi ise bu hedefe ulaşmada kullanılan önemli araçlardan biridir (Özsoy ve Özsoy, 2015: 124, OECD, 2011:5; Yalçın, 2016: 750; UNEP, 2011:2)

“Kahverengi ekonomi” modeli aracılığıyla yıllardır yeni servet yaratma, sosyal marjinalleşme ve kaynakların tükenmesine çok fazla önem verilmedi ve Binyıl Kalkınma Hedeflerine ulaşmaktan hâlâ çok uzağız. Sürdürülebilirlik hala hayati ve uzun vadeli bir hedeftir, ancak bu hedefe ulaşabilmek için ekonomiyi yeşillendirmek için çalışmalıyız (UNEP, 2011:2)

2012 yılında gerçekleştirilen Rio+20 Konferansı sonucunda “*İstedığımız Gelecek*” (The Future We Want) adlı yayınlanan raporda yoksulluğun ortadan kaldırılmasını ve sürdürülebilir kalkınma hedefleyerek sürdürülebilir kalkınma ve yeşil ekonominin kurumsal çerçevesi temele alınmıştır. Bu kapsamda söz konusu hedeflere ulaşılabilmenin ön koşulu olarak yeşil ekonominin önemine vurgu yapılmıştır. Yeşil ekonominin hayata geçirilmesine ek olarak istikrarlı ekonomik büyüme, sosyal içermenin güçlendirilmesi, herkes için istihdam ve onurlu iş fırsatları yaratılması, insan refahının iyileştirilmesi, ekosistemimizin işleyişine sağlıklı katkılarda bulunmamız gerekmektedir. (UN; 2013:3-15, Kalkınma Bakanlığı, 2012: 4-5)

Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), yeşil ekonomiyi, çevresel riskleri ve ekolojik dengenin sağlanmasındaki eksiklikleri önemli ölçüde azaltırken, insan refahını iyileştiren ve sosyal eşitliği sağlayan bir ekonomi olarak tanımlamaktadır. Daha basit bir ifade ile anlatmak gerekirse, yeşil ekonomi, kaynakları verimli kullanan, düşük karbonlu ve sosyal olarak toplumun her kesimini kapsayan bir ekonomi olarak düşünülebilir. Yeşil bir ekonomide, istihdamda ve gelirdeki büyüme, kirliliği ve karbon emisyonlarını azaltan, kaynak ve enerji verimliliğini artıran ve biyolojik çeşitlilik ve ekosistemde oluşabilecek kayıpları önleyen özel ve kamusal yatırımlar hükümetler tarafından yönlendirilmelidir. Bu yatırımlar ise politika reformları, yasal düzenlemeler ve kamu harcamaları ile desteklenmelidir. (UNEP, 2011:2; Yeşil ve Fidan, 2017:608)

Pek çok uluslararası kuruluş tarafından yeşil ekonominin tanımı yapılmıştır. OECD'ye göre yeşil ekonomi "Doğal varlıkların sürdürülebilir bir şekilde kullanılmasını sağlarken ekonomik büyüme ve gelişmeyi teşvik etmeyi ve refahımızın dayandığı kaynakları ve çevresel hizmetleri sunmaya devam etmeyi amaçlar", Dünya Bankası'na göre "Doğal kaynakların kullanımında verimli, kirliliği ve çevresel etkileri en aza indirdiği için temiz ve doğal tehlikeleri hesaba kattığı için dayanıklı büyüme" Birleşmiş Milletler Asya ve Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu'na göre "Düşük emisyonlu, sosyal açıdan kapsayıcı kalkınmayı teşvik etmek için çevresel olarak sürdürülebilir ekonomik ilerleme", Küresel Yeşil Büyüme Enstitüsü'ne göre "Ekonomik büyümeyi sürdürürken aynı zamanda iklimsel ve çevresel sürdürülebilirliği sağlayan devrim niteliğindeki yeni kalkınma paradigması" Birleşmiş Milletlere göre ise "Sürdürülebilir bir ekonomik büyüme için bir yandan ekosistemin devamlılığını sağlayan diğer yandan çevre dostu istihdama dayalı büyüme imkânlarını da sunan bir büyüme" olarak tanımlanmıştır. (Kasztelan, 2017: 489)

Yeşil ekonomi içerisinde faaliyet gösteren sektörler sadece doğaya zarar vermeden üretilen enerji ve tarımsal faaliyetler olarak algılanmamalıdır. Bunun yanında ekosistemin zarar görmesini engelleyen, ekosistemi koruyan ve onaran, sanayi üretimini doğaya uygun bir şekilde gerçekleştirerek çevreci anlayışı içeren işler bütünüdür. Bu anlayış içerisinde zararlı atıkların ortadan kaldırılmasına yönelik olarak arıtma tesislerinin kurulması, doğaya uygun mimari uygulamalara öncelik verilmesi, insan eliyle bozulan alanların onarılmasına yönelik faaliyetlerin yapılması, yenilenebilir enerji sistemlerine ve enerji tasarrufuna yönelik uygulamalar, toplu taşıma sistemlerinin geliştirilmesi ve bu kapsamda yapılan araştırma ve geliştirme faaliyetleri yeşil ekonomik faaliyet olarak değerlendirilmektedir. (Günaydın, 2015: 505)

Buradaki en büyük yanlıgı çevresel sürdürülebilirlik ile ekonomik kalkınma arasında kaçınılmaz bir yer değiştirmenin olacağıdır. Yeşil ekonomiye dönüşümün ne servet yaratmayı ne de istihdam fırsatlarını engellemediğine ve yatırım için önemli fırsatlar ve servet ve istihdamda buna bağlı büyüme gösteren pek çok yeşil sektör olduğuna dair önemli kanıtlar vardır. Yeşil ekonomiye geçişi teşvik etmeye yönelik yeni etkinleştirici koşulların oluşturulmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Ve bu durum dünyadaki politika yapıcılarının acilen harekete geçmesini gerektiren önemli bir konudur. Diğer bir yanlıgı ise yeşil bir ekonominin, sadece zengin ülkelerin karşılayabileceği bir ekonomik bir yük olduğu veyahut da kalkınmayı sınırlamak ve geliştirmekte olan ülkelerde yoksulluğu kalıcı hale getirmek olduğu düşüncesidir. Böyle bir düşüncenin aksine geliştirmekte olan ülkelerin çeşitli sektörlerinde yer alan ve başka yerlerde taklit edilmeyi ve tekrarlanmayı hak eden yeşillendirme geçişlerinin pek çok örneğinin olduğunu görülmektedir. (UNEP, 2011:2)

3.YEŞİL İŞLER

Yeşil işler kavramını açıklamadan önce Kahverengi işler kavramına açıklamak yararlı olacaktır. Kahverengi işler etkin hammadde kullanımı içermeyen, enerjinin verimli kullanılmadığı, enerjide fosil yakıtlara bağımlı olan, küresel ısınmayı tetikleyen, ekolojik dengeyi bozan ve insan onuruna yakışmayan işler olarak tanımlanmaktadır (Başol, 2018: 72). Yeşil işler ise inşaat ve imalat gibi geleneksel sektörlerin yanı sıra enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji gibi yeni ortaya çıkan yeşil sektörlerin çevreyi korumaya veya eski haline getirmeye katkıda bulunan insan onuruna yakışır işlerdir. Bir diğer önemli tanımlama ise Yeşil işleri, yüksek ücretli, çevresel kalitenin korunmasına veya artırılmasına doğrudan katkıda bulunan kariyerli işler olarak tanımlamaktadır. Geleneksel mavi yakalı işler gibi, yeşil yakalı işler de düşük vasıflı, giriş seviyesi pozisyonlardan yüksek vasıflı, daha yüksek ücretli işlere kadar çeşitlilik gösterir ve hem becerilerde hem de ücretlerde ilerleme fırsatları içerir. Fakat burada dikkat edilmesi gereken husus bir iş çevreyi iyileştiriyor, ancak düşük gelirli işçileri daha yüksek vasıflı mesleklere taşımak için aileyi destekleyen bir ücret veya kariyer basamakları sağlamıyorsa, bu yeşil yakalı bir iş olarak sayılmamaktadır. Bu kapsamda Yeşil işler enerji ve hammadde verimliliğinin artmasına, sera gazı emisyonunun azalmasına, kirliliğin en aza inmesine, ekolojik dengenin korunmasına ve iklim değişikliğinin en aza indirilmesine yardımcı olmaktadır (ILO, 2016; Apollo Alliance, 2008: 3). Gelecek kuşaklara daha iyi bir dünya bırakmak adına yeşil ekonomi içerisinde yeşil işlerin öne çıkardığı sektörde istihdam olanakları bulunmaktadır. Bu sektörler (Özlem, 2011: 20; Reyhan ve Duygu, 2015: 21)

- a)Yenilebilir Enerji
- b)Enerji etkin binalar, ulaşım ve sanayi
- c)Toplu taşıma
- d)Kaynak yoğun üretim
- e)Atık yönetimi ve geri dönüşüm
- f)Sürdürülebilir tarım, ormancılık, balıkçılık
- g)Çevresel hizmetler olarak sınıflandırılabilir.

Uluslararası Çalışma Örgütü ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), yeşil işleri, ekonomik sektörlerde ve faaliyetlerde, olumsuz çevresel etkilerini azaltan ve nihayetinde sürdürülebilir seviyelerle sonuçlanan doğrudan istihdam olarak tanımlamaktadır. Bu, ekosistemleri ve biyolojik çeşitliliği korumaya, enerji, malzeme ve su tüketimini azaltmaya,

ekonomiyi karbondan arındırmaya ve her türlü atık ve kirliliği en aza indirmeye yönelik işleri içerir ancak bunlarla sınırlı değildir. Ayrıca bir iş, ILO anlamında insana yakışır iş ise, yeşil iş olmaktadır (ILO, 2014: 1)

UNEP/ILO/UTEC tarafından hazırlanan “*Green Jobs: Towards Sustainable Work in a Low-Carbon World*” raporunda yeşil işleri tarım, hizmet, imalat ve Ar-Ge sektörlerinde dünyayı tehdit eden faktörleri gidermeyi amaçlayan işler olarak ifade etmektedir. Bu sektörlerde çalışanları ise “yeşil yakalılar” olarak tanımlamaktadır. Bu kapsamda küresel iklim değişikliğinin engellenmeye çalışılması için izlenen birtakım politikalar bazı beyaz ve mavi yakalılarının yeşil yakalı olarak adlandırılmaya başlanmıştır. (Baykan, 2009: 1) Yeşil işler nitelikli istihdam olanaklarını arttıracak işler olabileceği gibi düşük niteliklere sahip işgücü içinde istihdam olanakları yaratabilmektedir. Gerçekleştirilen ekonomik faaliyetin yeşil olup olmadığı hususunda söz konusu faaliyetin ortaya koyduğu olumsuz çevresel etkilerin azaltılması ya da ortadan tamamen kaldırılması, yeni ya da yeniden tasarlanacak ekonomik faaliyetin çevreye olumsuz bir etkinin oluşturulmaması, karbon salımına neden olmaması, yeşil iş olarak tanımlanmasında önemli olmaktadır (Tiryakioğlu, 2021: 1028)

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) 2008 yılında yayınladığı bir raporda 2030 yılına gelindiğinde kapsamlı ve güçlü bir politika desteğinin sağlanması halinde, biyoyakıt bağlantı sanayi ve tarım sektöründe 12 milyona kadar insan istihdam edilebileceği, 2,1 milyon insanın rüzgar enerjisiyle bağımlı işler bulabileceği, güneş panellerinde ise 6,3 milyon kadar insan çalışacağını ön görmüştür (Reyhan ve Duygu, 2015: 24)

Pek çok araştırmacı küresel ekonomiye hâkim olan ekonomik sistemin sosyal ve özellikle çevresel açıdan sürdürülemez olduğu görüşünü savunmaktadır (Başol, 2018: 73) Mevcut sanayileşme sürecinin yıkıcı etkisi altında sürdürülebilir kalkınma ve yeşil ekonomi birbirine yerine geçen değil aksine birbirini tamamlayıcı unsurlardır. Burada sürdürülebilir kalkınma ile ulaşılmak istenen hedef belirlenirken, bu hedefe ulaşabilmek için de yeşil işler bir araç olarak değerlendirilmektedir. Özetle çevreci bir bilinç içerisinde ekonominin kalkınması hedeflenirken bu kalkınmayı sürdürülebilir hale getirmesine katkı sağlamaktadır. Bu açımdan bakıldığında zaman yeşil ekonomiye geçiş süreci iş gücü piyasasındaki istihdam olanaklarının değişmesine neden olmaktadır. Burada istihdam da genişleme yaratacak olan sektör hükümetlerin ve uluslararası kurum ve kuruluşların desteklediği enerji sektörü büyük önem arz etmektedir (Günaydın, 2015: 506).

4. TÜRKİYE’DE YEŞİL İŞLER VE İSTİHDAM

Türkiye’de ise yeşil ekonomiye yönelik uygulamalar ve planlar yedinci beş yıllık kalkınma planında günümüze kadar devam etmektedir. Yedinci beş yıllık kalkınma planında altıncı kalkınma planındaki sürdürülebilir kalkınma yaklaşımına rağmen ekonomik, sosyal ve hukuki alanlarda yapılan girişimlerin eksikliklerine değinmiştir. Çevre yönetiminden sorumlu olan kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon eksikliğinin ve iş birliğinin sağlanamaması, çok sayıda hukuki düzenleme olmasından dolayı uygulamada birtakım aksaklıklara neden olduğu açıklanmaktadır. Yedinci beş yıllık kalkınma planında sürdürülebilir kalkınma için insan sağlığını ve ekolojik dengeyi koruyarak doğal kaynakların verimli kullanılmasını sağlamak ve ileriki kuşaklara insan onuruna yakışır fiziki sosyal ve doğal çevre bırakmak hedeflenmiştir. Bu kapsamda pasif politikalar yerine aktif politikaların uygulanacağı açıklanmıştır. Çevrenin korunması için uluslararası kurum ve kuruluşları yakından takip ederek çevre dostu teknolojiler için gerekli olan Ar-Ge yatırımlarının desteklenmesi, çevre alanında eğitime önem verilmesi, çevreye duyarlı işletmelerin desteklenmesi vurgulanmıştır (DPT, 1995: 189-194).

2000 yılında yayınlanan ve 2001 ile 2005 yılları arasındaki dönemi içine alan sekizinci beş yıllık kalkınma planında doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı teşvik edilerek çevreye verilen zararın en aza indirilmesi, ulaştırma, sanayi, enerji ve konutlardan kaynaklanan sera gazı emisyonlarının kontrol altına alınması ve azaltılması hedeflenmiştir. Bu kapsamda enerji verimliliğinin artırılması ve tasarrufun sağlanması yönünde birtakım düzenlemelerin yapılacağı açıklanmıştır (DPT, 2000: 188-189) Ayrıca yenilenebilir enerji kaynaklarının geliştirilmesi, enerji alanında özel ve kamu sektörünün bir arada faaliyet göstereceği bir yapılanmaya gidileceği, yeşil istihdamı destekleneceği vurgulanmış ve tüm bunlar yapılırken insan sağlığını, ekolojik dengeyi, tarihi ve estetik değerlerin korunacağı taahhüdünde bulunulmuştur (DPT, 2000: 227-230).

2006 yılında yayınlanan ve 2007 ile 2013 yılları arasındaki dönemi içine alan dokuzuncu kalkınma planında doğanın korunması ve üretim sürecinin aksatılmaması yönünden doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımında kurum ve kuruluşlar koordinasyonunun sağlık bir hale getirilemediği bu planda da vurgulanmıştır (DPT, 2006: 28) İstihdam merkezli sürdürülebilir ekonomik büyümenin sağlanması, işgücü piyasasının işleyişinin etkinleştirilmesi, iş ortamının iyileştirilmesi, işgücünün nitelik ve beceri düzeyinin yükseltilmesi ve aktif işgücü politikalarının geliştirilmesi vasıtasıyla tarım dışında kalan sektörlerde yeni iş olanakları yaratılması hedeflenmiştir (DPT, 2006: 62). Ayrıca çevreye duyarlı yatırımların ve istihdamın artırılacağı, iş birliğinin geliştirileceği, denetimlerin arttıracağı, sanayide çevre dostu tekniklerin uygulanmasıyla hammadde kullanımında verimlilik kazandırılacağı da vurgulanmıştır (DPT, 2006: 73-74)

2013 yılında yayınlanan ve 2014 ile 2018 yılları arasındaki dönemi içine alan onuncu kalkınma planında sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşabilmek için yeşil büyüme kavramı ilk kez kullanılmıştır. Üretim sektörlerinde enerji verimliliği ve temiz üretim ile doğanın korunması, turizm ve tarım gibi sektörlerde yeni düzenlemeler, Ar-Ge faaliyetleri ve yatırımlar ile iş ve istihdam ortamının yaratılması vurgulanmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2013: 13 Kalkınma raporuna ek olarak hazırlanan Özel İhtisas Komisyonu raporunda enerji sektöründe yerli ve vasıflı iş gücü eksikliğinin bulunduğu bahsetmiştir. Bu kapsamda eksikliğin giderilmesi adına vasıflı eleman yetiştirilmek üzere eğitim ve sanayi kurumları arasında koordinasyonun sağlanması, yüksek öğretim kurumlarında iki yıllık programların açılması, özendirici tedbirlerin alınması ve zorunluluk arz eden yasal düzenlemelerin yapılması vurgulanmıştır. Ayrıca sektörel insan kaynakları envanteri oluşturulmalı ve gelecekte

ihtiyaç duyulacak iş gücünün sağlanmasına yönelik eğitim programları uygulamaya konması gerektiği belirtilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2014a: 64)

Özel İhtisas Komisyon tarafından yayınlanan İstihdam ve Çalışma Hayatı raporunda iklim değişikliği ve doğal kaynakların aşırı kullanımı, yaklaşık 1,3 milyar kadar insanın yoksulluktan kurtarılması ve gelecekteki 10 yıl süresince dünya işgücü piyasalarına yaklaşık olarak 400-500 milyon yeni iş gücünün gireceğinin tahmin edilmesi ve bunlara insan onuruna yakışır işler sunmanın gerekliliği hem ulusal hem de küresel düzeyde yeşil ekonomiye ve sürdürülebilir kalkınmaya geçişin zorunluluk arz ettiği belirtilmiştir. Bu geçiş sürecinde yeşil işlerin beceri ve istihdam geliştirme politikaları içerisinde ele alınması ve mevcut işgücünün gerekli beceri ve vasıfların kazanması hedeflenirken, özel sektöründe bu geçiş sürecinde katma değerli ürün ve hizmetler üretmesini ve rekabet gücünün arttırmasına yönelik teşvik edici politikaların hayata geçirilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2014b: 84) Türkiye’de yeşil işlerin sahip olduğu niteliklere ve yoğunlaştığı sektörlerde ve yeşil büyüme odaklı ve sürdürülebilir kalkınma politikalar neticesinde ortaya çıkacak yeşil işlerin ne gibi işler olduğu hususunda bilgiye ihtiyaç duyulmaktadır. Araştırmalar neticesinde yeşil işler kapsamında Türkiye işgücü piyasasında özel ilgiye ihtiyaç duyulan gençler ve kadınlar için, önemli istihdam fırsatları sunabilecek, toplumsal adaleti kuvvetlendirecek ve işgücü piyasasında yer alanların beceri ve vasıflarının artmasını sağlayarak Türkiye ekonomisinin daha yeşil ekonomiye geçişte küresel ve bölgesel platformda önemli bir rekabet gücü kazandıracığı belirtilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2014b: 85)

2019 yılında yayınlanan ve 2019 ile 2023 yılları arasındaki dönemi içine alan on birinci kalkınma planı raporunda iklim değişikliği, artan gıda talebi, şehirleşme, su ve toprak kaynakları ile tarımda hem ürünler hem de üretici üzerinde baskı oluşturmaktadır. Bu baskıyı ortadan kaldırabilmek için değişen iklime uygun hayvan ve bitki türlerinin geliştirilmesi, biyolojik ve ekolojik çeşitliliğin korunması önem kazanmakta, daha az kaynak ile gıda talebinin karşılanabilmesi için vasıflı işgücü ve teknolojiye ihtiyaç olduğuna vurgu yapılmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2019: 10) Türkiye coğrafi konumu itibarıyla küresel iklim değişikliğinden ciddi anlamda etkilenecektir. Bu kapsamda yeşil büyüme, emisyon azaltımının sağlanması, tarımda ve sanayide yeni teknolojilerin kullanılması, Ar-Ge çalışmalarının arttırılması, yeşil istihdam alanlarının arttırılması vurgulanmıştır. (Kalkınma Bakanlığı, 2019: 10-24)

Kalkınma Bakanlığı’nın on birinci kalkınma planı çerçevesinde yayınladığı İş Gücü Piyasası ve Genç İstidamı metninde Türkiye’nin yeşil ekonomi alanında yeni işler yaratılarak istihdam artışının sağlayabileceği fırsatının olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda yeşil ekonomi alanında yeni yatırım ve istihdam alanlarının açılması, çevresel mevzuattan kaynaklanan, sektörleri ve iş gücü piyasasını problemlerin tespit edilmesi vurgulanmıştır. (Kalkınma Bakanlığı, 2018a: 91) Ayrıca Kalkınma Bakanlığı’nın Çevre ve Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Yönetimi metninde ise enerji, tarım, sanayi, inşaat, ulaştırma, şehirleşme ve hizmetler gibi alanlarda doğa dostu yaklaşımların barındırdığı yeni iş imkânlarının, ürün ve teknolojilerin ve gelir kaynaklarının geliştirilmesine yönelik fırsatlar değerlendirilerek yeşil büyümenin sağlanması hedeflenmiştir (Kalkınma Bakanlığı 2018b: 1). Mevcut küresel ekonomideki yüksek nüfus, ekonomik faaliyetler ve çeşitlenen tüketim alışkanlıkları ve şehirleşme, çevre ve doğal kaynaklar üzerindeki baskıyı artması sonucunda yeşil büyüme önem kazanmıştır. Bu kapsamda Yeşil ekonominin “gelir, istihdam ve büyüme dengesini kamu ve özel sektör desteğini de sağlayarak karbon emisyonlarının azaltılması, biyolojik çeşitliliğin geliştirilmesi ve ekosistem hizmetlerinin kayıplarının önlenmesi yoluyla sağlamaktadır” tanımı yapılmıştır. (Kalkınma Bakanlığı 2018b: 58-59) Temiz üretim teknikleri ve teknolojik uygulamalarının kullanımının arttırılmasına odaklanarak sürdürülebilir sanayinin gelişmesinin sağlanması ve bu amaçla sürdürülebilir ürünlerin tanımı ile sınıflandırmalarının yapılması, sanayi kuruluşlarında ulusal ve uluslararası hedeflerin belirlenmesine yönelik bir tespit çalışması yapılması gerektiği, sürdürülebilir üretimin teşvik edilmesi için sürdürülebilir sanayi tesisleri ve yeşil OSB’ler(Organize Sanayi Bölgeleri) gibi bölgeler oluşturulması ve teşvik edilmesi vurgulanmıştır. Ayrıca oluşacak yeşil istihdam potansiyelinin belirlenmesi ve Ulusal İstihdam Stratejisi’ne entegre edilmesi gerektiği belirtilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2018b: 80-82)

Tablo 1: Türkiye’deki Çevresel İstihdam ve Genel İstihdam İçindeki Payı

Yıl	Toplam	Kamu	Kamu İstihdamı İçindeki Payı (%)	Genel İstihdam İçindeki Payı (%)
2015	80827	6445	0,22	0,30
2014	68486	6447	0,22	0,25
2013	65124	6799	0,26	0,25
2012	63331	6921	0,28	0,25
2010	-	8298	0,37	0,04
2009	-	7791	0,34	0,04
2008	-	7557	0,35	0,04
2007	-	8485	0,40	0,04

Türkiye’de Yeşil Ekonomi, Yeşil İşler ve Yeşil İstihdam

2006	-	9328	0,46	0,05
2005	-	14594	0,69	0,07
2004	-	14186	0,66	0,07

Kaynak: Başol, 2018: 82

Tablo 1’de çevresel istihdamın genel istihdam içindeki payının arttığı görülmektedir. Burada kalkınma planlarındaki çevreyle ilgili politikalar verilen önemi göstermektedir. 2004 yılından 2015 yılına kadar geçen süre zarfında yeşil iş çalışanlarının istihdamında yükseliş söz konusudur (Başol, 2018: 82) 2015 yılında toplamda çevresel faaliyetlerde toplamda 80.827 kişi istihdam edilirken bu rakam 2016 yılında 89.265 olmuştur (TÜİK, 2016).

Sektörel olarak 2030 yılı tahminleri yapıldığında ise;

a) Güneş enerjisi sektöründe 7.480

b) Rüzgâr enerjisi sektöründe 29.957

c) Jeotermal enerji sektöründe 455

d) Biyokütle enerji sektöründe 728

e) Barajlı hidroelektrik sektöründe 19.310

f) Akarsu hidroelektrik enerjisi sektöründe 75.086 kişinin istihdam edilmesi tahmin edilmektedir (Yılmaz, 2014: 133-149)

Türkiye’de çevreye duyarlı yeşil kalkınma politikalarının öneminin artmasıyla yeşil uygulamalar yaygınlık kazanmıştır. Böylece ülkemizde yeşil işler ekonominin pek çok sektöründe ve buna bağlı alanlarda görülebilmektedir. Türkiye’deki yeşil işler ile dünyadaki yeşil işler arasındaki paralellik bulunmaktadır. Bu alanlar rüzgar, güneş, jeotermal, su ve biyokütle gibi çeşitli yenilenebilir enerji faaliyetleri, inşaat, ulaştırma, beyaz eşya, otomotiv ve çimento demir-çelik gibi sanayi kollarında geri dönüşüm ve atık yönetimi bu alanlardaki üretim süreçlerinde enerji ve hammadde verimliliğinin sağlanmasına yönelik uygulamalar ile organik tarım ve ormancılıktır. Bu sektörlerde çevreyi koruma ve eski haline getirme, verimlilik artışı ve atık yönetimi uygulanmakta olan yeşil işlerdir. Örnek vermek gerekirse; hidroelektrik santrallerinde çalışanlar, çevre mühendisliği alanındaki akademisyenler, yerel yönetimlerde peyzaj, arıtma ve yeşil alanların korunması için yapılan işler, binaların yalıtımlarının artırılarak enerji verimliliğinin sağlanması, tarımda suyun verimli bir şekilde kullanılması ve organik sebze-meyve yetiştiriciliği, işletmelere sağlanan çevre dostu faaliyetlerin artırılması yönelik danışmanlık hizmetleri, imalat sanayinde arıtma, geri dönüşüm, hammadde ve enerji tasarrufu, enerji verimliliğine yönelik Ar-Ge faaliyetleri yeşil iş kollarını oluşturmaktadır. Ayrıca yeşil işler birbirini destekleyen faaliyet kollarında da bulunabilmektedir. Tarım ve ormancılık faaliyetlerinde atık madde olarak kullanılan pek çok ürün biyokütle enerjisinin hammaddesini oluşturabilmektedir (Yılmaz, 2014: 107-108).

Türkiye’de sanayi sektörünün halen gelişmekte olan bir alan olduğu düşünüldüğünde, yeni teknolojilere adapte olma kolaylığı bir fırsat yaratabilmektedir. Bu teknolojinin geliştirilmesi ile Türkiye’nin uluslararası alanca rekabet gücünü arttıracak ve yeşil kalkınma için yeni fırsatlar oluşturacaktır. Değişen üretim yöntemi ile ülkemizdeki çevre kirliliğinin azaltılması sağlanacak, yeni ve yeşil iş kolları oluşacak, sosyal kalkınma desteklenecek ve bu durumun en doğal sonucu olarak istihdam artacak ya da bazı mesleklerin dönüşümünü meydana gelecektir. Yeşil işler toplum için nitelikli iş gücünün oluşturulmasına katkı sağlarken, daralan sektörlerde ise istihdamın azalmasına yol açmaktadır. Bu nedenle yeşil işlere dönüşüm sürecinin çok iyi yönetilmesi büyük önem arz etmektedir. Bu süreçte nitelikli iş gücünün yaratılması önemli bir fırsat penceresi oluştururken, istihdam kayıplarının yaşanması da önemli bir tehdit olarak görülmektedir. Bu kapsamda söz konusu fırsat ve tehditlerin çok iyi değerlendirilerek yeşil kalkınmaya katkı sağlayacak yenilenebilir enerji, temiz teknolojiler, eko-verimlilik gibi uygulamalar ve bu uygulama alanlarına yapılacak yatırım ve politikaların iyi yönetilmesi gerekmektedir (Yılmaz, 2014: 109:110)

Yeşil iş kolları sektörde yeni işler ortaya çıkardığı gibi aynı zamanda hali hazırda bulunan pek çok iş profilini de yeniden şekillendirmektedir. Yeşil sektörlerin ortaya çıkan iş gücü talebini karşılayabilmesi için iyi eğitilmiş ve vasıflı iş gücü arz edilmesi gerekmektedir. Bu da iş gücünün iyi bir şekilde eğitilebilmesi, yeni iş kollarına adapte edilmesi, yaşam boyu öğrenme strateji ile çözülecek bir durumdur. Ayrıca bazı iş kollarında pek çok yeşil işlere yönelik beceri mevcut olduğundan uzmanlaşmaya ihtiyaç duyulmamaktadır. Bunun yerine mevcut becerilerin geliştirilmesi gerekmektedir. Türkiye açısından bakıldığında böylesi bir ortama hazır olmak ülkenin işsizlik sorununda çözüm olabilecektir (Özsoy, 2011: 28). Ülkemizde bu alanda meslek ve teknik okullarda Yenilenebilir Enerji Teknolojileri adında alan bulunmaktadır. Bu alanlarda rüzgâr ve güneş santrallerinde çalışacak personelin eğitim ihtiyacı giderilmektedir. Bu alanlarda eğitim alan bireylerin üniversitelerin dört yıllık fakültelerin dezavantajlı durumları giderilmiştir. Türkiye’de son yıllarda lisans ve lisansüstü düzeyde yeşil ekonomiye insan gücü yetiştiren bölümlerin sayısı artmaktadır (Yeşil ve Fidan 2017: 621)

5.SONUÇ

Sanayi devriminden günümüze kadar geçen süre zarfında geleneksel üretim metodunun yaratmış küresel çevre problemleri ciddi bir tehdit olarak algılanmaktadır. Fosil yakıtların neden olduğu kirlilik, artan sera gazı emisyonu ve küresel ısınma insan sağlığını etkileyecek boyutları ulaşmıştır. Ayrıca geleneksel üretim metodunun yaratmış olduğu zenginliğin tabana yayılmasında sıkıntıların olduğu, belli kesimlerin refahında herhangi bir değişme olmadığı gibi azalmanın meydana geldiği ve istihdam yaratma potansiyelinin azalmasıyla işsizlik problemin büyüdüğü bir gerçekte bulunmaktadır. Yeşil ekonomi bu noktada tehdit ve riskleri azaltması anlamında bir tercihten ziyade bir zorunluluk arz etmektedir.

Yeşil ekonomi çevreye duyarlı yenilebilir enerji, fosil yakıtların geri dönüşümü ve atık yönetimi, enerji ve doğal kaynaklarının verimli kullanılması, sürdürülebilir tarım ve ormancılık ile çevresel faaliyetlerini kapsamaktadır. Bu sektörlerin yaratmış olduğu iş kolları ise yeşil işler olarak tanımlanmaktadır. Yeşil işler insan onuru yakışır, yüksek gelir, sendikal örgütlenme hakkı, mesleki kariyer fırsatı, eşit iş ve ücret sağlayan işleri kapsamaktadır. Bu açıdan bakıldığı mavi yakalı işlerden önemli ölçüde ayrılmaktadır. Günümüzde var olan mavi yakalı işlerin bir kısmı yeşil iş olurken bir kısmı da yeşil iş olma yolunda ilerlemektedir. Burada yaratıcı bir yıkım süreci haiz olmakta birlikte iş gücüne katılan insanların olumlu veya olumsuz yönde etkileyecektir. Çünkü bazı işler yok olurken, bazı işler ise revize edilerek yeniden tanımlanacak ya da yok olacaktır.

Küresel ısınma, çevrenin tahribatı ve doğal kaynakların aşırı kullanımı pek çok ülkenin yeşil ekonomiye ilgisini arttırmıştır. Bu kapsamda ortaya çıkan yeni iş kollarına gerekli önemler alındığı takdirde ülke ekonomisi üzerine olumlu etkisi daha ağır basacaktır. Yeşil işlerin ortaya çıkmasıyla birlikte nitelikli iş gücüne olan talep artacaktır. Bu nedenle yeşil iş kolların çalışabilecek mesleki niteliklere sahip ve iyi eğitilmiş iş gücü yetiştirilmelidir. Ayrıca yoksullukla mücadele ve istihdam artışı sağlanması açısından yeşil işler büyük önem arz etmektedir. Bu kapsamda mesleki ve teknik liselerden, üniversitelerin ön lisans ve lisans bölümlerinden yeşil iş kollarına iş gücü sağlanması adına bu bölümlerin niteliği ve niceliği artırılmalıdır.

Türkiye ekonomisi içerisinde yedinci beş yıllık plandan günümüze kadar yapılan planlamalar içerisinde çevreye duyarlı üretim, yatırım ve istihdamın yaratılması konuları yer verilmiştir. Genel anlamda bakıldığı zaman Türkiye'nin yeşil iş potansiyelinin olduğu bir gerçektir. Fakat bu potansiyelin ne ölçüde olduğu belirlemek güçtür çünkü istatistiksel bilgiler sağlıklı bir şekilde mevcut değildir. Yeşil işlerin herhangi bir ülke ekonomisine etkisinin tam olarak belirlenebilmesi için teorik tartışmaların uzağında ekonometrik modeller ve istatistiki çalışmalarla ele alınması gerekmektedir. Ancak ortaya konan böyle bir çalışma ile yeşil işlerin ülke ekonomisi üzerindeki etkisi anlaşılabilir. Bu alanda ülkemizde Eczacıbaşı Yapı Gereçleri Sanayi ve Ticaret A.Ş., Arçelik A.Ş., Boyner Grup, Soyak Holding, Ekol Lojistik, Siemens, Scheider Elektrik, Recydia Hereko ve Pastoral Vadi Ekolojik Yaşam Çiftliği kuruluşları yeşil ekonominin ve yeşil işlerin oluşturulmasında öncü olmuşlardır.

Yeşil ekonominin ve yeşil işlerin sosyal ve ekonomik gelişmeye ve istihdam yaratma konusunda potansiyelinin olduğu bir gerçektir. Bu potansiyelinin ortaya çıkarılabilmesi için ise kapsamlı bir çalışmanın yürütülmesi gerekmektedir. Çalışma sonucunda ortaya çıkan sonuçlar neticesinde yeşil işlerin ihtiyacın olan iş gücüne nitelik kazandırılmasının yönelik olarak yatırım hayata geçirilmelidir.

KAYNAKÇA

APOLLO, A. (2008). Green-Collar Jobs in America's Cities: Building Pathways Out of Poverty and Careers in the Clean Energy Economy, Apollo Allinace, Green for All Publishing, USA.

BAŞOL, O. (2018). Dünyada ve Türkiye'de Yeşil İşlerin Gelişimine İlişkin Bir Değerlendirme. Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar, (636), 71-87.

BAYKAN, B.C., (2009). "Dünyada ve Türkiye'de Yeşil Yakalılar", BETAM Araştırma Notu, No: 37.

DPT. (1995). Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1996-2000, DPT Yayınları, Ankara.

DPT. (2000). Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005, DPT Yayınları, Ankara.

DPT. (2006). Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), DPT Yayınları, Nr. 26216, Ankara.

GÜNAYDIN, D. (2015). Yeşil İşler ve İşgücü Piyasasına Etkileri. Journal of Management and Economics Research, 13 (3), 503-525.

ILO. (2016). https://www.ilo.org/global/topics/greenjobs/news/WCMS_220248/lang-en/index.htm.

ILO. (2014). Green Jobs Mapping Study in Malaysia: An Overview Based on Initial Desk Research, ILO Publications, Geneva, Switzerland.

KASZTELAN, A. (2017). Green Growth, Green Economy and Sustainable Development: Terminological and Relational Discourse. Prague Economic Papers, 26(4), 487-499.

- OECD. (2011). Towards Green Growth: A Summary for Policy Makers, Secretary-General of The OECD Paris.
- ÖZSOY, E. A. ve ÖZSOY, C.E. (2015). Yeşil Ekonominin Bir Gereği Olarak Yeşil Binalar ve Türkiye’de Mesleki Eğitim İçin Yeni Açılımlar, Ejoir, Cilt:1, IWCEA Özel Sayısı.
- REYHAN, A. S ve DUYGU, E. (2015). Çevre Politikalarında Yeni Bir Yaklaşım: Yeşil İşler ve Yeşil İstihdam. Memleket Siyaset Yönetim, 10(23), 21-39.
- T.C. KALKINMA BAKANLIĞI. (2012). Türkiye’de Sürdürülebilir Kalkınma ve Yeşil Ekonomi Alanında En İyi Uygulamalar Başvuru ve Seçim Süreci,
- T.C. KALKINMA BAKANLIĞI. (2013). Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), T.C. Resmi Gazete, 1041, (01.07.2013).
- T.C. KALKINMA BAKANLIĞI. (2014a). Onuncu Kalkınma Planı Enerji Güvenliği ve Verimliliği, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.
- T.C. KALKINMA BAKANLIĞI. (2014b). İstihdam ve Çalışma Hayatı, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, T.C. Resmi Gazete, 2889.
- T.C. KALKINMA BAKANLIĞI. (2018a). İşgücü Piyasası ve Genç İstihdamı, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.
- T.C. KALKINMA BAKANLIĞI. (2018b). Çevre ve Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Yönetimi, Çalışma Grubu Raporu, Ankara.
- T.C. KALKINMA BAKANLIĞI. (2019). On birinci Kalkınma Planı (2019-2023), T.C. Resmi Gazete, 1225.
- TİRYAKİOĞLU, M. (2021). Türkiye’de Yeşil İşlerin Politik Ekonomisi. Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, 16 (62), 1022-1038. DOI: 10.19168/jyasar.888498
- TÜİK. (2016). “Çevresel İstihdam, Gelir ve Harcama İstatistikleri 2015”, TÜİK Haber Bülteni, No: 21583.
- UN. (2012). The future we want. United Nation Conference on Sustainable Development (Rio +20), Outcome of The Conference, A/CONF.216/L.1, Rio de Janeiro, Brazil.
- UNEP. (2011). "Towards a Green Economy Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication A Synthesis for Policy Makers", http://www.unep.org/greeneconomy/portals/88/documents/ger/GER_synthesis_en.pdf.
- YALÇIN, A. Z. (2016). “Sürdürülebilir Kalkınma İçin Yeşil Ekonomi Düşüncesi ve Mali Politikalar”, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6(1), 749.
- YEŞİL, Y. ve FİDAN, F. (2017). Training and gaining skills at green jobs in the context to environmental employment . International Journal of Social Sciences and Education Research, 3 (2), 607-618. DOI: 10.24289/ijsser.289499
- YILMAZ, A. S. (2014). Yeşil İşler ve Türkiye’de Yenilenebilir Enerji Alanındaki Potansiyeli, Kalkınma Bakanlığı Uzmanlık Tezi, Kalkınma Bakanlığı Yayını No: 2887, Ankara.

Kentsel Yoksulluk Bağlamında Çocuk Olgusu ve Türkiye’de Sokaklarda Çalışan Çocuklar

Child Poverty in the Context of Urban Poverty and Children Working on the Streets in Turkey

Alper BİLGİLİ^a

Özet

Yoksulluk insanlık tarihi boyunca önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle 1980’li yıllardan sonra dünya genelinde yaşanan ekonomik dönüşümler zenginle yoksul arasındaki farkı daha fazla artırmıştır. Bunun sonucunda, dünya genelinde yoksulluğun boyutu artmış göstermiştir. Türkiye’de kırdaki yaşanan işsizlik nedeniyle özellikle 1950’li yıllardan sonra kentlere göç hareketleri başladığı görülmektedir. Bu göçler başlangıçta kentlerdeki sanayinin iş gücü ihtiyacını karşılayan ve göç edenlere refah sağlayan olumlu etkiler yaratmış olsada, zamanla kentlerin altyapı, konut, sağlık hizmetleri ve iş imkanları hızla büyüyen kentlerde toplumsal yapı üzerindeki baskıyı artırmıştır. Bu durum, kırdaki yoksulluk sorununun kentlerde de yaygınlaşmasına neden olmuştur. Kent yoksulluğu, yoksul aileleri düşük ücretli ve kayıt dışı işlerde çalışmaya zorlamaktadır. Kentlerdeki yoksulluğun sonucu olarak ekonomik sıkıntılar çeken aileler için çocuklarını çalıştırmak önemli bir yoksullukla mücadele yöntemi haline gelmiştir. Yoksul ailelerin çocukları kentlerde küçük atölyelerde kayıt dışı olarak çalışmakta veya sokaklarda seyyar satıcılık ve çöp toplayıcılığı gibi işler yapmaktadır. Özellikle büyük şehirlerde sokaklarda çalışan çocukların sayısı hızla artmaktadır. Bu çalışmanın temel amacı sokaklarda çalışan çocuklara ve bu çocukların yaşadıkları sorunlara dikkat çekmektir. Bu amaç doğrultusunda sokaklarda çalışan çocuklar üzerine yapılmış çalışmalardan yararlanarak Türkiye’de sokakta çalışan çocukların mevcut durumu ve yaşadıkları sorunlar ortaya konulmuştur. Bu çalışmamızda araştırma yöntemleri olarak betimsel,bağıntısal ve nedensel karşılaştırmalı modellere başvurulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Kent Yoksulluğu, Çocuk Yoksulluğu, Sokakta Çalışan Çocuklar

Jel Kodları: R10, P46

Başvuru: 23.09.2022

Kabul: 29.09.2022

Abstract

Poverty has emerged as an important problem throughout human history. Especially after the 1980s, the economic transformations experienced around the world have increased the difference between rich and poor more decisively. As a result, the extent of poverty has increased worldwide. Due to the unemployment experienced in the countryside in Turkey, especially after the 1950s, it is observed that migration movements to the cities have started. These migrations initially created positive effects that met the labor force needs of the industry in the cities and provided prosperity to the immigrants. However, over time, the infrastructure, housing, health services and job opportunities of cities have not been able to cope with the rapidly growing urbanization and population pressure. This situation has caused the problem of poverty in the countryside to become widespread in the cities as well. Urban poverty forces poor families to work in low-paid and informal jobs. Working for their children has become an important method of fighting poverty for families who suffer from economic difficulties as a result of poverty in cities. Children from poor families work informally in small workshops in cities or do jobs such as peddling and garbage collection on the streets. The number of children working on the streets is increasing rapidly, especially in large cities. The main purpose of this study is to draw attention to the children working on the streets and the problems they are experiencing. For this purpose, the current situation of children working on the streets in Turkey and the problems they experience have been revealed using the studies conducted on children working on the streets. In this study, descriptive, correlational and causal research methods are used as research methods comparative models have been applied.

Key Words: Poverty, Urban Poverty, Child Poverty, Children Working on the Street

Jel Codes: R10, P46

^a Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü, bilgili@comu.edu.tr, ORCID Numarası: 0000-0003-0417-5070

GİRİŞ

Tarihin her döneminde insanlığın en önemli sorunlarından biri olan yoksulluğun etkisi günümüzde nüfus artışı ve işsizlikle birlikte her geçen gün daha fazla hissedilmektedir. Ekonomik bir sorun olmanın yanı sıra insani ve toplumsal bir sorun olan yoksulluk özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde oldukça yaygın hale gelmektedir (Sipahi, 2006: 174). Türkiye de yoksulluğun önemli bir ekonomik ve toplumsal sorun olduğu ülkelerdendir. Türkiye 1980’li yıllardan başlayarak gelir dağılımının nispeten eşit olduğu bir toplum yapısından zengin ile fakir arasındaki uçurumun hızla büyüdüğü bir topluma dönüşmüştür (Işık ve Pınarcıoğlu, 2001: 42). Bu dönemde uygulanan neo-liberal politikalar nedeniyle işsizlik oranının, gelir düzeyi farklılıklarının ve toplumsal kutuplaşmanın artması, sosyal adalet anlayışının ve kamusal hizmetlerin azalması gibi durumlar yoksulluğun artmasına neden olmuştur (Dinçer ve Enlil, 2002: 415).

Yoksulluk olgusu Türkiye’de kırdan kente göçü hızlandırmış, kentleri yoksulluktan kurtulmak için bir umut mekânı haline getirmiştir. Ancak kentlerde nüfusun aşırı artması sonucu yaşanan iş imkânlarının, konut alanlarının ve toplumsal hizmetlerin yetersizliği yoksulluğun kentlerde de yaygın hale gelmesiyle sonuçlanmıştır. Kentlerde hem kırdan gelen göç dalgasının devam etmesi hem de mevcut kent yoksullarının artması ile yoksulluk önüne geçilemez bir hal almıştır. Kentlerin yoksulları önceleri gecekonduya yaşarken artık gecekonduya ve barakalarda kiracı olarak kalan ve elde ettikleri kazançla kiralalarını ödemekte bile zorlanan kişiler haline gelmişlerdir (Bora vd., 2002: 607). Bütün kazançlarını ev kirasına harcayan düşük gelirli aileler gıda, yakacak, giyim, sağlık, gibi hizmetlere erişimde zorluk yaşamaktadır. Okuma yazmaları olmayan, eğitim seviyeleri düşük ve mesleki yeterlilikleri olmayan kişiler kentlerde iş bulmakta zorlanmaktadır. Bu nedenle sosyal güvencesi olmayan, kayıt dışı ve çok düşük ücretli işlerde çalışmaya mecbur kalmaktadırlar.

1. YOKSULLUK VE KENT YOKSULLUĞU KAVRAMI

Yoksulluk, kişinin gelir yetersizliği nedeniyle işsizlik, düşük gelir, kötü yerleşim şartları, sağlık hizmetlerinden yararlanamama, eğitim, spor, kültür ve dinlenme olanaklarına yaşam boyu ulaşamama, temel haklara ulaşmakta zorluk, diğer insanların günlük hayatlarında yapabildikleri etkinliklere erişememe gibi içinde yaşadığı toplumca kabul edilebilir bir yaşam standardı seviyesine ulaşamamasıdır (Adaman ve Keyder, 2006: 6). Yoksulluk kısaca, iyi bir hayat yaşamak için yeterli kaynakların olmamasıdır (Cox, 1975: 48). Yoksulluk genel olarak mutlak yoksulluk ve görece yoksulluk olarak iki farklı şekilde tanımlanmaktadır. Kişinin biyolojik ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli gıda maddelerine sahip olmaması mutlak yoksulluk, kişinin gıdanın yanı sıra toplumsal gereksinimlerini karşılamak için ihtiyaç duyduğu en düşük tüketim düzeyinin altında kalması da görece yoksulluk olarak tanımlanmaktadır (Tekeli, 2001: 2).

Türkiye’de yoksulluk ilk olarak kırdan yaşanan bir süreç iken 1950’li yıllarda başlayan göç süreci ile birlikte kentlere taşınmıştır (Fırat, 2008: 207). Kırsal alanda nüfusun artması, artan nüfus karşısında tarım arazilerinin yetersiz kalması kırsal alanda işsizlik sorununa neden olmuştur. Bununla birlikte, özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında kentlerde yaşanan sanayileşme atılımları ve kentli nüfusun sanayi sektöründe ihtiyaç duyulan işçi talebini karşılamakta yetersiz kalması kırdan kente göç hareketinin en önemli nedenleri olmuştur. Kentlere ilk göç edenler iş bulma ve konut konusunda daha şanslıdır. Kırdan kente yoğun bir göç hareketinin başladığı 1950’li yıllarda gecekonduya hareketleri de başlamıştır. Bu dönemi takip eden 60 ve 70’li yıllarda yüksek düzeye ulaşan gecekonduya kentlerde gecekondu yapacak boş arazi kalmaması ve hükümetin gecekonduya önceki kadar göz yumması nedeniyle azalmıştır (Adaman ve Keyder, 2006: 21). Kentteki yoksulların yaşadığı gecekondu artık daha yoksullara kiralanmaya başlanmıştır. Artık kentin yoksulları gecekonduya yaşayacak kadar şanslı değildir. Gecekonduya veya barakalarda kiracı olarak yaşamaktadırlar (Bora vd., 2002: 176). Kırdan kente göçün en önemli itici faktörü olan tarım arazilerinin artan nüfus karşısında yetersiz kalması durumu devam ederken, kentte ise sanayileşmenin ihtiyaç duyduğu iş gücü miktarında doyuma ulaşılmıştır. Bir diğer deyişle kentlerde sanayileşme nüfusla aynı oranda artmadığından işsizlik ve dolayısıyla kent yoksulluğu sorununu ortaya çıkarmıştır. Ülke genelinde yaşanan ekonomik büyümeye rağmen kent yoksullarının sayısı artmaya devam etmektedir. Kent yoksulları arasında sürekli işsizlik oranı yüksektir ve bu grup ekonomik iyileşmelerden etkilenmemektedir (Güvenç, 2000: 91). Bu durumun arkasında yatan temel nedenler ekonomik gelişmenin nüfus artışı karşısında yetersiz kalması ve kaynakların adaletsiz dağıtılmasıdır.

Kent yoksulluğu, en genel anlamda kentte yaşanan yoksulluktur. Kalori ihtiyacı aynı olmasına rağmen kentteki tüketim alışkanlıklarının, mal ve hizmet fiyatlarının farklı olması kentsel yoksulluğu kırsal alanda yaşanan yoksulluktan ayıran özelliklerdir (Es ve Güloğlu, 2004: 85). Kent yoksulluğunun kesin bir tanımı olmamakla birlikte kent yoksulluğunun boyutunu belirlemede kullanılan bazı etkenlerden söz edilebilir. Bu etkenler, yoksulluk tanımlamasının içeriği, sosyal güvenlik sisteminin yapısal özellikleri, destek programları, yerel ekonomik rekabet gücü, demografik değişimler, iş piyasasının formal ve informal yapısı, etnik dışlanma ve gettolaşma olarak sıralanabilir (Güvenç, 2001: 1).

Kent yoksulluğundan şüphesiz en fazla etkilenenler kadınlar ve çocuklar gibi dezavantajlı gruplar olarak karşımıza çıkmaktadır (Fırat, 2008: 208). Özellikle çocuklar sahip oldukları haklardan yoksulluk nedeniyle mahrum kalmaktadırlar.

Hatta bazı durumlarda ailenin içinde bulunduğu ekonomik sorunlar nedeniyle çalışmak zorunda kaldıkları görülmektedir. İstanbul'un kenar mahallelerinde çocukları sokakta çalıştırmak tipik bir yoksullukla mücadele yöntemi haline gelmiş durumdadır (Adaman ve Keyder, 2006: 50). Dinçer ve Enlil (2002: 420) tarafından yapılan bir araştırmanın bulgularına göre eski göçmenlerin çocukları çoğunlukla imalat ve kişisel hizmet sektöründe ucuz iş gücü olarak çalıştırılırken, yeni kuşak göçmenlerin çocukları genellikle sokaklarda seyyar satıcı olarak çalışmaktadır. Dolayısıyla kent yoksulluğunun en önemli parçasını sokalarda çalışan çocuklar oluşturmaktadır.

2. SOKAKTA ÇALIŞAN ÇOCUK KAVRAMI

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin 1. maddesine göre, 18 yaşından küçük herkes çocuk olarak tanımlanmaktadır. Aile bütçesine katkı sağlamak veya hayatını kazanmak amacıyla çalışan 18 yaşından küçük her birey çalışan çocuk veya çocuk işçi olarak tanımlanmaktadır (Tor, 2010: 26). Kentlerde çalışan çocukların bir bölümü işletmelerde çalışırken bir bölümü de sokaklarda çalışmaktadır. Sokaklarda çalışan çocuklar genellikle sokak çocukları kapsamında ele alınmaktadır. Ancak sokak çocukları ile sokakta çalışan çocuklar yapısal özellikleri bakımından farklılık göstermektedir. Bu nedenle sokakta çalışan çocuk ve sokak çocuğu tanımları arasındaki ayrımın yapılmasında yarar bulunmaktadır. Sokaktaki çocuklar veya sokakta bulunan çocuklar sokakta çalışan, akşamları evlerine dönen ve aile bağları devam eden çocuklardır. Sokak çocukları ise aile bağları devam etmeyen, sorumlu yetişkinlerin korumasından uzak ve sokaklarda yaşayan çocuklardır (Zeytinoğlu, 2001: 152).

Sokak çocukları ve çocuk işçiliği önemli bir toplumsal sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu çalışma temelde aile bağlantıları devam eden, sokakta çalışan çocukları konu aldığından sadece sokakta çalışan çocukların durumu ve sorunları üzerinde durulmuştur.

2.1. Çocukların Korunmasına Yönelik Düzenlemeler

Dünya genelinde çocuk haklarının korunmasına yönelik en önemli belge olan BM Çocuk Hakları Sözleşmesinin yanı sıra Çocuk Mahkemelerinin Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Askeri Standart Kuralları, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Sözleşmeleri, Acil Durumlarda ve Silahlı Çatışmalarda Kadınların ve Çocukların Korunmasına İlişkin Bildiri, Çocuğun korunması ve Esenliğine ilişkin Toplumsal ve Hukuksal İlkeler Bildirisi gibi belgelerle çocukları koruyucu düzenlemeler yapılmıştır (Altuntaş, 2003: 97). Bu belgelerle birlikte farklı ülkeler tarafından gerçekleştirilen yerel düzenlemeler de bulunmaktadır.

Türkiye'de 1989'da Çocuk Hakları Bildirgesinin kabulüyle çocuk hakları konusunda yapılan düzenlemeler yaygınlaşmıştır. Türkiye 1992 yılında ILO kapsamında yürütülen Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi Uluslararası Programı'na taraf olmuştur. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu çocukları korumaya yönelik kamu kurumudur. Bunun yanı sıra yerel yönetimler tarafından çocukları korumaya ve çocuk işçiliğini engellemeye yönelik projeler gerçekleştirilmektedir. Emniyet Genel Müdürlüğü çatısı altındaki Çocuk Şube Müdürlüğü de kumu eliyle çocukların korunmasını sağlayan kuruluşlardandır. Bunların yanı sıra çeşitli sivil toplum örgütleri vasıtasıyla çocukları korumaya yönelik hizmetler gerçekleştirilmektedir.

2.2. Çocukları Sokakta Çalışmaya İten Nedenler

Mert ve Kadioğlu (2014: 174), çocukları sokakta çalışmaya iten nedenleri sosyoekonomik faktörler, çevresel faktörler, kültürel faktörler ve aile faktörü olmak üzere dört ana başlık altında toplamıştır. Çocukların sokakta çalışmasının en önemli sebebi olan sosyoekonomik faktörlerin başında göç, işsizlik ve yoksulluk yatmaktadır. Kırdan kente göç ettikten sonra kente tutunamayan, işsizlik ve yoksulluk kısırcasında kalan kentin yeni yoksulları ve yoksul ailelerinin kaderini devam ettirmek zorunda kalan kent yoksulları içinde buldukları ekonomik sorunlara çözüm olarak her türlü düşük ücretli enformel işleri yapmaktadırlar. Ancak yapılan işlerin düşük ücretli olması aile geçiminin tek bir kişi tarafından sağlanmasını güçleştirmekte ve çocukların da bu işlere sevk edilmesine yol açmaktadır. Çevresel faktörler de çocukların sokakta çalışmalarının önünü açmaktadır. Okulla bağların zayıf olması, okula devam etmeme, çevrede sokakta çalışan örneklerin olması, arkadaş grubunun sokakta çalışıyor olması gibi çevresel etkiler de çocukların sokakta çalışmasına zemin hazırlamaktadır. Çocukların sokakta çalışmasının nedenleri araştırılırken şüphesiz aile faktörü üzerinde önemle durulması gerekmektedir. Ailenin gelir düzeyinin yetersizliği, ailenin çocuğu sokakta çalışmaya zorlaması, aile içi şiddet, iletişim kopukluğu, anne-baba arasındaki geçimsizlik, çocukların ebeveynleriyle olan sorunları, ailenin eğitim seviyesinin düşük olması gibi pek çok ailevi sorun çocukların sokakta çalışmaya başlamasının altında yatan nedenleri meydana getirmektedir. Çocukların bir kısmı aileye yük olmamak için okul masraflarını karşılamak amacıyla çalışırken bir kısmı da aile geçimini kendisi sağlamak amacıyla çalışmaktadır.

Çocukları sokakta çalışmaya iten en güçlü neden şüphesiz yoksulluktur. Ancak çocukları sokağa iten nedenler sadece ekonomiyle değil göçle, terörle, sosyal hizmetlerle, eğitimle, kadının sosyal hayattaki yeriyle, aile içi şiddet, istismar ve ihmalle de bağlantılıdır (İlik, 2001: 37). Sokakta çalışan çocukların farklı temel özellikleri ve demografik yapılarından geldikleri görülmektedir.

3. SOKAKTA ÇALIŞAN ÇOCUKLARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

Yoksul aileler kendi gelecekleri konusunda umutsuz olmalarına rağmen çocuklarının geleceği için aynı endişeyi taşımazlar, en büyük gelecek umudu ise çocuklarının eğitimlerine devam ederek yoksulluktan kurtulabileceklerini düşünmektedirler (Bora vd., 2002: 117). Türkiye’de yapılan akademik çalışmalara göre sokakta çalışan çocukların aile yapıları genel olarak benzerlik göstermektedir (Karataş, 2000; Altıntaş, 2003). Büyük kentlerde sokakta çalışan çocukların büyük bir kısmının aileleri 80’li yılların sonlarına doğru ülkenin doğu ve güneydoğusunda yaşanan terör olaylarından kaçarak büyük şehirlere göç eden yeni göçmenlerdir (Şişman, 2006). Bu ailelerin ortak özellikleri gecekondualarda kiracı olarak oturmaları, gelir düzeyinin az olması, anne-babanın eğitim seviyesinin düşük olması çocuk sayılarının fazla olması, kültürel nedenlerden dolayı kadınların iş gücüne katılmaması, ebeveynlerin eğitim düzeylerinin düşük ve kentteki iş sektörlerinde deneyimlerinin eksik olmasından dolayı düşük ücretli işlerde çalışmalarıdır (Erdoğan, 2012: 83). Bu göçmen kuşağının önceki kuşaktan farklı yönleri bulunmaktadır. Öncelikle yaşanan göç durumu bir zorunlu göç durumudur ve kişiler göç konusunda isteksizdir. Önceki göçmenler gibi göçe isteğin, kente tutunmayı sağlayacak tanıdık ilişkilerinin, göç sürecinin ani olmasından dolayı hazırlığın olmaması gibi nedenler bu göçmen grubunu kentteki diğer göçmenlere nazaran dezavantajlı duruma düşürmektedir. Bu ailelerin çocukları yaşanan ekonomik sorunlar nedeniyle aileleri tarafından veya kendi istekleriyle sokakta çalışmaktadırlar.

Sokakta çalışan çocukların cinsiyet özelliklerine bakıldığında Türkiye’de de az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaygın olduğu gibi erkek çocuklarının sayısı oldukça fazladır (Olsson, 2016: 235; Şişman, 2006: 226; Bilgin, 2012: 84). Bu durum kız çocuklarının daha fazla tehlikeye açık olmasından ve toplumun geleneksel yapısından kaynaklanmaktadır. Altıntaş (2003) tarafından yapılan çalışmaya göre kız çocuklarının en yoğun çalıştığı iş kolu mendil ve çiçek satıcılığıdır.

Diyarbakır’da yapılan araştırmaya göre en fazla 11-14 yaş grubundan çocuklar sokakta çalışmakta, bu grubu 15-18 yaş grubundaki çocuklar takip etmektedir. Eskişehir’de yapılan bir başka çalışmanın bulguları da buna benzer olarak 11-14 yaş grubunda sokakta çalışan çocukların fazla olduğunu göstermektedir (Bilgin, 2012: 84).

Yapılan pek çok çalışmada şehre yeni göç etmiş ve şehirde tutunmakta zorlanan birinci kuşak göçmen ailelerin çocuklarının sokakta çalışma oranının nispeten fazla olduğu belirlenmiştir (Alisinanoğlu, 1999; Erel, 2002; Kasatura, 2002; Şişman, 2006). Eskişehir’de sokakta çalışan çocuklara yönelik anket çalışmasının sonuçlarına göre genel olarak 9 yaşın üzerinde, hane büyüklüğü 4 – 6 arasında, aileleri Doğu ve Güneydoğu’dan göç etmiş, babaları ve kardeşleri de düşük ücretlerde çalışan çocukların olduğu tespit edilmiştir (Şişman, 2006: 262-264).

3.1. Çocukların Çalışma Koşulları

Şişman (2006: 266) tarafından Eskişehir’de yapılan araştırmanın sonuçlarına göre çocukların sokakta en fazla yaptıkları iş simit satıcılığıdır. Bunu mendil, çiçek, sakız vb. satıcılığı, ayakkabı boyacılığı ve tartıcılık gibi işler takip etmektedir. Çocukların yapmış olduğu işler yaş gruplarına göre değişiklik göstermektedir. Diğerlerine göre daha küçük yaşta olan çocuklar arasında mendil, sakız, çiçek vb. satıcılığı yaygındır. Bedensel güç veya el becerisi gerektiren işler büyük çocuklar tarafından yaygın olarak gerçekleştirilmektedir.

Çalışan çocukların %53’ü okul dışında tüm zamanlarını sokakta çalışarak geçirirken %20’sinin de tüm zamanlarını sokakta çalışarak geçirdiği tespit edilmiştir (Şişman, 2006: 267). Sokakta çalışan çocukların çoğu yıl boyu aynı şehirde ikamet etmektedir. Ancak yaz aylarında okulların tatil olmasıyla birlikte çevre illerden veya iş imkânlarının kısıtlı olduğu daha uzak illerden büyük şehirlere gelerek çalışan çocuklar da vardır. Buradan büyük şehirlerde sokakta çalışan çocukların sayısında dönemlik farklılıkların olduğu görülmektedir.

Çocukların çalışma saatleri okula devam etme durumuna göre değişiklik göstermektedir. Okula aktif devam eden çocuklar okul çıkışı veya tatil günlerinde çalışmaktadır. Okulu tamamen bırakmış olan çocuklar arasında gün boyu çalışma yaygındır. Sokakta çalışan çocuklarda yetersiz beslenme de yaygın bir durumdur. Çocukların çoğu günde tek öğün yemek yiyebilmekte ve genellikle besin değeri düşük karbonhidrat ağırlıklı yiyecekleri tüketmektedir (Kartay vd., 2000; Altıntaş, 2003). Bununla birlikte çocukların sokakta çalışması durumu onlar açısından bazı önemli riskler barındırmaktadır.

3.2. Çalışan Çocukların Sokakta Karşılaştıkları Riskler ve Bu Risklerin Getirdiği Sonuçlar

Sokakta çalışan çocuklar tehlikeye oldukça açık bir gruptur. Bu çalışma koşulları altında hırsızlık, şiddet, gasp, polis tarafından alıkonma, madde bağımlılığı, trafik kazaları, sağlık sorunları, yaralanma, kaçırılma gibi pek çok riskle karşı karşıya kalmaktadır (Erel, 2002). Çocukların sokakta çalışırken karşılaştığı risklerle ilgili araştırmaların sonuçlarının birbiri ile benzer olduğu görülmektedir. Örneğin yapılan araştırmaya göre Diyarbakır’da sokakta çalışan çocukların %80’i fiziksel şiddete, %20’si cinsel şiddete maruz kalmıştır. Çocuklara şiddet uygulayanlar arasında kendilerinden yaşça büyük çocukların sayıca fazla olduğu tespit edilmiştir. Yine, sokakta çalışan çocuklar arasında bağımlılık yapan madde kullanımının yaygın olduğu, en fazla kullanılan bağımlılık yapıcı maddenin sigara olduğu ve çocukların bu maddeleri kullanmaya başlamalarında

en etkili faktörlerin arkadaş ortamına uyum sağlama ve merak olduğu belirlenmiştir (Bilgin: 2012; Altuntaş: 2003). Trafikğin yoğun olduğu yerlerde çalışmak zorunda olmaları nedeniyle çocuklarda trafik kazalarına maruz kalma oranı yüksektir. Polis tarafından alıkonulma ve zabitanın iş materyallerine el koyması da çocukların sokakta en çok karşılaştıkları problemlerendir (Altuntaş, 2003: 203). Polis tarafından alıkonulma sebepleri, başta suça karışmak, sokakta çalışmak olmak üzere geceyi sokakta geçirmek veya şüphe gibi nedenlerdir. Zabita tarafından tezgahlarına veya ürünlerine el koyulması çocukların sokakta çalışmasını önlemeye yönelik bir tedbir gibi görülmektedir. Ancak, zabita tedbirlerinin çocukların sokakta çalışmasını azaltma üzerinde önemli bir etkisi olmadığı görülmüştür. Aksine çocukları kaybedilen materyalleri tekrar edinme konusunda ekonomik sıkıntıya sokmakta ve çoğu durumda kazançlarının sadece tezgah veya ürün parasını ödemeye harcanmasına neden olmaktadır (Altuntaş, 2003).

Çocukların suç işleme oranı yaşa bağlı değişiklik göstermektedir. Yaşça büyük olan çocuklarda şiddet suçlarına eğilim fazla iken daha küçük yaşta çocuklarda mülkiyete yönelik suça eğilim söz konusudur (Ludwig vd., 2001: 674). Sokakta çalışan çocuklar toplum gözünde potansiyel suçlu olarak görülerek toplumsal dışlanmayla karşılaşmaktadır. Aynı zamanda henüz çocukluk döneminde karşılaşılan problemler çocukların psikolojik durumunu olumsuz etkilemektedir. Erdoğan (2012: 84) tarafından yapılan araştırmaya göre sokakta çalışan çocuklarının depresif düzeyi daha yüksektir. Sokakta çalışan çocukların ailelerinin sosyoekonomik düzeyi düştükçe bu çocukların depresyon düzeyi yükselmektedir. Bunun nedeni çocukların aile geçimini sağlama gibi bir yükü karşı karşıya kalmaları ve sokakta çalışmak zorunda olmalarıdır. Aynı zamanda çocukların sokakta sıkça maruz kaldığı fiziksel ve duygusal istismar da çocukların psikolojik gelişimini olumsuz etkilemektedir (Kasatura: 2002: 217).

Sokakta çalışarak aile geçimine katkı sağlamaya çalışan çocuklar eğitim haklarına erişmekte zorlanmaktadır. Sokakta çalışmanın yanında eğitimini devam ettiren çocuklar ise hem okul hem de iş için yoğun ve yorucu bir çalışma yükünü üstlenmektedirler. Bu grupta yer alan çocuklar için lise eğitimine devam edememe ve dolayısıyla yoksulluk çemberini kıramama riski söz konusudur. Bu grubu oluşturan çocukların ve ailelerinin en büyük gelecek beklentisi ise tüm bunlara rağmen çocukların eğitimlerine devam edebilmektir. Küçük yaşlarda sokakta çalışmaya başlayan çocuklar yetersiz beslenme, sağlık sorunları, yaralanma, kaza geçirme, şiddete maruz kalma, toplumsal dışlanma gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu sorunlar bireysel sorun olmaktan ziyade toplumsal yönü ağır basan sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda sorunun içeriğinin toplumsallık barındırmasından ötürü hem merkezi yönetim hem de vatandaşa en yakın kamu birimi olarak yerel yönetimlerin ilgi alanına girmesi kaçınılmazdır. Sokaklarda çalışmak zorunda kalan çocukların durumu içinde buldukları toplumları yakından ilgilendirdiği gibi, aynı zamanda bir kamu idaresi sorunudur.

4.TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Kentlerde yaşanan yoksulluğun yıkıcı etkileri ailenin tüm bireylerini etkilemektedir. Ancak şüphesiz ki en çok etkilenecek aile bireyleri çocuklardır. Özellikle çocuklar üzerindeki etkileri daha sarsıcı olduğu görülmektedir. Çocukların zaman zaman ailesinin maddi imkansızlıklarından dolayı pek çok imkandan mahrum olarak yaşadıkları görülmektedir. Bununla birlikte henüz çalışma çağına gelmeden çalışmaya başlamaları da başka bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocukları sokakta çalışan ailelerin ortak özelliğinin eğitim seviyelerinin düşük olması ve bu sebepten ötürü nitelsiz işlerde çalışmalarıdır. Çocukların sokakta çalışmasının en önemli sonucu onların eğitim olanaklarından yararlanamaması ve aileleri gibi nitelsiz işlerde düşük ücretlerde çalışmaya mecbur kalan bireyler olmasıdır.

Çocukları sokakta çalışmaya iten en önemli faktör olarak karşımıza iki kavram çıkmaktadır; yoksulluk ile eğitim, yapılan araştırmalarda sokakta çalışan çocukların ailelerinin eğitim seviyelerinin düşük olması ve bunun sonucunda işsizlik veya düşük ücretli enformel sektördeki işlerde yaygın olarak yer aldıkları görülmüştür. Ayrıca bu çocukların ailelerindeki bir diğer ortak özellikte ailedeki çocuk sayısının fazla olmasıdır. Bu durum çocukları aileye yük olmamak için çalışmaya iten en temel neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Sokakta çalışan çocukların aileleri iç göç sürecini yaşamış ve bu süreçten en zor şartlarda geçmiş bireyler olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Doğu, Güneydoğu Anadolu ve Doğu Karadeniz'den göçle büyük kentlere gelen ailelerin çocuklarında sokakta çalışma kavramı yaygın olarak görülmektedir. İç göçün kişiler tarafından planlanmamış ve ani olması ailelerin kente yerleşmek için birikim yapmak, iş bulmak, ellerindeki malları satmak, planlama yapmak gibi ön hazırlıklarının eksik kalmasına neden olmuştur. Bu yönüyle iç göçle kente gelen ailelerin kente tutunmaktaki dezavantajları diğer göç sürecini yaşayan ailelerden daha fazladır. Göç eden ailelerin kırsal kökenli olması, kentteki işleri yapmak için yeterli eğitim, beceri ve deneyimden yoksun olmaları da bu ailelerde işsizliğin veya düşük ücretli nitelsiz işlerin yapılmasına neden olmaktadır. Bu bölgelerden göç eden ailelerde yaygın olan kültürün etkisiyle kadınların çalışmasına izin verilmemesi de yoksulluğa neden olan bir başka etkidir.

Sokakta en yaygın olan çocuk grubu sokakta çalışan çocuklardır. Kentlerdeki yoksul ailelerin yoksullukla mücadele yöntemi olarak çok küçük yaşlarda çalıştırılan veya çalışan bu grubu oluşturan çocuklar sokaklarda pek çok riskle, psikolojik sorunlarla, travmalarla vb. sorunlarla karşılaşmaktadır. Sokakta çalışmanın çocukların psikolojik gelişimine de zarar verdiği görülmektedir. Bu süreçte gerek merkezi yönetimlerin gerekse de yerel yönetimlerin çocuklara psikolojik destek sağlayarak

Kentsel Yoksulluk Bağlamında Çocuk Olgusu ve Türkiye’de Sokaklarda Çalışan Çocuklar

gerekli adımları atması onların güven, sevgi, özsaygı gibi önemli kişisel manevi ihtiyaçlarının karşılanması ve kent kimliğini benimsemeleri açısından oldukça önemlidir. Sokaklarda çocuk işçiliğinin önlenmesi için zabıta önlemleri yetersiz kalmakta ve bu durum çocuklar açısından daha büyük problemlere yol açmaktadır. Bu nedenle sokaklardaki çocuk işçiliğinin önüne geçmek için hem yasal hem de toplumsal boyutta çok daha farklı ve etkili yöntemler geliştirilmelidir (Fırat, 2008: 218).

Ülkemizde kadınların iş hayatına katılımı düşük düzeyde kalması, yoksul ailelerde babanın aile geçimini sağlamakta yetersiz kalması buna birde zaman zaman ülkede ekonomik alanda yaşanan makro sorunların getirdiği işsizlik oranının artmasının eklenmesiyle birlikte çocukların çalışma hayatına erken dönemde girmesine neden olduğu görülmektedir. Kadınların toplumsal yaşama ve iş hayatına katılımının artırılması ve işsizlikle mücadele makro politikaların başarıya ulaşması sokaklarda çalışan çocukların sayısının azaltılması için etkili bir yöntem olacaktır. Bunların dışında yoksulluk çemberinin kırılmasının önündeki en güçlü engellerden biri eğitimsizliktir. Eğitim düzeyi düşük bireyler yüksek ücretli işlerde çalışma imkanlarından mahrum kalarak yoksullaşmakta, yoksul ailelerin çocuklarının eğitim hizmetlerine erişimi kısıtlanmaktadır. Yoksullukla mücadele için temel eğitim ve mesleki eğitim yaygınlaştırılmalı, eğitimin maliyeti azaltılmalı ve kalitesi artırılmalıdır. Yoksul ailelerin çocuklarının eğitim imkanlarından yararlanabilmeleri için sosyal destek sağlanmalı sosyal devlet ve sosyal belediyeçilik anlayışı benimsenmelidir. Kent yoksulluğunun ortaya çıkarmış olduğu sokakta çalışan çocuklar sorunu sadece bu çocukları, onların ailelerini ve devlet kurumlarını ilgilendirmemektedir. Bu sorun toplumun sorunudur ve çözülmesi de ancak toplumun bu konudaki farkındalığının ve duyarlılığının artırılmasıyla olabilir. Bu nedenle bu sorunun daha fazla dile getirilmesi, kamuoyunun bilinçlendirilmesi, sosyal dayanışmanın artırılması ve toplumsal bilincin yaygınlaştırılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA.

- ADAMAN, F., KEYDER, Ç., (2006). Türkiye’de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma. Avrupa Komisyonu Raporu.
- ALİSİNANOĞLU, F., KÖKSAL, A., (1999). Ankara Sokaklarında Çalışan ve Çalışmayan Çocukların Benlik Kavramlarının İncelenmesi. 57-62.
- ALTUNTAŞ, B., (2003). Mendile, Simit’e, Boyaya, Çöpe Ankara Sokaklarında Çalışan Çocuklar. İletişim Yayınları, İstanbul.
- BİLGİN, R., (2012). Sokakta Çalışan Çocukları Bekleyen Risk ve Tehlikeler: Diyarbakır Örneği. ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 8, Sayı 15, 79-96.
- BORA, A., CAN, K., ÇİĞDEM, A., ERDOĞAN, N., LAÇİNER, Ö., OCAK, E., ŞEN, M., (2002). Yoksulluk Halleri Türkiye’de Kent Yoksulluğunun Toplumsal Görünümleri. İletişim Yay. İstanbul.
- COX, E. P., (1975). Yoksulluk Nedir? Kimler Yoksuldur? Adana İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi, Çev.: İnan Özalp, Sayı: 4.
- DİNÇER, İ., ENLİL, Z. M., (2002). “Eski Kent Merkezinde Yeni Yoksullar: Tarlabası- İstanbul”. TMMOB Şehir Plancıları Odası ve Gazi Üniversitesi. Yoksulluk Kent Yoksulluğu ve Planlama Bildiri Kitabı, 415-424.
- ERDOĞDU, M. Y., (2012). “Sokakta Çalışan Çocukların Depresif Belirti Düzeylerinin Taranması: Karşılaştırılmalı Çalışma”. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Vol. 28, 77-87.
- EREL, Ö., ÖZKÖK, M., KATKICI, U., (2002). Aydın’da Sokakta Çalışan Çocuklarda Suçluluk, Adli Tıp Bülteni, 2002; 7 (2): 56-62.
- ES, M. & GÜLOĞLU, T. (2004). “Bilgi Toplumuna Geçişte Kentleşme ve Kentsel Yoksulluk: İstanbul Örneği”. Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi, (1), 79-93.
- FIRAT, A.S., (2008). Yoksulluk, Kentlerde Suç Artışı ve Kent Merkezlerinde Özel Güvenlik Hizmetleri Verilmesi. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 201-228.
- GÜVENÇ, M. (2000), Kent Yoksulluğu. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı, İstanbul.
- GÜVENÇ, M. (2001). Enformel Sektör: Karmaşık Bir Alan. Türkiye Ekonomik ve Sosyal etütler Vakfı, İstanbul.
- İŞİK, O., PINARCIOĞLU, M., (2001). Nöbetleşe Yoksulluk: Sultanbeyli Örneği. İletişim Yayınları, İstanbul.
- İLİK, B., (2001). Ankara’da Sokakta Yaşayan/Çalıştırılan Çocuklar Sorunu. Ankara’da Kentleşme ve Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildiriler Kitabı, TMMOB Yay. Ankara.

- KARATAY, A., DEMİR M. F., POLAT, M., ERTAŞ, T., ŞEKER, E., ÖZTÜRK, S. (2000), İstanbul Sokakları ve Çalışan Çocuklar. 1. İstanbul Çocuk Kurultayı Araştırmalar Kitabı, İstanbul Çocukları Vakfı Yayınları, İstanbul.
- KASATURA, İ., (2002). “Sokaktaki Çocuklar Sokakta Çalışan Çocuklar”. İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi 211-227.
- LUDWIG, J., DUNCAN, G. J., HIRSCHFELD, P., (2001), Urban Poverty and Juvenile Crime: Evidence From a Randomized Housing- Mobility Experiment. The Quarterly Journal of Economics, 654-680.
- MERT, K., KDIOĞLU, H., (2014). “The reasons why children work on the streets: A sample from Turkey”. Children and Youth Services Review 44. 171-180.
- OLSSON, J., (2016). “Violence against children who have left home, lived on the street and been domestic workers” A study of reintegrated children in Kagera Region, Tanzania. Children and Youth Services Review 69, 233-240.
- SİPAHİ, E. B., (2006). “Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Kentsel Yoksulluk: Ekonomik ve Sosyal Boyutlarıyla Konya Örneğinde Yoksulluk”. SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi.
- ŞİŞMAN, Y., (2006). “Sokakta Çalışan Çocukların Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentileri”. Sosyal Bilimler Dergisi, 251-276.
- TEKELİ, İ. (2000), “Kent yoksulluğu ve Modernitenin Bu Soruya Yaklaşım Seçenekleri Üzerine”, Yoksulluk (Bölgesel Gelişme, Kırsal Yoksulluk, Kent Yoksulluğu), Koordinatörler: Halis Akder ve Murat Güvenç, TESEV Yayını, İstanbul;139-159. TOR, H., (2010). “Türkiye’de Çocuk İşçiliğinin Boyutları”. Journal of World of Turks, Vol. 2, No. 2, 25-42.
- ZEYTİNOĞLU, S., (2001). Çalışan Çocukların İhmali ve İstismarı. Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayını, İzmir, 152.

Türkiye’de Kamu Eğitim Harcamalarının Suç Oranları Üzerindeki Etkisi

The Effect of Public Education Expenditures on Crime Rates in Turkey

Serkan IŞIK^a

Beliz Su SEZGİN^b

Mehtap ÖKSÜZ^c

Özet

Eğitim seviyesi, ülkelerin refah seviyesinde önemli bir belirleyicidir. Eğitimin ülkelerin refahını yükseltmesinde, işgücü piyasasının etkinliğini artırarak ekonomik kalkınmaya yaptığı faydalardan toplum düzenini sağlayan sosyal faydalara kadar birçok neden bulunmaktadır. Devletin başlıca görevleri arasında yer alan eğitim hizmeti, toplumların gelişmesine ve ilerlemesine önemli katkı sağlamaktadır. Günümüzde eğitim seviyesi yüksek gelişmiş ülkelerde, güven ortamının büyük ölçüde sağlandığı görülmektedir. Bu husus, toplumun refahının öncelikli belirleyicilerinden biri olan eğitime yapılan kamu harcamaları ve suç oranları arasındaki ilişki değerlendirmeye elverişli bir konu haline getirmektedir. Çalışma, Türkiye’de yapılan kamu eğitim harcamalarının suç oranları üzerindeki etkilerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda çalışmada 1983-2020 dönemine ait kamu eğitim harcamalarının milli gelire oranı ile suç oranını göstermek üzere hükümlü sayılarının nüfusa oranı arasındaki ilişki, kesirli frekanslı Fourier Gecikmesi Dağıtılmış Otoregresif (ARDL) sınır testiyle analiz edilmiştir. Analiz sonucunda, Türkiye’de kamu eğitim harcamalarının suç oranları üzerinde etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde eğitim ve suç ilişkisini ele alan çalışma sayısı oldukça fazla olmasına karşın, eğitim harcamalarının suç oranlarına etkilerini değerlendiren ampirik çalışmaların sayısı oldukça azdır. Bu nedenle çalışmanın literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kamu Eğitim Harcamaları, Suç Oranları, Türkiye, Kesirli Frekanslı Fourier Gecikmesi Dağıtılmış Otoregresif Sınır Testi

Jel Kodları: A20, C22, H52.

Başvuru: 26.09.2022

Kabul: 28.09.2022

Abstract

Education level is an important determinant of the welfare level of countries. There are many reasons why education increases the welfare of countries, from the benefits it provides to economic development by increasing the efficiency of the labor market to the social benefits that provide social order. Education service, which is among the main duties of the state, makes a significant contribution to the development and progress of societies. Today, in developed countries with a high level of education, it is seen that an environment of trust is provided to a great extent. This makes the relationship between public expenditures on education, which is one of the primary determinants of the welfare of the society, and crime rates a subject to be evaluated. The study aims to analyze the effects of public education expenditures on crime rates in Turkey. In this direction, the relationship between the ratio of public education expenditures to national income for the 1983-2020 period and the ratio of the number of convicts to the population to show the crime rate was analyzed with the fractional frequency Fourier Delay Distributed Autoregressive (ARDL) boundary test. As a result of the analysis, it has been concluded that public education expenditures are not effective on crime rates in Turkey. Although the number of studies dealing with the relationship between education and crime is quite high in the literature, the number of empirical studies evaluating the effects of education expenditures on crime rates is very low. For this reason, it is expected that the study will contribute to the literature.

Key Words: Public Education Expenditures, Crime Rates, Turkey, Fractional Frequency Fourier Autoregressive Distributed Lag Bounds Test

Jel Codes: A20, C22, H52.

^a Dr. Öğretim Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, srkn@comu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5678-6020>

^b Yüksek Lisans Öğr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Maliye ABD, belizsusezgin@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-0217-0527>

^c Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, mehtapoksuz@comu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5862-5079>

GİRİŞ

Toplumsal, ekonomik, bireysel, siyasal, felsefi birçok işlevi bulunan eğitim, insan yaşamını ve toplum geleceğini şekillendiren olgulardan biridir. Eğitim, bireyleri daha bilgili, ileri görüşlü, akılcı ve çözüm odaklı bireylere dönüştürürken aynı zamanda onlara toplumsal kuralları, inançları, değerleri, kültürü ve iletişimi de öğretir. Eğitimin bireyler üzerindeki faydaları yalnızca yaşam kalitesini iyileştirmekle sınırlı olmayıp toplumun genelini de olumlu yönde etkilemektedir.

Eğitim seviyesi yüksek olan birçok ülkede genel olarak yaşam koşulları iyi ve refah seviyesi yüksektir. Eğitim ve yüksek yaşam kalitesinin topluma yerleştiği ortak kazanım ise suç davranışında meydana gelen düşüştür. Eğitim, bireyin iş bulma imkanlarını ve gelir düzeyini artırması, yaşam standartlarını iyileştirmesi, bireye sorun çözme becerisi kazandırması gibi etkilerinin yanı sıra suç işleme eğilimini de azaltmaktadır. Böylece eğitim düzeyinde meydana gelen artış bireyin gelişimini sağlamakta, gelişen birey toplumun yaşam kalitesini artırmakta bunların neticesinde de toplumda suç işleme eğilimi azalmaktadır.

Bu çalışma, eğitimin suç oranları üzerindeki etkilerini, eğitime yapılan kamu harcamaları perspektifinden ele almayı amaçlamaktadır. Bu amaca yönelik öncelikle eğitim, kamu eğitim harcamaları, suç kavramı ve kişileri suça iten risk faktörlerine değinilecek; eğitim ve suç ilişkisinin temelleri açıklanacak, analiz kısmına geçmeden önce literatür taraması kapsamında kamu eğitim harcamaları ve suç oranlarını inceleyen çeşitli ampirik çalışmalara yer verilecektir. Analiz kısmında ise Türkiye’de kamu eğitim harcamalarının suç oranları üzerindeki etkileri ekonometrik bir modelle test edilecektir.

1. EĞİTİM VE KAMU EĞİTİM HARCAMALARI

Eğitim, yaşam boyu süren öğrenme süreci olarak tanımlanabilir. Kişilerin yaşamı boyunca çevresinden edindiği her türlü bilgi birikiminden belirli amaçlara yönelik, yetkililer tarafından sistematik ve planlı bir biçimde sunulan eğitim hayatın her alanında farklı şekillerde var olmaktadır. Yaşamın ayrılmaz bir parçası olan bilgi birikimi ve eğitim, toplumların gelişimine ve değişimine öncülük etmektedir.

Eğitimin önemi, özellikle endüstri toplumunun ortaya çıkışı ve toplumun geliştirilmesi arayışı içerisinde toplum düzeninin sağlanması gerekliliği nedeniyle üzerinde daha fazla durulan bir konu haline gelmiştir (Büyükdüvenci, 1983: 228). Endüstri toplumunda üretim aşamasında basit işleri yerine getirme, planlama yapabilme, sorunları çözme ve gelişim noktalarında ihtiyaç duyulan eğitim ve bilgi birikimi, takip eden yıllarda önem kazanmaya devam etmiştir. Beşerî sermayeyi iyileştirerek endüstriye nitelikli işgücü sağlayan eğitim, sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş sürecinde de toplumu temsil eden başlıca faktörler arasında yerini almıştır (Çötök, 2006: 32-33).

Ekonomik kalkınmaya olumlu yansımalarının yanı sıra toplumsal düzene yaptığı katkılar ve toplumsal refahın artırılmasına sağladığı faydalarla eğitim, sosyal refahın artmasında önemli roller üstlenmektedir (Günkör, 2017: 14). Sosyal refah kavramı birçok farklı şekilde tanımlansa da geniş bir çerçevede; toplum düzeninin iyileştirilmesi, toplum bireylerinin memnuniyetinin ve mutluluğunun sağlanması olarak açıklanabilir (Taşçı, 2022). Sosyal refahın önemli unsurlarından biri düşük suç oranları ve yüksek güven ortamının sağlanmasıdır. Toplumsal düzenin ve güven ortamının sağlanmasında hukuk, görgü, din ve ahlak gibi toplumu belirli bir düzen içerisine sokan faktörlerin yanı sıra bireylerin eğitim düzeyi de etkili olmaktadır.

Eğitimin bahsi geçen faydaları yalnızca eğitim alan kişiler ile sınırlı kalmayıp toplum geneline yayılmaktadır. Bu nedenle kişilere verilmekte olan eğitim hizmeti, beşerî sermayeye yapılan bir yatırım olarak değerlendirilmektedir. Beşerî sermayeye yapılan yatırımlar, devletin yapmış olduğu diğer yatırımlardan ayrılmakta olup eğitime yapılan kamu harcamaları da bu doğrultuda eğitimin toplum üzerindeki yön verici özelliği dikkate alınarak planlanır (Karaarslan, 2005: 37). Kamu eğitim harcamaları, devletlerin toplumun geleceğini şekillendirirken kullandığı önemli araçlardan biridir.

Eğitimle ilgili tüm düzenlemelerin yapılması devletin başlıca görevleri arasındadır. Toplumun sürekli ve düzenli şekilde, geneli kapsayan eşit ve adil ilkelerle eğitim hizmetinden faydalanmasına aracı olan devlet, eğitim hizmetini hem kendisi sağlar hem de özel sektörün sunduğu eğitim hizmetleri üzerinde düzenleyici ve denetleyici konumda bulunur (Öztekin, 2015: 16). Faydası toplumun geneline yayılan ve uzun vadeli bir plan çerçevesinde sürekli ve düzenli olarak halka sunulması gereken eğitim hizmetleri için yapılan harcamalar, kamu harcamaları içerisinde ayrı bir öneme sahiptir.

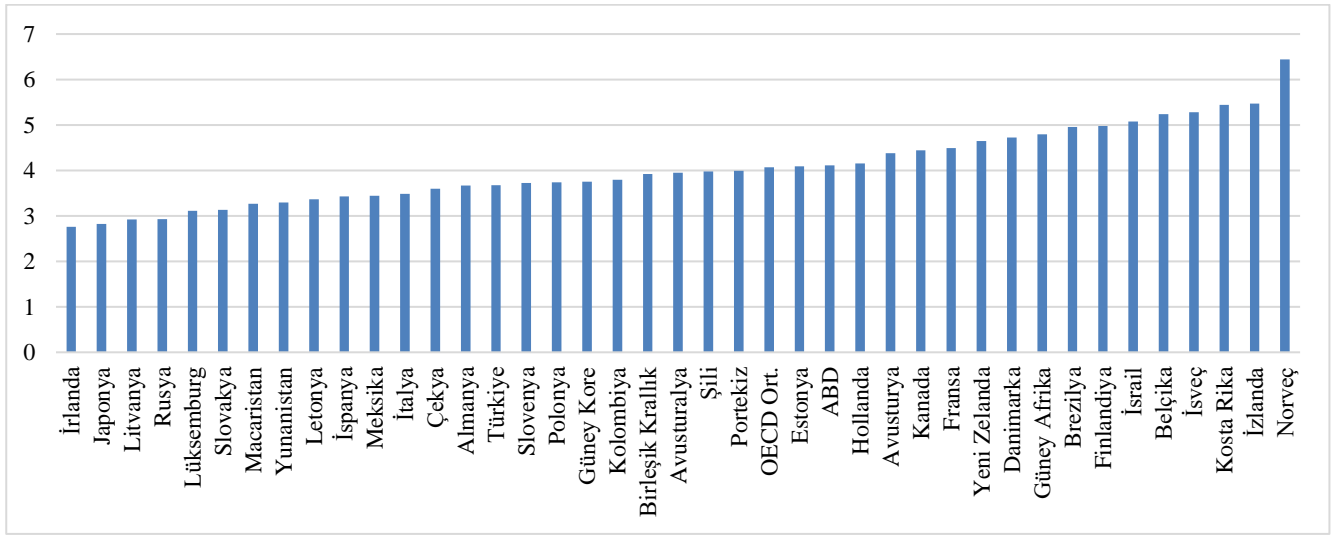
Kamu harcamaları ekonomik etkilerine göre reel harcamalar ve transfer harcamaları olarak sınıflandırılır. Transfer harcamaları milli gelir üzerinde doğrudan bir etkisi olmayan harcamalar iken; reel harcamaların milli gelir üzerinde doğrudan etkileri mevcuttur. Doğrudan milli gelir üzerinde etkisi olan reel harcamalar da cari ve yatırım harcamaları olmak üzere iki başlık altında değerlendirilir. Cari harcamalar kısa dönemli, genellikle faydası bir harcama yılı içerisinde görülen harcamalar iken yatırım harcamaları, cari harcamalara kıyasla daha uzun vadeli harcamalar olma özelliğini taşırlar. Bunun yanında sağlık ve eğitim harcamaları gibi beşerî sermayeye yapılan yatırımlar olarak değerlendirilen hem kısa hem de uzun vadede

fayda sağlayan kamu harcamaları mevcuttur. Sağlık ve eğitim harcamaları, nitelik olarak cari harcama sınıfına girerken bu harcamaların faydaları uzun dönemlere yayılmaktadır. Bu nedenle sağlığa ve eğitime yapılan harcamalar, yatırım carisi veya ekonomik gelişmeye olumlu yansımaları nedeniyle diğer bir ifadeyle kalkınma carisi olarak isimlendirilmektedir.

Eğitim, beşeri sermayeye yapılan bir yatırım olarak nitelendirilmesi nedeniyle kısa ve uzun vadede birçok getiri sağlamaktadır. Öncelikle eğitilmiş, bilgi seviyesi yüksek ve yeniliklere uyum sağlayabilen bireyler, verimliliği yüksek bir işgücü piyasası oluşturur. Sağladığı ekonomik etkinliğin yanı sıra eğitim ile sosyal açıdan daha uyumlu bir toplum yaratılması da sosyal refahın artmasına yardımcı olmaktadır (Öztürk vd., 2017: 18). Sosyal refahı yüksek toplumlarda suç oranlarının düşük oluşu, devletin yapmış olduğu eğitim harcamalarının toplumun suç eğilimi üzerindeki etkilerini araştırmayı elverişli bir konu haline getirmektedir.

Grafik 1’de Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü (OECD)’nün açıkladığı verilere göre ülkelerin eğitim harcamalarının GSYH’ye oranları gösterilmektedir.

Grafik 1. Eğitim Harcamalarının GSYH’ye Oranları (%) (2018)

Kaynak: OECD, 2022.

Grafik 1’deki verilere göre, 2018 yılında en yüksek eğitim harcaması yapan ülke %6,44 oranla Norveç’tir. Norveç’i %5,46 oranla İzlanda, %5,44 oranla Kosta Rika, onları da İsveç ve Belçika takip etmektedir. İsveç, Belçika ve Norveç, ülkelerin eğitim seviyesini değerlendirirken dikkate alınan Programme for International Student Assessment (PISA) sınav sonuçları sıralamasında en yüksek puana sahip ülkeler arasında yer almaktadır. Grafikte yer alan en düşük eğitim harcaması oranına sahip ülkeler ise %2,75 ile İrlanda, %2,82 ile Japonya ve %2,89 ile Litvanya’dır. Düşük eğitim harcaması oranlarına rağmen Japonya ve İrlanda da yüksek PISA sıralamasına sahip ülkelerdir. Bu durumun gerekçesi eğitim hizmetlerinin finansmanı ile açıklanabilmektedir.

Eğitim hizmetlerinin sunulması için yapılan harcamalar, ülkelerin eğitime yaklaşımlarını değerlendirmede önemli verilerdir; ancak ülkelerin eğitim düzeyini doğrudan yansıtan göstergeler değildir. Eğitim harcamalarının artışı, öğrenci başına düşen eğitim harcaması miktarı ve bu miktarın zaman içerisindeki değişimi, eğitimdeki fırsat eşitliği, etkin bir öğrenim süreci, planlı ve istikrarlı bir eğitim sistemi gibi pek çok faktör ülkelerin eğitim seviyesinin yükselmesinde belirleyici rol oynamaktadır.

Devletin başlıca görevlerinden olan eğitim hizmetinin nitelikli ve kaliteli şekilde sunulmasında eğitime ayrılan kaynakların verimli şekilde kullanılması ve eşitsizliğe yol açmadan adil bir hizmet sunulması büyük önem taşımaktadır (Hazman ve Küçükilhan, 2016: 66). Eğitimin toplum üzerindeki etkisi, toplumun eğitim üzerindeki etkisi ve karşılıklı etkileşim sürecini etkileyen en önemli faktör toplum yöneticileri ve onların yönetim tercihleridir. Bir topluma verilecek eğitimin vizyonu, o toplumun yönetim şekli ile doğrudan bağlantılıdır (Dinçer, 2003: 110). Eğitim ile toplum genelinde hedeflenen kültürel, sosyal ve ekonomik gayelere ulaşılmasında eğitim harcamalarının bilimsel, istikrarlı, uzun vadeli bir çerçevede planlanması ve bu planların etkin şekilde uygulanması kritik önem taşımaktadır (Yıldız ve Yıldız, 2016: 25).

Bu çalışmada, ülkemizde yapılan kamu eğitim harcamalarının toplumdaki suç eğilimi üzerindeki etkisi hükümlü sayıları üzerinden analiz edilmektedir. Bu nedenle öncelikle analizin önemli bir parçası olan suç kavramı ve suçun belirleyicileri konuları ele alınacaktır.

2. SUÇ KAVRAMI VE RİSK FAKTÖRLERİ

Suç kavramı, toplum düzenini bozan ve kanuna uygun düşmeyen davranışları ifade etmektedir. Kişilerin suç işlemede belirleyici birçok faktör mevcuttur. Bunlara örnek olarak; aile öğretisi, psikolojik problemler ve işsizlik verilebilir. Ancak suç işleme davranışı çoğu zaman tek bir belirleyiciden kaynaklı tetiklenmemekte, çoklu risk faktörünün birleşmesi sonucunda meydana gelmektedir (Görgülü ve Öntaş, 2013: 60). Bu nedenle suç davranışının değerlendirilmesinde tek bir nedene bağlı kalınması, bu davranışın nedenlerini açıklamakta ve sorunun çözümünde yetersiz kalmaktadır.

Toplumdaki suç eğilimi; sosyoloji, psikoloji, iktisat gibi pek çok araştırma alanının ilgisini çekmekte ve buna yönelik olarak farklı disiplinler çalışmalarını sürdürmektedir. Bu nedenle kişileri suça yönelten faktörlerin neler olduğu ve ne şekilde sınıflandırılacağına ilişkin farklı yaklaşımlar mevcuttur. Genel olarak suçun belirleyicileri veya risk faktörleri olarak isimlendirilen ve kişileri suç işlemeye yönelten durumlar; ailesel ve çevresel faktörler, ekonomik faktörler ile son olarak psikolojik faktör olmak üzere üç başlık altında toplanabilir.

Suç işleme davranışını özellikle çocukluk döneminden itibaren tetikleyen ailesel ve çevresel faktörler; erken çocukluk ve ergenlik döneminde aileden ve yakın çevreden suç davranışını benimsemek ve tekrar etmek, ailenin eğitim seviyesi, küçük yaşta çocukların arkadaş ve okul çevresi, çocukların sosyal çevresinde suç davranışının nasıl karşılandığı, çocukların silaha ve diğer suç aletlerine erişim imkânı şeklinde sıralanabilmektedir (Smith vd., 2012: 90). Çocuğun başta kendisi olmak üzere aile ve sosyal çevresinin suç davranışına yaklaşımı, onların eğitim seviyeleri ve eğitim hizmetine ulaşım imkanları ile ilişkilendirilebilmektedir. Bu noktada suçun ortaya çıktığı çocukluk ve ergenlik dönemlerinde sunulan eğitim hizmetinin ve eğitime ulaşma olanaklarının artırılmasının önemi daha da artmaktadır.

Suç işleme davranışını tetikleyen ekonomik faktörler; yoksulluk, gelir seviyesi, gelir dağılımındaki adaletsizlik, ücretler ve işsizlik şeklinde sıralanabilmektedir. Toplumsal düzeninin bozulduğu ve suç eğiliminin fazla olduğu kesimler, çoğunlukla yoksul kesimlerdir. Kişilerin hayatını sürdürebilmeleri ve imkanlarını iyileştirebilmeleri amacıyla suç teşkil eden davranışlarda bulunmaları, yaşam şartlarının kötülüğü ve yaşam alanının genellikle suç işlemeye elverişliliği gibi nedenlerle yoksul kesimlerde daha yüksektir (Açıkgöz, 2015: 262). Suç eğiliminin belirleyicilerden bir diğeri gelir ve refah seviyesidir. Gelir seviyesi, kişilerin suç işlerken karar vereceği fırsat maliyetlerini belirlemektedir. Gelir seviyesi düşük kişilerin suç işlediği ve ceza aldığı takdirde elde edeceği kazanım yani suçun fırsat maliyeti daha düşükken; gelir seviyesi yükseldikçe kişilerin suç işlemedeki fırsat maliyeti de yükselmektedir (Tunca, 2019: 2769). Gelir seviyesinin yanında toplumdaki gelir dağılımı ve ücretler de yine suça eğilimin ekonomik belirleyicileri arasında yer almaktadır. Toplumda ekonomik refahın ve ücretlerin iyileştirilmesi, özellikle suç eğiliminin fazla olduğu düşük gelir seviyesindeki kişilerin suç oranlarında azalma sağlayabilmektedir. Bu konuda Fleisher (1966) tarafından ileri sürülen suç ve ücretler arasındaki ters yönlü ilişkiyi (Fleisher, 1966: 135) günümüzde de kanıtlayan pek çok çalışma mevcuttur. Bu çalışmalardan biri Türkiye’de yapılmış olup araştırma sonucuna göre asgari ücretin artırılması, eğitim düzeyinin yükselmesine kıyasla kişilerin suç işleme potansiyelini daha fazla etkilemektedir (Yıldız vd., 2013: 38).

Toplumsal ve çevresel faktörlerin yanında psikolojik faktör de kişilerin suç işlemede belirleyicidir. Psikolojik faktör, diğer faktörlere kıyasla kişilerin suç işleme eğiliminde daha etkili olabilmektedir. Suç işleminin psikolojik temelleri genellikle kişilerin çevresinde suç işlenmesi durumunda ortaya çıkan öğrenme teorisi, suç işleme davranışını kişilerin IQ seviyesi ile ilişkilendiren ve düşük zekalı kişilerin akademik başarısı ile suç işleme eğilimini ele alan zekâ teorileri, suç eğiliminin kişilik özelliği olduğunu ve içgüdüsel dürtülerin suç işlemede belirleyici olduğunu ileri süren kişilik teorileri, genellikle zarar verme-yaralama gibi suçların altında psikolojik bozuklukların yattığını ileri süren psikopati teorileri ve son olarak suç işlemeye neden olan sosyal gelişim sürecini değerlendiren gelişim teorilerinden oluşmaktadır (Moore, 2011: 235-236).

Kişileri suç işlemeye iten ekonomik, sosyal ve psikolojik birçok risk faktörü mevcuttur. Risk faktörlerinin birçoğu da eğitim ile ilişkilendirilebilir. Eğitim, doğrudan veya dolaylı yoldan kişilerin ailesinin, çevresinin ve büyüdüğü toplumun suç yaklaşımını, yoksulluğunu, gelir seviyesini, çalışma ücretlerini ve hatta kişilerin suç işlemesine neden olan psikolojik faktörleri dahi etkileyebilmektedir. Eğitim ve suç davranışı arasında karmaşık ve çok yönlü bir ilişki mevcuttur.

3. EĞİTİM VE SUÇ İLİŞKİSİ

Toplumsal ve bireysel refahın önemli belirleyicilerinden biri, toplumsal huzurun ne ölçüde sağlanabildiğidir. Toplumsal huzur da toplumdaki suç eğilimi ile ilişkilendirilmektedir. Suç kavramı, genel olarak “toplumda ortak yaşama ters düşen

davranışlar” olarak tanımlanır (Selçuk, 2014: 85). Toplum düzenine aykırı davranışları ifade eden suçlar ve bu davranışlara karşılık gelen yaptırımlar zamana, mekâna, suçun büyüklüğüne, ülkelere ve pek çok değişkene göre farklılık göstermektedir. Günümüzde suçun sınırları kanunla çizilmiş olup cezalandırma yetkisi devlete aittir. Devlet, kanunen uygun görülmeyen davranışları para cezası, hapis cezası ve bunun gibi çeşitli yaptırımlar ile cezalandırmaktadır. Toplum refahının korunmasında çeşitli suçların cezalandırılması ile suç işleme eğilimini düşürmesi etkili olmaktadır. Ancak kişilerin suç işlemelerine neden olan faktörlerin değişmemesi durumunda cezalandırma sistemi, suç oranlarını azaltmada yetersiz kalmaktadır. Suç işleme eğilimine yol açan faktörlerin azaltılması ve suçun önlenmesi; toplum refahını arttırmada cezalandırmaya göre daha etkili bir çözüm olarak değerlendirilmektedir (Yıldız, 2004: 280). Eğitim ve suç ilişkisi, bu noktada ortaya çıkmaktadır. Çünkü bahsedildiği üzere kişileri suç işlemeye iten birçok faktör eğitim ile ilişkilidir.

Eğitimin gündelik yaşama katkılarının biri, bireyler için daha düzenli ve güvenli ortamlar sağlamasıdır. Eğitim olgusu, toplumsal düzeni ve huzuru bozan kişilere bu davranışları çocukluk yaştan itibaren düzeltme imkânı sunar. Bu imkânın bireylere etkin koşullar altında sağlanması, kişilerin suç olarak adlandırılan davranışlardan uzak kalmasına yardımcı olmaktadır. Devletin bireylere sağlayacağı eğitim olanaklarının ve eğitimin kalitesinin artırılması, toplum genelinde suç eğiliminin azalmasına katkı sağlayacaktır.

Literatürde eğitim seviyesi yükseldikçe kişilerin daha az suç işlediğini kanıtlayan birçok çalışma mevcuttur. Freeman (1996) tarafından yapılan araştırmada, ABD’de hapishanelerdeki erkeklerin 2/3’ünün lise eğitimini tamamlayamadığı tespit edilmiştir. Locher ve Moretti (2004), çalışmalarında, eğitimin suç işlemenin ve cezaevinde geçirilen sürelerin fırsat maliyetini arttırdığını ileri sürmektedir. Bir diğer ifadeyle bireyler, suç işleyerek elde edecekleri kazanımları, hapiste geçireceği zamana tercih etmekten kaçınmaktadırlar. Ayrıca çalışmada eğitimin kişileri daha sabırlı yaptığı ve suç işleme ihtimalini düşürdüğü vurgulanmaktadır. Meghir vd. (2012), İsveç’te eğitim alanında yapılan reformların hem bugünkü hem de gelecek neslin suç eğilimi üzerindeki etkilerini değerlendirmektedir. Özellikle bu reformlardan etkilenen babaların eğitim seviyesinin ve buna bağlı olarak gelir düzeyinin artmasıyla birlikte hem kendisinin hem de çocuklarının suç işlemeye daha az meyilli oldukları gözlemlenmiştir. Bell vd. (2016) ise 1980-2010 yılları arasında ABD’deki tutuklu ve hükümlülerin eğitim geçmişlerini inceleyerek zorunlu eğitim süresindeki artışların daha düşük suç oranları ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu sonuçlar, eğitimde politika tercihlerinin toplumdaki suç oranlarına yansıtıldığını kanıtlar niteliktedir.

Eğitimin suç eğilimi üzerindeki etkisi genel olarak suç işleme davranışına neden olan faktörlerin eğitim ile azaltılabileceği varsayımına dayanmaktadır. Eğitimin, toplum düzenine aykırı davranışları engelleme olasılığı; eğitim süresince suç işleme ihtimalini azaltma, eğitim süreci bitiminden itibaren takip eden süreçteki suç eğilimini azaltma olarak iki başlık altında ele alınabilir.

Eğitim ve suç eğilimini ele alan ilk yaklaşım; okulda geçirilen sürelerin, bireylerin suç işlemeye ayrılacak vaktini azalttığını ileri sürerek eğitim süresinin artmasının suç oranlarında azalış sağladığı temeline dayanır (Machin vd., 2011: 465). Kişilerin okulda geçirdiği zamanlar, suç işlemeye ayrılacak vakitlerin kısıtlanmasına neden olarak eğitim çağındaki kişilerin suç işleme olanağını düşürmektedir. Freeman (1996)’nın çalışmasında liseyi terk eden erkeklerin %12’sinin takip eden yılda hapse girmiş olması, eğitim süresince kişilerin suç işleme ihtimalinin azaldığı teorisini desteklemektedir. Eğitim sürecinin kişilerin suç işleme eğilimini azalttığını ileri süren diğer bir teori de bireylere verilen eğitimin onları belirli bir bilinç seviyesine getireceği beklentisine dayanır. Eğitim ile kişilere, onları suç işlemeye iten ‘sorun çözümü’ arayışında hukuksal ve insancıl bir yol benimsetilebilir (Kızmaz, 2004: 294). Eğitim sayesinde bireyler, hangi fiillerin suç teşkil ettiğini öğrenerek daha bilinçli ve çözüm odaklı hareket etmekte ve böylece toplumda genel olarak suç işleme eğilimi azalmaktadır.

Eğitim ile suç ilişkisini eğitim sürecinin bitiminden itibaren değerlendiren diğer yaklaşımlar, bireylerin öğrenim düzeyinin artması sonucu iş bulma ve para kazanma ihtimalinin yükselmesi ile ilişkilendirmektedir. Eğitim seviyesinin yükselmesi, kişilerin çalışma hayatında daha iyi bir konuma gelmesi ve bu kişileri daha yüksek gelire ulaştırması sonucunda suç işleme eğilimini düşürür. Bu düşüş, kişilerin suçun fırsat maliyetlerine göre hareket etmesi koşulunda gerçekleşir (Williams ve Sickles, 2002: 504).

Suç davranışının ortaya çıkmasında ve yaygınlaşmasında psikolojik, çevresel ve ekonomik birçok risk faktörünün etkisi vardır. Risk faktörlerinden önemli bir kısmı da eğitim seviyesi ile ilişkilendirilmektedir. Bu nedenle eğitim seviyesi yüksek toplumların özelliklerinden biri düşük suç oranlarıdır. PISA sıralaması en yüksek ülkelerden Finlandiya, İrlanda, Hong Kong, Singapur, Yeni Zelanda, Estonya, Japonya ve Avusturya’nın dünyanın en güvenli ülkeleri arasında yer alması da eğitimin toplum güvenliği üzerindeki olumlu etkilerini göstermektedir. Aynı ilişkiyi güven seviyesi ve eğitim sıralaması en düşük ülkeler arasında yer alan Filipinler, Lübnan, Tayland, Kolombiya ve Meksika’da da görmek mümkündür (World Bank, 2019).

Bireylerin almış oldukları eğitimler, toplumsal düzenin oluşmasında ve iyileştirilmesinde temel adımlardır. Eğitim ile topluma kazandırılmak istenen özellikler, eğitim sürecinin planlanması, eğitimin kanuni zorunluluğu gibi birçok değişken ülkelere göre farklılaşmaktadır. Ülkeler özelinde değişiklik gösteren ve toplum yapısı üzerinde farklı sonuçları olan diğer bir faktör kamu eğitim harcamalarıdır. Eğitime yapılan kamu harcamalarının miktarı ve bu harcamaların eğitim seviyesinin yükselmesi noktasında etkin sonuçlar sağlayacak şekilde planlanarak uygulamaya konulması, eğitim seviyesinin toplum düzeni üzerinde yaratacağı etkilerin önemli belirleyicileridir.

4. EĞİTİM HARCAMALARI İLE SUÇ ORANLARI İLİŞKİSİNİ AÇIKLAYAN LİTERATÜR TARAMASI

Eğitim seviyesinin toplumdaki suç oranları ile ilişkisini ele alan geniş bir literatür mevcuttur. Buna rağmen kamu eğitim harcamaları ile suç ilişkisini değerlendiren çalışmalar sınırlı sayıdadır. Aşağıda bu konuyu ele alan ülke çalışmalarından bazıları kısaca özetlenmektedir.

Locher (2010), eğitimin suç oranı üzerindeki etkilerini incelediği çalışmasında; eğitim politikaları ve suç oranları arasındaki ilişkiyi, beşeri sermayeye yapılan yatırımlara dayalı ekonomik bir perspektiften incelemiştir. Çalışma, okullardaki eğitim kalitesinin geliştirilmesinin ve çocuklara verilen eğitimin başarısının artırılmasının, yetişkinlerde suç oranlarında azalma sağlayabileceğini; bunun yanında çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerini destekleyen okul programlarıyla (bkz. Perry Preschool, Head Start) özellikle düşük beceriye sahip çocuk ve ergenlerin iş eğitimi programları ile işgücü piyasasına kazandırılarak bu kişilerin suç işleme ihtimallerinin azaltılabileceğini göstermektedir (Locher, 2010: 505).

Marchin vd. (2011), İngiltere ve Galler'de zorunlu eğitim sürecinden ayrılma yaşını değiştiren yasa değişikliği ile suç oranları arasındaki ilişkiyi süresiz-regresyon yöntemi kullanarak analiz etmiş, eğitim politikalarında yapılan değişikliklerin suçu azaltma potansiyelini değerlendirmiştir. Çalışmada, General Household Survey (GHS) ve Offenders Index Database (OID)'den alınan 1972-1996 yılları arasında 18-40 yaş aralığındaki kişilerin verileri kullanılmıştır. Analiz sonuçları, kamu tarafından beşeri sermaye ve eğitime yapılan yatırımların kişilerin yetenek ve beceri seviyelerini yükselterek uzun vadede suç oranlarını azaltmada etkili olduğunu göstermektedir. Çalışmada, eğitim kalitesinin iyileştirilmesi, suçlular ve potansiyel suçlular üzerinde kullanılabilecek önemli bir politika olarak değerlendirilmiştir (Marchin vd., 2011: 479).

Berrittella (2018), Avrupa Birliğinde kamu harcamalarının organize suçlar üzerindeki etkilerini araştırmak amacıyla World Economic Forum (WEF) üyesi 28 ülkenin 2009-2014 döneminde organize suçlara ilişkin verilerini, panel veri yöntemi kullanarak analiz etmiştir. Sonuçlar, kamu eğitim harcamalarının yalnızca beşeri sermayenin üretkenliğinin artırılmasıyla doğrudan ekonomik büyümeye fayda sağlamadığını göstermektedir. Öte yandan çalışma, kamu eğitim harcamalarının, eğitim seviyesini artırmak suretiyle ahlak ve yasalara uyma noktasında toplum davranışları üzerinde iyileştirici etkileri olduğunu da ortaya koymaktadır (Berrittella, 2018: 134).

Atems ve Blankenau (2021), ABD'nin 50 eyaleti ve Washington DC'nin 1960-2019 yılları arasındaki suç oranları ile yerel eğitim harcamaları verilerini Yapısal VAR modeliyle analiz etmiştir. Analiz sonuçları, yerel eğitim harcamalarının iki suç türü üzerinde de önemli ve kalıcı etkisi olduğunu göstermektedir. Şiddet suçları, eğitim harcamalarındaki artıştan gecikmeli ve artan şekilde etkilenmektedir. Eğitim harcamalarında yapılan değişikliğin şiddet suçlarına etkisi ilk yıllarda sifıra yakın iken takip eden yıllarda artmaya başlamaktadır. Öte yandan eğitim harcamalarının mülkiyet suçlarına etkisi şiddet suçlarına kıyasla daha hızlı gerçekleşmektedir. Bu hızlı etkileşim, eğitim ve mülkiyet suçları arasındaki sıkı ilişkiyi kanıtlar niteliktedir. Eğitim harcamalarının şiddet ve mülkiyet suçları üzerindeki etkisi kalıcıdır (Atems vd Blankenau, 2021: 3).

Yavuz ve Susam (2022), Türkiye'nin de içerisinde bulunduğu 17 OECD ülkesinin 2011-2016 yılları arasında hırsızlık suçu verisi ile öğrenci başına yapılan yıllık kamu eğitim harcama tutarını Sperman korelasyon analizi ile değerlendirmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuca göre öğrenci başına yapılan yıllık kamu eğitim harcaması ile hırsızlık suçundan hükümlü kişi sayıları arasında anlamlı ve negatif bir ilişki mevcuttur.

Eğitim ve suç ilişkisini kamu eğitim harcamaları perspektifinden değerlendiren sınırlı sayıda çalışmaları, kamu eğitim harcamalarının suç oranları üzerinde etkili olabileceğini göstermektedir. Ancak bu etki, eğitim harcamalarının sosyal düzene olumlu yansımaları ile ilişkilidir. Bu bağlamda çalışmada kamu eğitim harcamalarının suç oranları üzerindeki etkisi incelenmektedir.

5. VERİ SETİ VE EKONOMETRİK MODEL

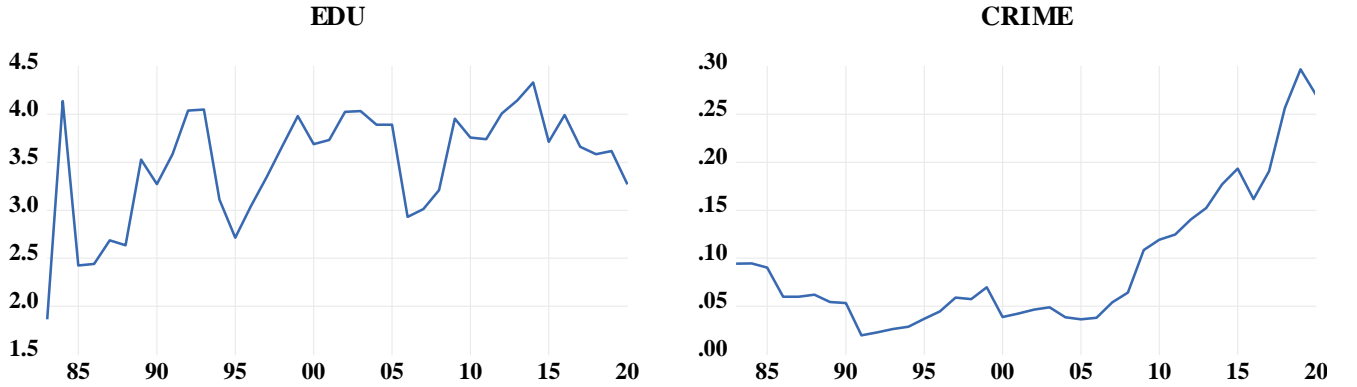
Kamu eğitim harcamalarının suç oranları üzerindeki etkisinin araştırıldığı bu çalışmada iki temel değişken kullanılmaktadır. Bağımsız değişken kamu eğitim harcamaları (EDU), bağımlı değişken ise suç oranları (CRIME) olarak belirlenmiştir. EDU değişkenine ait zaman serisi Maliye ve Gümrük Bakanlığı (1988; 1990), Maliye Bakanlığı (1996a; 1996b; 1998; 1999; 2000; 2005; 2006; 2012) ile Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2020) bütçe gerekçelerinden Türk lirası olarak elde edilmiştir. Daha sonrasında ise bu tutarlar, enflasyonun etkisinden arındırılmak amacıyla Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2021)'nden elde edilen milli gelir verilerine oranlanmıştır. CRIME değişkenine ait zaman serisi ise Adalet Bakanlığı ve Türkiye İstatistik Kurumu (2022a) verilerinden ulaşılan hükümlü sayılarının, Türkiye İstatistik Kurumu (2022b) kaynağından ulaşılan toplam nüfusa oranlanmasıyla elde edilmiştir. Çalışmaya mümkün olan en eski dönem verilerinin dâhil edilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda çalışmada 1983-2020 dönemi verileri kullanılmıştır.

Tablo 1. Serilere İlişkin Özet İstatistikler

	EDU	CRIME
Ortalama	3,492499	0,092922
En Büyük	4,332931	0,296916
En Küçük	1,861326	0,019707
Standart Sapma	0,578535	0,07232
Çarpıklık	-0,899239	1,351525
Basıklık	3,139429	3,941521
Jarque-Berra	5,152112	12,97216
Olasılık Değeri	0,076073	0,001525
Gözlem Sayısı	38	38

Tablo 1’de serilere ilişkin özet istatistiklere yer verilmiştir. Bu istatistiklere bakıldığında, Türkiye’de 1983-2020 dönemi içerisinde kamu eğitim harcamalarının milli hâsıla içindeki payının ortalama 3,49 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bu pay en yüksek yaklaşık 4,34 olarak 2014 yılında gerçekleşirken, en düşük ise 1,86 ile 1983 yılında gerçekleşmiştir. Öte yandan standart sapmasına bakıldığında ise bu değer yaklaşık 0,58 olduğu, böylece EDU serisinin çok değişken olmadığı ve ortalamaya yakın yerlerde dağıldığı söylenebilmektedir. Hükümlü sayısının nüfus içindeki payına bakıldığında ise Türkiye’de 1983-2020 dönemi içerisinde ortalama 0,09 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bu pay en yüksek yaklaşık 0,30 olarak 2019 yılında gerçekleşirken, en düşük ise 0,02 ile 1991 yılında gerçekleşmiştir. Öte yandan standart sapmasına bakıldığında ise bu değer yaklaşık 0,07 olduğu, böylece CRIME serisinin de pek değişken olmadığı ve ortalamaya yakın yerlerde dağıldığı söylenebilmektedir. Her iki serinin çarpıklık değerlerine bakıldığında ise EDU serisinin hafif sola, CRIME serisinin ise hafif sağa çarpık yapıda olduğu görülmektedir. Basıklık değerlerine bakıldığında ise iki serinin de normal dağılıma göre sivri bir yapıda olduğu anlaşılmaktadır. Serilerin normal dağılım gösterip göstermediğinin anlaşılması için yapılan Jarque-Berra testi sonuçlarına göre ise EDU serisinin normal dağılım gösterdiği, ancak Jarque-Berra testi olasılık değerinin 0,05’ten küçük olduğundan dolayı CRIME serisinin ise normal dağılım göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak her iki serinin de 38 gözlemden oluştuğu görülmektedir.

Grafik 2. Serilerin Zaman İçindeki Görünümü

Grafik 2’de EDU ve CRIME serilerinin zaman içindeki görünümüne yer verilmiştir. Buna göre, EDU serisinin inişli-çıkışlı bir yapıda olduğu, buna rağmen CRIME serisinin ise artan trende sahip olduğu görülmektedir. 1983-2020 dönemi için düşünüldüğünde Türkiye’nin birçok önemli yapısal kırılmalar yaşadığı bilinmektedir. 1989, 1994, 1998, 2000-2001, 2008-2009 ekonomik krizleri bunlardan bazılarıdır. Kriz dönemlerinde genellikle kamu harcamalarının kısılması dolayısıyla yaşanan yapısal değişikliklerin, EDU serisinin istikrarsızlığında rol oynadığı düşünülmektedir. Bu noktada, yapılacak analizde bu gibi yapısal değişimlerin dikkate alınması sonuçların güvenilirliği için de önem arz etmektedir.

Gallant, yumuşak ve ani yapısal değişikliklerin yakalanabilmesi ve modele dahil edilebilmesi için Esnek Fourier Formu’nun bir varyantına dayanan Fourier yaklaşımını önermiştir. Böylece, yapısal değişimlerin sayısı, tarihi ve biçimi hakkında ön bilgi sahibi olmaya gerek kalmadan bu değişimlerin modele dahil edilebilmesi mümkün hale gelmiştir (Nazlıoğlu vd., 2016: 172). Bu sebeple, çalışmada Fourier fonksiyonunun dahil edildiği ekonometrik yöntemin kullanılması uygun görülmüştür.

Kamu eğitim harcamalarının suç oranları üzerindeki etkisini test edebilmek için bu çalışmada Denklem 1’deki model dikkate alınmaktadır.

$$CRIME_t = \alpha_0 + \alpha_1 EDU_t + \varepsilon_t \quad (1)$$

Eşbütünleşme tekniklerinin ortak özelliği, zaman serilerinin aynı dereceden entegre olması (tüm değişkenlerin $I(1)$ olması) temeline dayanmaktadır. Engle-Granger yönteminde $I(1)$ olan serilerden elde edilen en küçük kareler tahmin denkleminin kalıntıları üzerinden eşbütünleşme ilişkisi test edilirken; Johansen yaklaşımında da yine $I(1)$ olan seriler arasındaki vektörel eşbütünleşme ilişkisi test edilmektedir. Pesaran, Shin ve Smith ise çalışmalarında serilerin $I(0)$ ya da $I(1)$ olması durumunda da sağlam sonuçlar verebilen Otoregresif Dağıtılmış Gecikme (ARDL) modelini önermişlerdir (Mert ve Çağlar, 2019: 279). Denklem 1'deki ilişki ARDL sınır testi ile sınanacaktır. Bu amaçla, ARDL sınır testi denklemi aşağıdaki gibi ifade edilebilir:

$$\Delta CRIME_t = \beta_0 + \beta_1 CRIME_{t-1} + \beta_2 EDU_{t-1} + \sum_{i=1}^{p-1} \varphi'_i \Delta CRIME_{t-i} + \sum_{i=1}^{p-1} \delta'_i \Delta EDU_{t-i} + e_t \quad (2)$$

Denklem 2'de yer alan Δ ifadesi birinci fark operatörünü, p ifadesi gecikme uzunluğunu, φ_i ifadesi bağımlı değişkenin gecikmeli değerlerinin katsayısını, δ_i ifadesi bağımsız değişkenin gecikmeli değerlerinin katsayısını, e_t ifadesi sıfır ortalamalı ve sonlu varyanslı bağımsız, özdeş olarak dağıtılmış hata terimini göstermektedir. Ayrıca, uygun gecikme uzunluğu Akaike bilgi kriterlerine göre seçilmiştir.

Yılancı vd. (2020: 6), yapısal kırılmaların da modele dahil edilmesini sağlayabilmek için Denklem 2'de gösterilen ARDL modelini Fourier fonksiyonuyla güçlendirmişlerdir. Buna göre Fourier ile genişletilmiş ARDL modeli aşağıdaki gibi ifade edilebilmektedir:

$$\Delta CRIME_t = \beta_0 + \gamma_1 \sin\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) + \gamma_2 \cos\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) + \beta_1 CRIME_{t-1} + \beta_2 EDU_{t-1} + \sum_{i=1}^{p-1} \varphi'_i \Delta CRIME_{t-i} + \sum_{i=1}^{p-1} \delta'_i \Delta EDU_{t-i} + e_t \quad (3)$$

Denklem 2'dekinden farklı olarak Denklem 3'te yer alan k ifadesi frekans değerini, t ifadesi trendi, T ifadesi örneklem boyutunu, π ifadesi 3,1416 değerini göstermektedir. Ayrıca, k değeri 0,1'den 5'e kadar değer alabilmektedir. Bu sebeple, Yılancı vd. (2020) tarafından önerilen ve kritik değerlerin tamamı bootstrap simülasyonu ile tahmin edilen bu yöntem, Kesirli Frekanslı Fourier ARDL sınır testi olarak ifade edilmektedir.

6. BULGULAR

Test yönteminin doğru bir şekilde seçilebilmesi adına serilerin birim kök içerip içermediklerinin bilinmesi önem taşımaktadır. Bu nedenle, öncelikle serilerin durağanlığı sınanacaktır. Tablo 2'de EDU ve CRIME serilerinin durağanlığına ilişkin Augmented Dickey-Fuller (ADF) ve Phillips-Perron (PP) birim kök testi bulguları gösterilmektedir.

Tablo 2. Serilerin Durağanlığına İlişkin Birim Kök Testi Bulguları

Test	Seri	Sabitli Model		Sabitli ve Trendli Model	
		Test İstatistiği	%5 için Kritik Değer	Test İstatistiği	%5 için Kritik Değer
ADF	EDU	-4.7267***	-2.9434	-4.9891***	-3.5366
	CRIME	1.0195	-2.9434	-1.0462	-3.5366
	Δ CRIME	-4.5565***	-2.9458	-5.9570***	-3.5442
PP	EDU	-4.7267***	-2.9434	-5.0836***	-3.5366
	CRIME	1.0352	-2.9434	-0.3062	-3.5366
	Δ CRIME	-4.5024***	-2.9458	-9.3254***	-3.5403

Not: *** ve ** sırasıyla %1 ve %5 önem düzeyini ifade eder.

Tablo 2’ye bakıldığında EDU serisinin hem sabitli model için hem de sabitli ve trendli model için ADF ve PP test istatistiğinin kritik değerlerden küçük olduğu, dolayısıyla boş hipotezin reddedilerek serinin durağan yapıda olduğu görülmektedir. Ancak, CRIME serisi için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. CRIME serisine bakıldığında her iki modele göre de ADF ve PP test istatistiklerinin kritik değerlerden büyük olduğu ve durağan yapıda olmadığı söylenebilmektedir. Bu sebeple, CRIME serisinin farkı alınarak test tekrarlanmış ve her iki modelde de ADF ve PP test istatistiklerinin kritik değerden düşük olduğu anlaşılmıştır. Böylece, Δ CRIME serisinin durağan yapıda olduğu söylenebilmektedir. Özetle, EDU serisi $I(0)$ iken; CRIME serisi ise $I(1)$ ’dir. Serilerin durağanlık derecelerine bakıldığında, en uygun yöntemin ARDL sınır testi olduğu anlaşılmaktadır. Yılancı vd. (2020) tarafından geliştirilen kesirli frekanslı Fourier ARDL sınır testi bulguları Tablo 3’te gösterilmektedir.

Tablo 3. Kesirli Frekanslı Fourier ARDL Sınır Testi Bulguları

Bağımlı Değişken:	CRIME	Optimum Frekans:	0,10	
Bağımsız Değişken:	EDU	Min. AIC:	-5,2124	
Test İstatistikleri	Bootstrap Kritik Değerleri			
		%1	%5	%10
F_A	0.2011	6.9675	4.4408	3.2581
t	-0.3158	-3.2935	-2.4475	-1.9962
F_B	-0.6285	2.7434	1.9920	1.5908

Tablo 3’te EDU serisi ile CRIME serisi arasındaki eşbütünlüşme ilişkisine yönelik sınır testi bulguları verilmiştir. Bootstrap kritik değerleri 5.000 replikasyona dayanmaktadır. Ulaşılan sonuçlara göre, F_A istatistiği 0,20 olarak, t istatistiği -0.31 olarak ve F_B istatistiği -0,62 olarak hesaplanmıştır. Bu istatistikler, bootstrap simülasyonu ile tahmin edilen kritik değerlerden mutlak değerce küçük olduğundan EDU serisi ile CRIME serisi arasında eşbütünlüşme ilişkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

7. SONUÇ

Toplumların ilerleyişinin ayrılmaz bir parçası olan eğitim hizmetinin topluma sunulması devletin temel görevleri arasında yer almaktadır. Eğitimin devletin öncelikli görevleri arasında yer almasının başlıca nedenleri; önemli bir harcama kalemini oluşturması, toplumun genelini kapsayan uzun dönemli şekilde planlanma gereklilikleri bulunması ve eğitimin faydasının toplumun tümüne yayılmasıyla toplum geleceğinin inşa edilmesine katkı sağlaması şeklinde ifade edilebilir.

Eğitim hizmetinin sunulması için yapılan harcamalar, devlet bütçelerinin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Kamu eğitim harcamaları, ülkelerin eğitime olan yaklaşımını yansıtan önemli bir göstergedir. Ancak, kamu eğitim harcamalarının miktarı, toplumların eğitim seviyesini doğrudan belirlememektedir. Kamu eğitim harcamaları ancak eğitimin kalitesine ve istikrarına sağladığı faydalar doğrultusunda eğitim seviyesinin yükselmesine ve toplumun gelişmesine olanak sağlamaktadır.

Eğitim seviyesinin yükselmesinin kişilerin suç eğilimini azaltması; okulda geçirilen sürelerde kişilerin suç işleme imkânını azaltması, kişilerin eğitim ile belirli bir toplumsal, ahlaki ve hukuki bilinç seviyesine sahip olması, eğitim seviyesinin yükselmesi ile kişilerin iş bulma, çalışma ve para kazanma ihtimalinin yükselmesi ile özellikle maddi suçların önlenmesi şeklinde özetlenebilir. Literatürde eğitim seviyesinin yükselmesiyle toplumdaki suç eğiliminin azaldığını kanıtlayan pek çok çalışma mevcuttur. Ancak kamu eğitim harcamalarının suç eğilimi üzerindeki etkilerini değerlendiren çalışmalar oldukça sınırlıdır. Kamu eğitim harcamaları ile suç eğilimi ilişkisini değerlendiren çalışmalar genellikle eğitim harcamalarının eğitim seviyesini yükseltmesi yoluyla suç oranlarının azaltılabileceğini göstermektedir.

Çalışmada, Türkiye’de kamu eğitim harcamalarının suç oranları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bu doğrultuda, 1983-2020 dönemine ait kamu eğitim harcamalarının milli gelire oranı ile suç oranını göstermek üzere hükümlü sayılarının nüfusa oranı arasındaki ilişki, kesirli frekanslı Fourier ARDL sınır testiyle analiz edilmiştir. Analiz sonucunda, Türkiye’de kamu eğitim harcamalarının suç oranları üzerinde etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kamu eğitim harcamalarının eğitimin niteliğine ve istikrarına katkı yaptığı ölçüde toplum refahını artırması beklenmektedir. Bu nedenle yapılan her kamu eğitim harcaması pozitif dışsallık yaratmayabilir. Eğitim harcamalarının belirli bir amaca yönelik olarak planlanması ve kamu bütçelerinin bu amaca yönelik olarak ölçülebilir hedefler doğrultusunda hazırlanması oldukça önem arz etmektedir. Bu doğrultuda gerçekleştirilen kamu eğitim harcamalarının belirlenen amaç ve hedeflere ne ölçüde ulaştığı, harcamanın etkinliğinin ölçülmesi açısından da gereklidir. Dolayısıyla eğitimin niteliğinde suç oranlarında azalma sağlanacak şekilde bir iyileştirme yapılması durumunda eğitimin toplumsal refahın artırılmasına katkı sunması sağlanabilecektir.

KAYNAKÇA

- AÇIKGÖZ, R. (2015). “Yoksulluk ve Suç: Doğrusal Olmayan Bir İlişki”. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 25(1): 251-265.
- ATEMS, B. & BLANKENAU, W. (2021). “The ‘Time-Release’, Crime-Reducing effects of Education Spending”. *Economic Letters*, 209: 1-5.
- BELL, B. & COSTA, R. & MACHIN, S. (2016). “Crime, Compulsory Schooling Laws and Education”. *Economics of Education Review*, 54: 214-226. <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2015.09.007>
- BERRITTELLA, M. (2018). “Organized Crime and Public Spending: a Panel Data Analysis”. *Economics of Governance*, 19: 119–140. <https://doi.org/10.1007/s10101-018-0206-3>
- BÜYÜKDÜVENCİ, S. (2019). “Yaşamboyu Eğitim, Felsefesi Üzerine”. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 16(2): 225-242. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000984
- ÇÖTOK, N.A. (2006). Sanayileşme Toplumundan Bilgi Toplumuna Geçiş Sürecinde Eğitim Olgusu. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- DİNÇER, M. (2003). “Eğitimin Toplumsal Değişme Sürecindeki Gücü”. *Ege Eğitim Dergisi*, 1(3): 102-112.
- FLEISHER, B. M. (1966). “The Effect of Income on Delinquency”. *The American Economic Review*, 56(2): 118-137.
- FREEMAN, R. B. (1996). “Why Do So Many Young American Men Commit Crimes and What Might We Do About It?”. *Journal of Economic Perspectives*, 10(1): 25-42.
- GÖRGÜLÜ, T. & ÖNTAŞ, Ö. C. (2013). “Hükümlülerin Suç Davranışının Nedenlerine ve Suç Davranışı Risk Faktörlerine İlişkin Düşünceleri”. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24(2): 59-82.
- GÜNKÖR, C. (2017). “Eğitim ve Kalkınma İlişkisinin İncelenmesi”. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 3(1): 14-32.
- HAZMAN, G. G. & KÜÇÜKİLHAN, M. (2016). “Yarı Kamusal Mal ve Hizmet Olarak Temel Eğitim Hizmetleri: Sorunlar ve Çözüm Önerilerine Bölgesel Bir Bakış”. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2(2): 63-80.
- KIZMAZ, Z. (2004). “Öğrenim Düzeyi ve Suç: Suç- Okul İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2): 291-319.
- LOCHER, L. (2010). “Education and Crime”. *The Economics of Education (Second Edition)*: 109-117. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-815391-8.00009-4>
- LOCHER, L. & MORETTI, E. (2004). “The Effect of Education on Crime: Evidence from Prison Inmates, Arrests, and Self-Reports”. *The American Economic Review*, 94(1): 155-189.
- MACHIN, S. & MARIE, O. & VUJIC, S. (2011). “The Crime Reducing Effect of Education”. *The Economic Journal*, 121: 463-484. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0297.2011.02430.x>
- MALİYE BAKANLIĞI (1996a). 1996 Mali Yılı Bütçe Gerekçesi. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- MALİYE BAKANLIĞI (1996b). 1997 Mali Yılı Bütçe Gerekçesi. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- MALİYE BAKANLIĞI (1998). 1999 Mali Yılı Bütçe Gerekçesi. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- MALİYE BAKANLIĞI (1999). 2000 Yılı Bütçe Gerekçesi. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- MALİYE BAKANLIĞI (2000). 2001 Yılı Bütçe Gerekçesi. Ankara.
- MALİYE BAKANLIĞI (2005). 2006 Yılı Bütçe Gerekçesi. Ankara: Gurup Matbaacılık A.Ş.
- MALİYE BAKANLIĞI (2006). 2007 Yılı Bütçe Gerekçesi. Ankara: Gurup Matbaacılık A.Ş.
- MALİYE BAKANLIĞI (2012). 2013 Yılı Bütçe Gerekçesi. https://sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/04/2013-ButceGerekcesi_2013.pdf, 15.05.2022
- MALİYE ve GÜMRÜK BAKANLIĞI (1988). 1988 Mali Yılı Bütçe Gerekçesi. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- MALİYE ve GÜMRÜK BAKANLIĞI (1990). 1991 Mali Yılı Bütçe Gerekçesi. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

- MEGHIR, C. & PALME, M. & SCHNABEL, M. (2012). “The Effect of Education Policy on Crime: An Intergenerational Perspective”. NBER Working Paper Series, 18145: 1-57.
- MERT, M. & ÇAĞLAR, A. E. (2019). EvIEWS ve Gauss Uygulamalı Zaman Serileri Analizi. Ankara: Detay Yayıncılık.
- MOORE, M. (2011). “Psychological Theories of Crime and Delinquency”. Journal of Human Behavior in the Social Environment, 21: 226–239.
- NAZLIOĞLU, Ş. & GÖRMÜŞ, N. A. & SOYTAŞ, U. (2016). Oil Prices and Real Estate Investment Trusts (REITs): Gradual-shift Causality and Volatility Transmission Analysis. Energy Economics, 60: 168-175.
- OECD (2019). PISA 2018 Insights and Interpretations. <https://www.oecd.org/pisa/publications/pisa-2018-results.htm>, 05.06.2022
- OECD (2022). “Public spending on education, Primary to tertiary, % of GDP”. <https://data.oecd.org/chart/6P9M>, 05.06.2022
- ÖZTEKİN, A. (2016). “Devletin Asli ve Sürekli Görevleri (Temel Kamu Hizmetleri) ve Özellikleri”. Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi, (30), s. 10-19.
- ÖZTÜRK, A. & KALAYCI, S. & KORKMAZ, N. (2017). “Türkiye’de Eğitim Harcamalarının İktisadi Büyümeye Etkisi: Ekonometrik Bir Analiz”. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 5(7): 17-29.
- SELÇUK, S. (2014). Suç, Suçun Öz Nitelikleri ve Tanımı. Prof. Dr. Feridun Yenisey’e Armağan içinde (s. 85-106) İstanbul: Beta Yayınevi.
- SMITH, E. E. T. & WILSON, S. J. & LIPSEY, M. W. (2012). Risk Factor and Crime. Cullen, F. T. ve Wilcox, P. (Ed.), The Oxford Handbook of Criminological Theory in (s. 89-111). https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=5FlpAgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA89&dq=crime+factors&ots=VZxuZN5rWK&sig=m1JGaOjvMHC7RGG7NedCmF1A3fo&redir_esc=y#v=onepage&q=crime%20factors&f=false, 07.06.2022
- STRATEJİ ve BÜTÇE BAŞKANLIĞI (2020). 2021 Yılı Bütçe Gerekçesi. Fonksiyonel Sınıflandırmaya Göre Bütçe Giderleri. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/02/2021_Yili_Butce_Gerekcesi.pdf, 15.05.2022
- STRATEJİ ve BÜTÇE BAŞKANLIĞI (2021a). Ekonomik ve Sosyal Göstergeler. <https://www.sbb.gov.tr/ekonomik-ve-sosyal-gostergeler/>, 15.05.2022
- TAŞCI, F. (2022). Sosyal/ Toplumsal Refah. Sosyal Bilimler Ansiklopedisi. https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/sosyal_toplumsal_refah, 17.06.2022
- TUNCA, H. (2019). “ Suçun Sosyo-ekonomik Belirleyicileri: Panel Veri Analizi”. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 8 (4): 2767-2784.
- TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU (2022a). Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=adalet-ve-secim-110>, 15.05.2022
- TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU (2022b). Nüfus Projeksiyonları ve Tahminleri, Yıl Ortası Nüfus. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Nufus-ve-Demografi-109>, 15.05.2022
- WILLIAMS, T. & SICKLES, R. C. (2002). “An Analysis of the Crime as Work Model: Evidence from the 1958 Philadelphia Birth Cohort Study”. The Journal of Human Resources, 37(3): 479-509.
- WORLD BANK (2019). WEF Safety and Security Pillar, 1-7 (best). https://tdata360.worldbank.org/indicators/tour.safety?country=BRA&indicator=3536&viz=line_chart&years=2015,2019, 19.05.2022
- YAVUZ, E. & SUSAM, N. (2022). “Eğitim ve Suç İlişkisi: OECD Ülkelerinde Ortaöğretim Eğitim Harcamaları ve Hırsızlık Suçları Arasında Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme”. Sosyoekonomi, 30(52): 257-282. <http://doi.org/10.17233/sosyoekonomi.2022.02.14>
- YILANCI, V. & BOZOKLU, S. & GÖRÜŞ, M. Ş. (2020). Are BRICS Countries Pollution Havens? Evidence from a Bootstrap ARDL Bounds Testing Approach with a Fourier Function. Sustainable Cities and Society, 55: 102035. <https://doi.org/10.1016/j.scs.2020.102035>
- YILDIZ, O. & YILDIZ, T. (2016). “Türkiye Cumhuriyeti Eğitim Politikaları”. Journal of Research in Education and Society, 3(1): 24-42.
- YILDIZ, R. & OCAL, O. & YILDIRIM, E. (2013). “The Effects of Unemployment, Income and Education on Crime: Evidence from Individual Data”. International Journal of Economic Perspectives, 7(2): 32-40.
- YILDIZ, Z. (2004). “Eğitim Düzeyi ile Suç Türü Arasındaki İlişkinin Araştırılması”. Kuram ve Uygulamalarla Eğitim Yöntemi, 38: 278-291.